

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Efterretninger
om
Kallundborg.

Samlede

af

Frederik Mlgreen-Ussing.

(Hermed tre Grundtegninger af Kallundborg.)

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. P. Schulp.

1869.

**„Das übrige, was noch in unserer Erzählung fehlt, mögen die ergänzen,
welche Eure Geschichte besser kennen, und näher um Euch leben.“**

R a d e t v i d.

Blandt afgangne Kammerjunker Frederik Algreen-Ussings efterladte Samlinger fandtes nærværende „Efterretninger om Kallundborg“, en By, for hvilken han altid havde haft en særlig Interesse og til hvis Historie han tidligere har leveret forskjellige Bidrag. Disse Efterretninger ere for en væsentlig Deel uddragne af Byens Archiv, hvortil han havde uindskrænket Adgang, og de ere afsluttede med Aaret 1858 med nogle enkelte Tilføielser for de følgende Aar. I Uvisshed om, hvorvidt det havde været Forfatterens Hensigt at lade dette Skrift udkomme i Trykken, og da man i ethvert Fald maatte ønske at have en sagkyndig Mands Mening om det dertil egnede sig, forelagde man Manuscriptet for vor første Historiograph, til hvem den Afdøde havde staaet i venskabeligt Forhold, og da denne har erklæret, at Arbeidet i det Hele er et smukt Bidnesbyrd om den Bortgangnes Flid og Talent, og at det upaatvivlelig fortjener at trykkes, men som et opus posthumum, uden at deri foretages nogen Forandring, da Forfatteren ikke selv har kunnet lægge sidste Haand derpaa, har man ladet det trykke i et begrændset Antal Exemplarer, nærmest som Mindeskrift for hans mange Venner, og for at det som Bidnesbyrd om hans utrættelige Samlerflid kan opbevares i de enkelte Bibliotheker, hvis Tære sætte Priis paa Samlinger af denne Art.

Indhold.

Den historiske Afdeling:

	Side
Kallundborgs Oprindelse	1.
Kallundborg Slots Historie	4.
Kallundborg Slots Lehnsmænd	9.
Kallundborg Slot som Statsfængsel	18.
Møder, Herredage og fyrstelige Besøg i Kallundborg	24.
Lærde Mænd, fødte i eller benævnedes efter Kallundborg	28.
Kallundborgs Privilegier	37.
Kallundborgs Historie indtil 1660	41.
Kallundborgs Beseftning	47.
Kallundborgs Præster	54.
Kallundborgs Magistrat	71.
Kallundborgs Handel	82.
Kallundborgs Skibsfart	91.

Den topographiske Afdeling:

I. Byens Topographie.

Kallundborgs Beliggenhed, Størrelse, Gader m. m.	97.
Kallundborgs Forstad og Markfjorder	102.
Kallundborgs offentlige Bygninger	108.

Kirke og Kirkegaard	113.
Kallundborgs Havn og Skibsbro	127.
Kallundborg Slots Ladegaard	129.
Kilder til Kallundborgs Historie	132.

II. Byens Economic.

Kallundborgs Formuesforhold	137.
Gavebreve til Kirken, Skolen og de Fattige	138.
Kallundborgs Fattigvæsen	149.
Kallundborgs Skolevæsen	153.
Kirkens Formue og Præsternes Indtægter	158.

Kallundborgs Indvaanere	163.

Den historiske Afdeling.

Kallundborgs Oprindelse.

(See Bidrag til Kallundborgs Historie I i Kallundborg Avis
1859 Nr. 8).

Vi kjende aldeles Intet til Kallundborg før Esbern Snares Tid. Vel henlægges et Par Sagn her til Stedet, saaledes lader Saxo Kong Sigar, Signes Fader, her blive overvundet og dræbt af Hagen, en Broder til Signes Elfter, og et andet Sagn lader Kong Ore blive dræbt her og derpaa begravet i Kongesøe Skov i Ods Herred¹). Men begge Sagn ere uden historisk Grund.

Efter de ældste historiske Beretninger laa her et Fisterleie, Hærviig, der vistnok havde sit Navn deraf, at det var Station for Vikingernes Flaader, hvortil den rolige og dybe Kallundborg Fjord var fortrinlig egnet. Man har ogsaa villet udlede Navnet af Gudinden Hertha, der navnlig dyrkedes i Leire; men det er kun en Gissning.

Hærviigs heldige Beliggenhed ved Havet foranledigede Helten Esbern Snare til at anlægge en Fæstning her; men rimeligviis har han haft endnu en anden Grund: hans Slægt, der igjennem Aarhundreder har indflettet sit Navn i Danmarks Historie, nedstammede fra Knud Lavards Fosterfader Skjalm Hvide og fra Balnatok, Svend Tvefjægs Fosterfader, Harald Blaataands Banemand og Jomsborgs Stifter. Disse

---

¹) Thiele I. 9—10.

Mænd og deres Afkom eiede udstrakte Jordegodser i Sjælland, ligefra Ringsted til Tiis Sø. Flere Herreborge vidnede alle-rede om deres Magt, og Esbern har vistnok seet det Gavnlige i foruden de befæstede Gaarde Pedersborg, Tugstrup, Torbenfeldt og Sæbygaard inde i Landet at have en Fæstning ved Havet. Medens derfor hans Tvillingbroder Abfalon anlagde Arelhuus for at befæste sin nye Besiddelse Hafn, byggede Esbern samtidig sit Kallundborg ved store Belt. Aar 1170 omtrent faae begge Tvillingsøstrene Dødt²).

Esbern Snare — Søn af Asger Kng, død 1151, og Fru Inge — blev født paa Fjennesløvlille Gaard 1128. Han kæmpede i Slaget paa Gratehede for Kong Valdemar og forsøgte siden som hans Drost hans Sag i Norge, Sverrig og Benden. Ogsaa i Freden var han rastløs, byggede Borge og Kirker, som Udby ved Kallundborg, og gav en stor Deel Gods til Sors Kloster, som hans nærmeste Slægtninge stiftede. Han var gift 3 Gange, først med Huldfrid, død 1170, derpaa med Ingeborg, død c. 1190, og endelig med den svenske Jarl Guttorms Datter, Helene, der overlevede ham. I Aaret 1204 endte han sit virksomme Liv paa Sæbygaard, idet han efter Sagnet styrtede ned ad en Trappe og brak Halsen.

Ved Borgens Anlæg forandrede ogsaa det gamle Navn. Kallundborg har rimeligviis sit Navn af Kaernes eller Allernes Lund, og vi skulle blot berøre Pontani Gissning, at den havde Navnet efter det jydsk Folk Galli, som — maaskee — ogsaa gave Kalløe Navn.

²) Suhm sætter 1167: VII. 235, 385, 469; VIII. 597. Hvitf. I. 170.

Det er uviist, hvem af Esberns Børn Kallundborg tilfaldt, men det har dog rimeligviis været Datteren, „Fru Ingeborg af Kallundborg“³⁾ som hun kaldes i vore gamle Kroniker. Hun var gift med en af Valdemar den 2dens ypperste Raadgivere, Drosten Peder Strangesøn, der døde 1241 i Ribe, netop som han stod i Begreb med at tiltræde en Reise til det hellige Land. Medens Ingeborg eiede Kallundborg, kom en Skare Franciscanermunke hertil og fik 1239 paa Forbøn af Ingeborgs Slægtning, Jacob Sunesøns Datter Ingrid, Tilidelse til at oprette et Kloster her. Ingrid, der efter nogle Beretninger var gift først med Marsken Stig Andersen og senere med Grev Conrad af Regenstein⁴⁾, skaffede ogsaa Franciscanermunkene Indgang i Nestved, hvor de anlagde Skovkloster, nu Herlufsholm⁵⁾.

Fru Ingeborg blev imidlertid, uagtet sin mægtige Slægts Indflydelse, bestrødt for hemmelig Forstaaelse med Rigets Fjender; i 1262 blev hun forviist Landet og drog til Slesvig, hvor hun døde 1267⁶⁾. Ved hendes Landflygtighed bleve ogsaa hendes to Gaarde Kallundborg og Sæbygaard confiscerede, og kom altsaa ind under Kronen i 1262 og ikke, som Paludan i „Beskrivelse over Staden Kallundborg“ S. 14 siger, først 1276.

³⁾ Suhm IX. 56.

⁴⁾ Efter Andre gift med 1. Marsken Stori eller Scorio, der endnu levede ved 1230. 2. Grev Conrad af Regenstein, som var død 1257. Suhm IX. 673.

⁵⁾ Suhm IX. 696; X. 378.

⁶⁾ Suhm X. 459–60. Hvitf. I. 264.

Kallundborg Slots Historie.

(See „Kallundborg V“ i Kall. Avis 1858 Nr. 95).

Forgjæves søger man nu Sporene af Kallundborg Slot, i sin Tid Danmarks stærkeste Fæstning. Det laa midt i Byen, og paa de to Sider finder man endnu Grindringen derom bevaret i Gaderne „bag Graven“ og „paa Bolden“. Hovedbygningen udgjorde 4 Længer, der indsluttede en Slotsgaard med en Brønd; den ene Længe havde ved hver Ende et Taarn, hvoraf det ene brugtes til Kapel, det andet til Fængsel. I den ydre Slotsgaard vare fire andre fritstaaende Taarne: „Faershat“⁷⁾, der brugtes til Fængsel, „Folen“, hvor Rigets Archiv (Dressel) gjemtes, og Malt- og Bagertaarnet.

Efterat Slottet var kommet ind under Kronen, forfaldt det, saa at det 1285 blev overvundet af den berngtede norske Sørøver, Jarlen Mindre Alf⁸⁾, der plyndrede Egnen her. Derefter blev det istandsat og yderligere befæstet, og af Erik Menved overdraget som Lehn til Broderen Hertug Christopher (som Konge senere den 2den). I Aaret 1297, den 8de September, aflagde Kongen ham et Besøg her, men Hertugens Folk, der syntes at hans Følge var vel mandstærkt, lukkede Portene for ham, saa at han maatte tiltvinge sig Udgangen. Hertug Christopher fralagde sig ved sin Eed al Andeel i denne

⁷⁾ Paa det gamle Bahuus Slot, der tilhørte Fru Ingeborg, Hertug Knud Porfes Gemal, vare to store Taarne, som den Dag idag ere bevarede; det ene af dem kaldes i gamle Documenter „Fa'ers Hat“, det andet „Mo'ers Møse“. (D. Maanedssfr. 2den R. II. 243).

⁸⁾ Suhm X. 900.

oprørste Handling, og Nogle af hans Folk maatte — maaffee uskyldigt — bøde derfor med Livet⁹⁾.

Da Christopher var bleven Konge, forlehede han den hallandske Herremand, Knud Þorse¹⁰⁾, som havde forstrakt ham med flere Laan, med Halland, Søborg, Holbek, „Grevskabet“ Kallundborg¹¹⁾ og Samsø, og ophsiede ham til Hertug 1323. Knud Þorse ægtede den 21de Juni 1327 Fru Ingeborg, født 1301 og Enke efter Hertug Erik af Södermanland, død 1318, ved hvem hun var Moder til Kong Magnus Erikfen Smek, født 1316, død 1ste December 1374. Knud døde 1330, men efterlod sine Eiendomme til Sønerne Hakon og Knud (begge døde 1350) og Fru Ingeborg. Ved et Forlig af 12te November 1329 pantsatte Christopher til sin Halvbroder Grev Johan Kronens Slotte i Sjælland: dog tog Johan foreløbig Hindsgaul som Vederlag for Søborg og Kallundborg, dog saa, at disse to Slotte skulde være ham forbeholdte, hvis Christopher indløste dem fra Knud Þorse, før han indløste de andre sjællandske Slotte fra Greven¹²⁾. Imidlertid var Valdemar Atterdag kommen paa Thronen og søgte at raade Bod paa sine Forængeres Uetsindighed i at adspalte Rigets Provindser. Saaledes gjorde han ogsaa Fru Ingeborg Besiddelsen af Kallundborg stridig og begyndte at beleire Slottet i Sommeren 1341. Allerede den 15de Juli var han der; thi da affluttede han i Leiren en Forbundstractat med Stæderne Lybek, Rostok,

⁹⁾ Hvitf. I. 309. Suhm XI. 263—64.

¹⁰⁾ Hefen i sit Atlas kalder ham feilagtig: Claudius.

¹¹⁾ Suhm XII. 183.

¹²⁾ Wegener Usserbo og Søborg. p. 94—96.

Wisnar, Stralsund og Gripsholde — saa at disse Stæder ikke, som Paludan S. 15 siger, holdt med Hertuginde. Hun blev derimod virksomt understøttet af de holsteenske Grever Henrik og Claus, saa at Kongen omsider maatte høre Beleiringen med et Tab af 2,000 Mand¹³⁾. Hvad han ikke kunde naae ved Magt udvirkede han derimod ved Underhandlinger, og ved et Forlig af 1ste September 1341 afstod Fru Ingeborg Kallundborg mod at beholde Halland sin Livstid: Sønder-Halland havde hendes Mand allerede faaet og nu fik hun Nørre-Halland til¹⁴⁾. — „Efter Hvitsfeldt fik Baldemar først Kallundborg 1344“, siger Suhm l. c., men dette er urigtigt. Efterat Hvitsfeldt har aftrykt Fredstractaten af Søndagen efter St. Hans Baptiste 1341 (p. 479—80), siger han: „Kallundborg afstod hun hannem strax.“ Nedenfor ved 1344 p. 491 gjentager han vel: „Fru Ingeborg opdrog til Kong Baldemar Kallundborg, formedelst en Forhandling“, men det maa beroe paa en Feiltagelse. Aar 1357 den 16de April forsamlede Kong Baldemar sit Raad i Roskilde og handlede med Bispen der om, at dennes Gods i Urs Herred skulde lægges under Kallundborg Slot¹⁵⁾.

Ved et Brev af Kjøbenhavn then Mandag nest effther Sti. Michels Dag, Aar 1492¹⁶⁾ bekjendtgjør „Birgitta Dloffs dotther aff Hammersted, at haffue opladet Høie boren Første wor kære nabuge Herre Hans Radis og Kronens gard

¹³⁾ Hvitsf. 478. Suhm XIII. 32—38.

¹⁴⁾ Hvitsf. 478. Suhm XIII. 108.

¹⁵⁾ Suhm XIII. 339.

¹⁶⁾ Knudsen: Danmark i Middealderen. p. 108.

Drotningholm met alle the liiffs breff oc alle andre breff, som jeg haffuer ther paa. — — — Oc haffuer hans Nade loffuet meg, at strax jeg tha haffuer antwordet for^{ne} gard fran meg, Tha skall jeg strax igen fange oc annamme thæt Kro-
nene Torn i Kalundeborg met all konninglige Kentte oc Kette tilliggelse som Northen Siidfriidz haffde, oc thæt beholde i min liiffs tiid uden all konninglige tywng.“
Fru Hylle Mags Lauridsens Esterleverffe fik Livs Brev paa Torngaarden i Kallundborg, dat. Kall. Mandag før Bartholom. 1524. (Register over alle Lande i Geh. Arch.). Nis Jegere fik Eiendomsbrev paa Samme, Kall. Torsdag efter Barth. 1524. (ib.).

Niogthve danffe Adelsmænd udstedte den 22de Marts 1567 i Kjøbenhavn et Brev, hvorved de erklærede, at Kong Frederik den 2den havde gjort dem hver især Fyldest for 100,000 Daler, som de havde betalt Daniel Rantzau paa Kongens Begne, og hvorfor Kallundborg Slot og Lehn var givet dem i Pant. Tillige erklæres Kongens Gjælds-brev for ugyldigt¹⁷⁾.

Med Undtagelse af Slottets Afbenyttelse til Møder o. desl. og til Statsfængsel, træffe vi først dets Navn igjen i Historien Aar 1524. Da Kong Christian den 2den var fordreven, var der kun to faste Stæder, der vægrede sig ved at hylde hans Farbroder Frederik (den 1ste): Kjøbenhavn og Kallundborg. Da man kjendte dette's Styrke, besluttede man at anvende List, og Rigets Hofmester Mogens Gjøe formaaede ved Løfter Commandanten, Claus Erichsen Bøller, til at overgive Fæstningen. Om Natten anbragte han de tydske Soldater, der

¹⁷⁾ Pergamentsbrev i Geh. Arch. Domme etc. 1567 Nr. 90.

skulde forsvare Fæstningen, paa forskjellige Steder og overtog selv med nogle Enkelte Forsvaret af „Folen“. 50 af Kong Frederiks Folk bleve hidseede op i Taarnet, rettede Skjødset mod Forsvarerne og kom saaledes i Besiddelse af Slottet¹⁸⁾. Til Erindring om denne Troloshed fik Commandanten Tilnavnet „Slippeflot“.

I Krigen efter Frederik den 1stes Død, Grevens Feide, blev Kallundborg atter 1535 beleiret og indtaget i den fangne Christian den 2dens Navn af Grev Christopher, og en Dødborger, Lang Herman, udnævnt til Befalingsmand¹⁹⁾; men den udnævnte Konge Christian den 3die sendte en Hær imod Byen for at affkære den Tilførsel og efter „Kraagens“ Overgivelse 1536 blev herfra „under Volff Kryges og Melchior Svigs Fennicker“ sendt 12 Kartover imod Kallundborg. Saaledes afflaaret fra al Tilførsel maatte Lang Herman „for at undgaae Hungersbøden“, paa St. Juliani Dag 1536 overgive Slottet til Mogens Gjøe paa Christian den 3dies Begne²⁰⁾.

Siden den Tid lod man Slottet som Fæstning forfalde, kun vedligeholdt man det saameget som nødvendigt var til imellemstunder at modtage kongelige Besøg. Endelig indtog de Svenske i Krigen 1658 Kallundborg og ødelagde Slottet

¹⁸⁾ Svittf. II. 1254.

¹⁹⁾ Svittf. II. 1443.

²⁰⁾ Svittf. II. 1469. I Geh. Arch. findes et originalt „Inuentorium wes Her Magnus Goje R. van Jobst van Glabegk up Kallingborch empfangen, als Lang Herman dath Husz upgeuen Ao. 1536“, dateret f. A. Fredagen efter Reminiscere. Heraf sees, at Slottet ikke overgav sig af Hunger.

paa den grundigste og meest vandaliske Maade. Den 26de October 1659 maatte Byen betale Oberst von der Wich og Major Christian Karlsen 400 Lod Sølv og 50 Rdl., for at de ikke skulde stikke Slottet i Brand, og senere maatte den betale 50 Rdl. til de Officerer og Betjente, der besørge de Nedbrændingen.

Alt blev nedbrudt og Stenene brugte til Bygninger, deels i Kallundborg, deels i Aarhus.

Kallundborg Slots Lehnsmænd.

(Fogder, Høvidsmænd, Embedsmænd).

(Samtlige Lehnsmænds Historie findes i Bidrag til Kall. Historie II—VII. Kall. Avis 1859 Nr. 10, 12, 14, 16, 18 og 20).

Vi have neppe Efterretninger om alle disse, men vi skulle her nævne dem Historien kjender, idet vi dog bemærke, at Paludans Bemærkning p. 30 om deres Benævnelse langt fra altid holder Stil.

Hans Merke var Foged 1355 og blev senere Landsdommer i Sjælland.

Herman Flemming²¹). Foged 1397.

En Hermann Flemming af Wafn og Hustru Ingerd havde Abrahamstrup og Horns Herred i Pant og gav det den 3die Mai 1396 tilbage til Dronning Margrethe, der har fyldestgjort

---

²¹) D. Mag. IV. 302; III. 179. Suhm XIV. 318, 372, 421, 615.

ham for Pantet (Molbechs og Petersens Ud. af danske Diplomer p. 49—50).

Anders Jepsen Lunge²²⁾, Høvidsmand 1419, nævnes 1417 som Landsdommer. Blev maaskee senere Kongens Hofmester og Høvidsmand paa Tranefjær (1423²³⁾).

Anders Jacobsen Lunge, Ridder, til Gunderslevlille (1403), Egede (o: Somfruens= 1417, 1419) var Erik af Pommerns Hofmester (1413, 1417, 1423²⁴⁾), 1397 Høvidsmand paa Calmar. Han levede endnu i Juni 1426. Den 8de August 1401 qvitterer han Dronning Margrethe for 813 $\frac{1}{2}$ Iphst Mark, som hun skylder hans Broder Folmer; den 19de Februar 1403 skjøder han alt sit Gods i Nye (Baldborg Herred) til sin nævnte Broder. Den 13de November f. A. skjøder Jens Paulsen af Frøsøløf til ham sit Gods i Aas og flere Byer; den 19de October 1404 skjøder han to Acre og tre Skpr. Land Jord til Jeppe Nielsen Keentoff i Keenstrup; den 1ste November f. A. skjøder han Astrach Svendsen ib. to Acre. 1402 gjorde han et Mageffifte med Sorø²⁵⁾ og 1417 et lignende (S. R. D. IV. 476—77). Han var en Søn af Hr. Jacob Oluffen [Andersen] og Juliane Thott, og Broder til Hr. Folmer til Magleby, Høistrup etc., Biskop Niels i Strengnæs og Hr. Dve Lunge.

Torben Jensen aff Wapn²⁶⁾, døde 1435 og er begravet i Sorø.

²²⁾ Danske Magazin I. 367.

²³⁾ Svittf. I. 694.

²⁴⁾ D. Mag. IV. 300.

²⁵⁾ Molbechs og Petersens Udvalg af danske Diplomer p. 131, 166, 175, 192, 194 og 196.

²⁶⁾ D. Mag. I. 367; III. 181.

Claus Grubendall 1410.

Jep Lang var Foged 1439.

Joachim Flemming 1444.

Michel Rud, R., til Vedby, Foged 1446²⁷⁾. Faaer
Dvittants 1448.

Dydrif Jensen 1465.

Hans Nagel, Høvidsmand 1483, gift med Cecilie
Carlsdatter.

Hans Nagels Efterleverste, Cecilie Carlsdatter og Brødrene
Jørgen og Lasse Nagel, Hans Nagels Sønner, folgte og
fjødede 1489 til Dronning Dorothea deres fædrene Gaard,
liggende synden Torvgaden i Kallundborg²⁸⁾.

Christiern Rantzow blev Høvidsmand St. Hans Dag
ante Portam latinam 1514²⁹⁾. Ved tvende Abne Breve af
St. Marci Dag 1514 og quinta feria post Dorotheæ virg. 1516
fik han „pro servicio facto et faciendo“ for sin og Hustrues
Livstid Brev paa Gilstrop Gaard i Ods Herred, med til-
liggende Gods og Herlighed³⁰⁾. Han nævnes sidste Gang
som Høvidsmand 1517. I Løbet af denne Tid nævnes
imidlertid ogsaa

Peder Lauridsen som Høvidsmand i Breve af 1513,
1515 og 1516³¹⁾. Han har altsaa rimeligviis været con-

²⁷⁾ Bedel Simonsen I. 48—54.

²⁸⁾ Doc. i Geh. Arch.

²⁹⁾ Suhms Saml. II, 1mo. 139, 158; 2do. 17, 18.

³⁰⁾ Suhms Saml. II, 1mo. 117, 141.

³¹⁾ Suhms Saml. II, 1mo. 124, 140, 141. Nye Saml. I.
53—54 (Dvittering af St. Margarethes Dag 1513).

stitueret for Rantzow. Maasfee har han ogsaa været blot Commandant, da det hedder, at han havde Slot og Lehn „i Befaling“.

Hans Krasse (ikke som Paludan urigtig, maasfee efter Nefens Johannes Krabbius, kalder ham: Krabbe) fik Lehnet Onsdagen næst efter Søndagen „Domine ne longe“ 1517⁸²). Han nævnes endnu som Embedsmand her 1520. (Fik Dvittants Dvitt. af Hfn. Sabbato prox. p. Bartholomei 1525). (R. o. a. L. i Geh. Arch.).

Claus Erichsen Bøller til Rindholm i Sjælland og Rækkebølle i Fyen var Høvidsmand til 1524. Om hans Forræderi og Dgenavnet „Slippeslot“ see ovenfor S. 7—8. Han var Søn af Erik Ibsen R., død før 1513, g. m. Inger Rantzau til Rindholm i Horns Herred⁸³). Han blev 1528 forlehnet med Haraldsborg. Frederik den 1ste slog ham senere til Ridder. Han døde den 1ste Januar 1541 paa Erholm; var gift med Susanne Eylersdatter Bølge til Rækkebølle, død 28de Juni 1569 som Jacob Brockenhuus til Damsboes Hustru.

Lang Herman⁸⁴), en Oldenborger, blev af sin naturlige Broder, Grev Christopher udnævnt til Høvidsmand 1535, men maatte overgive Slottet til Christian den 3die Maret efter. Hans Arvinger fik af Kongen Ret til at drive Kolkefangsten paa Føhr.

⁸²) Suhms Saml. II, 1mo. 151, 186, 191.

⁸³) Gl. Domme ved Kolderup=Rosenvinge I. 120; Mag. f. d. Nd. Hift. I. 93.

⁸⁴) D. Mag. I. 254. Hvitf. II. 1443. Krag Chr. 3 Hift. I. 90, 119, 141.

Rnud Gyldenstjerne til Thim blev Lehnsmænd 1536⁸⁵) og senere forflyttet til Dragsholm, død før 1552.

Joachim Bøch, 1551, senere Frederik den 2dens Rentemester. Han fik Ellen Broks Donation til Sognepræsten i Kallundborg draget ind under Lehnets, men den kom dog fiden igjen tilbage til Kalbet.

Steen Rosenparre til Skarhult, Danmarks Rigens Raad, Hovidsmand 1552⁸⁶), blev stuet i svenske Krig i Slaget paa Nastrup Hede den 18de October 1565⁸⁷). Hans Enke, Mette Rosenkrands⁸⁸) af Ballø (død 1575 u. B.) ægtede i September 1567 Hofmesteren Peder Dre til Gissfeldt, født 7de Januar 1520, død 24de October 1575.

Følger Rosenkrands. Dersom denne overhovedet har været Lehnsmænd her⁸⁹), har det kun været en ganske kort Tid, thi Peder Wille til Swanholm, D. R. R., var Lehnsmænd fra 1565 til 1580⁴⁰). Han var en udmærket Forretningsmand og brugtes til Gesandtskaber i Sverrig, Rusland og Tydskland. Rgl. Bef. af Frederiksborg 12te April 1566 til Borgemester, Raadmænd og menige Borgere om at være D. R. R.

⁸⁵) Quittants udstedt til Fru Sigese, Kbh. St. Michæls Aften 1552. (R. o. a. L. i Geh. Ark.).

⁸⁶) Brev ang. Forleeningen til Kronens Bønder og Tjenere, Kbh. Onsdag efter vor Frue Dag visitationis 1552.

⁸⁷) Om Mindestenen over Steen Rosenparre ved Kjønge i Halland see A. Berntsen I. 82—83.

⁸⁸) Mette Rosenkrands fik 5te November 1565 Brev paa at beholde Kallundborg Slot. (R. o. a. L. i Geh. Ark.).

⁸⁹) Ravnæs hos Resen.

⁴⁰) Hofmans danske Adelsmænd III. 336—37. D. Mag. VI. 348.

Peder Bilde horig og lydlig i hvad han befaler paa Kongens Vegne (Doc. i Geh. Arch.). Til Bønder og Tjenere om det samme, af f. D. Han underskrev den Kallundborgske Reces, udgivet af Frederik den 2den den 21de October 1576. Han døde 17de Marts 1580, er begravet i Valløby Kirke, og var gift med Birgitte Rosenkrantz, Søster til Peder Dres Hustru⁴¹).

Hermann Juul fik 1581 som Høvidsmand Befaling til at sørge for Borgernes Udrustning (Brev i Raadstue-Archivet). Var her til 5te Juli 1587, da han kom til Dragsholm og fik Befaling at overlevere Kallundborg til

Franz Rantzow til Rantzowholm og Søholm⁴²), født paa Segeberg 28de August 1555, ældste Søn af den lærde Henrik Rantzow og Kirstine von Halle, var Høvidsmand paa Korsør til 1587, paa Kallundborg til 1589⁴³), da han blev forlehnet med Silkeborg, og sidst med Tranekjær, som han havde i eet Aar. Han døde 21de Februar 1612, dødeligt faaret i en Træfning ved Bahuus, hvor han anførte Regimentet „den hvide jydskke Fane“⁴⁴). Han var gift 4de October 1584 med Anne Rosenkrantz, født 1565, død 1618.

⁴¹) Nyge: Peder Dre. p. 421—25.

⁴²) Hofmans d. Adelsm. I. 125.

⁴³) Doc. om hans Overtagelse af Kall. 16de Juli 1587, 19de Juli, 5te Juli f. A.

⁴⁴) Refens Liigprædiken. Kbh. 1612, 8vo: Poenitentis Schol. ved Bisættelsen i Nicolai Kirke i Kbh. den 20de Marts 1612. Ifølge Liigprædiken blev han „paa det sidste omringet, dræbt oc ihjelslagen, den 21de Februarij i Halland“. — F. N. og hans Hustru ere begravne i Magleby Kirke (Suhms Saml. I, 2do. 122—23).

Haad Ulfstand. 1588.

Corfitz Wiffert, bisat i Kirken 27de Februar 1592.

Steen Brahe til Knudstrup, Barrittskov, Næsbyholm, D. N. N., var Lehnsmænd her fra 8de Juni 1592 til 11te April 1620, da han døde⁴⁵). Han var Tycho Brahes Broder, født St. Thomæ Dag 1547 og gift 1) 13de September 1575 med Birte Rosenkrantz, født 1555, død 9de September 1588, Sødsfendebarn til Franz Kantsows Hustru; 2) 6te September 1590 paa Kallundborg med Kirsten Holt, Hans Krasses Enke, død 10de Februar 1599 (41 A.⁴⁶); 3) 30te Juni 1602 paa Kallundborg med Sophie Kostrup, Enke efter Mads Sandberg til Østrup (Viigpr. har „Lystrup“). Steen Brahe stiftede flere Legater, hvorom nedenfor. Han er bisat i Kallundborg Kirke 26de April 1620.

Kan Kantsow til Kantsowholm, en Brodersøn af Hovidsmanden Franz Kantsow, født 6te Juli 1591 paa Kantsowholm, Søn af Breide Kantsow, D. N. N., var her til 5te April 1623, da han døde, 32 Aar gl.⁴⁷). Gift 1615 første Søndag efter Trinitatis med Anne Lyffe.

Otto Pedersen Brahe⁴⁸) til Torbenfeldt og Krogholm, gift med Mette Rosenkrantz, nævnes i Resens Atlas, og var Lehnsmænd her før 1625: see et Brev fra ham (10de Januar

⁴⁵) Wegners Viigprædiken. Kbh. 1621.

⁴⁶) Sorgen Jacobsens Viigpræd. over Christina Holtz, Steen Brahes Hustru. Kbh. 1599.

⁴⁷) B. Køhlers Viigpræd.: „Speculum magistratus“. Kbh. 1626. 4to.

⁴⁸) Hofmans d. Adelsm. III. 1.

1625) til Kongens Rentemester Axel Arnfeld om hans Gjæld af Lehnnet i Geh. Arch. Han døde 1642, 60 Aar gl.

Hans Lindenov den Ældre, til Hundslund, Ørslev Kloster og Gaunø, en Søn af Hans Johansen Lindenov til Gaunø og Margrete Rosenkrantz, gift 27de Januar 1635 med en Søster til Steen Brahes Hustru. Hans Lindenov var født 1573 paa Jobislev, blev 1622 Rigsraad, senere Commissair i Krigen mod Keiseren og døde 1642. Han var gift første Gang 1601 med Sophie Seefeld, død 1602; anden Gang 1605 med Elisabeth Sophie Rantzow, død 1652, en Søster til Kay Rantzow.

Hans Lindenov den Yngre til Iversnæs, den Foregaaendes Søn, gift med Frøken Elisabeth Augusta, Christian den Fjerdes Datter med Kirstine Munk. Paa sin Bryllupsdag 27de October 1639 blev han forlehnet med Kallundborg, blev Rigsraad 1640 og døde 1659 i Kjøbenhavns Beleiring. Hans Frue, der var født 28de December 1623, bortspillede Alt hvad hun eiede og levede siden af Christian den 5tes Raade.

Joachim Gersdorf til Lurebyholm og Hovedstrup⁴⁹⁾, Rigets sidste Hofmester, den eneste Drost efter Souveraineteten, Præsæs i Stats-Collegiet, Patron for Kjøbenhavns Universitet, Ridder af Elephanten og Commandant i Kjøbenhavn under Beleiringen, var den sidste Befalingsmand over Kallundborg. Han var født den 11te November 1611, gift 3die October 1641 med Allegaard Hvitfeldt til Berritsgaard (født 16de Mai 1622, død

---

⁴⁹⁾ Hofmans d. Adelsm. I. 51—56.

11te Marts 1655), døde den 19de April 1661 og blev begravet i Nicolai Kirke i Kjøbenhavn.

Om Lehnsmændenes Fortjenester af Byen i forskellige Retninger skal siden blive talt.

Den yngre Lindenov byggede den anseelige Lindgaard i Byens vestre Ende. Efter ham beboede Amtmanden, Geheime- raad Jørgen Bjelle den. Iblandt dens senere Eiere kunne mærkes: Justitsraad Peder Thøgersen Lassen, Grev Carl Ahlefeldt, Amtsforvalter Rasmus Salten, Grev Frederik Ahlefeldt til Grevskaberne Langeland og Laurvig.

Om Rigets Archiv⁵⁰⁾, der forvaredes paa Slottet her, favne vi næsten ganske Efterretninger; hvad vi vide, skyldes Conferentsraad Werlauffs Samlerlid. Da Erik af Pomern rømte ud af Riget, medtog han „af Rigens Dressel til Kallundborg al Rigens Skat og Klenodier“⁵¹⁾. I sin Haandfæstning af 1483 lover Kong Hans: „item skal Rigens Dressel og Breve i Danmark blive paa Kallundborg og to Mandelige og to Verdslige skulle have Nøglen dertil, med Kammermesteren, og han skal være en af de fire, og skal gjøre os og Rigens Raad Regnskab en Tid om Aaret for al Opbørjel og Udgift“⁵²⁾. Pave Leo den 10de sendte en vis Johannes Heitmus til Christian den 2den med en Bulle af 8de November 1517, hvori Paven udbad sig tillaaens for at

⁵⁰⁾ C. C. Werlauff: „Efterretninger om det gamle Rigs-Archiv paa Kallundborg Slot“, i Ny Minerva. 1807. IV Qvartal. p. 97—105.

⁵¹⁾ Hvitf. I. 821.

⁵²⁾ Hvitf. II. 970. See Bidrag til Kallundborg Historie XV i „Kall. Avis“ 1859 Nr. 36.

lade affrive, „libros nonnullos vetustos auctorum clarissimorum, Romanas præsertim historias continentes“, som skulde være „in castro Callenburgensi Ottoniensis Dioecesis“. Om disse Codices virkelig have eksisteret, om Paven har faaet dem og hvor de senere ere blevene af, er ubekjendt. I et Brev fra Lauge Brockenhuus af 1558 og fra Frederik den 2den af 5te Juli 1569 omtales Archivet endnu⁵³⁾; da Hvitfeldt skrev sin Historie (c. 1596) siger han: „Foelen, hvorpaa udi fordem forvaredis Rigens Breffve og Dressel“⁵⁴⁾.

En i Aaret 1476 forfattet Fortegnelse over Adkomstdocumenter til Gods, erhvervet af den danske Krone i den katolske Tid, og som bleve opbevarede i Archivet paa Kallundborg Slot, findes indført i L. A. Beckers: „De ældste danske Archivregistraturer“, 1ste Bind p. 1—86. De Kallundborg vedkommende Documenter findes samlede i Registret p. 335 og 446.

Kallundborg Slot som Statsfængsel.

Næsten alle gamle danske Borge have i sin Tid været benyttede som Statsfængsler, men ikke alle ligemeget eller til lige vigtige Forbrydere. I over 300 Aar blev Kallundborg brugt paa denne Maade og af de Statsforbrydere her have fiddet fangne skulle vi fremhæve Følgende:

⁵³⁾ Werlauff l. c. 102—4.

⁵⁴⁾ Hvitf. II. 1254.

§ 1294 bemægtigede Erik Menved sig ved sin Broder Christophers Ligt Erkebiskop Jens Grand og Domproosten Jacob Lange i Lund, begge myndige og indflydelsesrige Mænd, som mistænktes for Forbindelse med Erik Glippings Mordere⁵⁵). Jens Grand blev paa en vanærende Maade ført til Søborg Slot, Dr. Jacob paa en ligesaa usømmelig Maade til Kallundborg, og der fængslet i Taarnkjelderens, med tunge Jernlænker og Halsjern, som vare fæstede til en Blok saa tung, at otte Karle maatte bære den. Efter nogle Maanedes Forløb saae Domproosten Keilighed til at undvige. Han flygtede til Rom for at søge Understøttelse hos Paven, Bonifacius den 8de, men døde uden at naae sit Maal.

Efter Slaget ved Falköping i Vester-Gothland 1388, hvor Dronning Margrethe overvandt Kong Albrecht af Sverrig, fordeelte hun sine fornemne Krigsfanger rundt om i Fæstningerne. Til Kallundborg kom Grev Otto af Rupin, Grev Geert af Holsteen, Biskop Rudolph af Stara o. fl. Efter et gammelt Sagn skal Kong Albrecht selv have været fængslet her, men kun Resen og Pontoppidan tale herom; alle andre Beretninger tie, saa det er efter al Sandsynlighed en Feiltagelse⁵⁶).

Christian den 2den lod i Aaret 1520 Steen Stures Enke, Fru Kirstine, født Gyllensfjerna, den heltmodige Forsvarer af Stockholm, som hun dog maatte overgive den 5te

⁵⁵) Suhn XI. 159 ff.

⁵⁶) Sfr. et Sagn i Thiele I. 51. — Resen: Ao. 1388 captus Rex Sveciæ Albertus in arcis Calundanæ carcerem est connectus.

September, med hendes Moder Fru Sigrid Baner, hendes Søn Gustav og Datteren Magdalena, samt nogle svenske Adelsmænds Fruer henfattede i Fængsel her.⁵⁷⁾ Børnene døde i Danmark, efter svenske Forfatteres Beretning i Fængsel i Kjøbenhavn; de øvrige bleve efter nogle Aars Fængenskab friggivne af Frederik den 1ste.

Den næste Statsfange paa Kallundborg var Nordens største Monark, Kong Christian den Anden⁵⁸⁾. Hvad der styrkede ham, var egentlig at han var forud for sin Tid og ikke formaaede at lempe sig efter Forholdene; de Forandringer han vilde indføre vare for store, for gjennemgribende og for pludselige og desuden gif de ud paa at berøve Adelen en Deel af dens Magt. I Aaret 1523 opsigde Adelen ham Huldskab og Trofskab og han forlod Landet med sin Familie for at søge Hjælp i Udlandet. Da han vendte tilbage til Danmark i Juli 1532 for at underhandle med sin Farbroder, Frederik den 1ste, brød denne det ham givne Leide og lod Christian føre som Fange til Sønderborg Slot, hvor han blev holdt i strengt Fængsel i henved 17 Aar; den 17de Februar 1549 blev han fra Als ført til Kallundborg Slot⁵⁹⁾. Christians Ophold her havde ikke Udseendet af et Fængsel.

⁵⁷⁾ Hvitf. II. 1161.

⁵⁸⁾ Om Christian den 2dens Fængsel og nogle Penge til ham at give Fattige, see D. Mag. IV. 88. — S. Behrmanns: Christian den 2dens Fængsels- og Befrielses-Historie.

⁵⁹⁾ Han kan ikke være ført til Kallundborg før i 1550, thi hos Behrmann S. 180-82 findes et Brev, dateret 31te December 1549, Sønderburgh, og underskrevet af Christian den 2den.

Indkomsterne af Kallundborg og Sæbygaard's Amter vare ham tillagte, en halv Snees Adelsmænd udgjorde hans Hof og Omgang (heriblandt fra 17de Januar 1551: Arild Urup, Jørgen Marsvin, Jørgen Rud og Esfild Gjøe). Hans daglige Liv var indrettet paa fyrstelig Viis og ikke engang Friheden til at jage var ham formeent.⁶⁰⁾ Christian den 3die besøgte ham engang her, men frygtede endnu hans Talenter og hans Hevn, saa at han ikke turde give ham fri. Ikke længe efter Christian den 3dies Dødsdag, Nytaarsdag 1559, hensov Christian den 2den paa Kallundborg, den 25de Januar, efter 27 Aars Fængsel, 78 Aar gammel. Han er begravet i Odense i Graabrødrekirken.

Under 11te Januar 1559 fik Peder Rud til Bognstrup, Jørgen Nagel, Jørgen Walkendorff og Hans Lauritsen Kongens Brev fra Koldinghuus om at give sig ind paa Kallundborg Slot og der at blive beliggende i Slotsloven, til saalænge Kongen anderledes derom tilsigende vorder, og at rette sig efter hvad Steen Rosenspar, Embedsmand sammesteds, dem tilsigende vorder. Senere fik Rud Kongens Brev af Kolding, 7de Februar, om at blive beliggende paa Kallundborg Slot og med Høvidsmanden og Knægtene sammesteds have flittigt Opseende med Alting, til saalænge han fanger videre Bæfted;

---

⁶⁰⁾ Om hans Fængsel paa Kallundborg see Holbergs Danmarks Historie II (Ny Udgave 1856) p. 260—61. — See: „Kong Christian den 2den som Fange paa Kallundborg Slot“. Et Blad af Kallundborgs Historie ved Fr. Algreen-Ussing i Kall. Avis 1858 Nr. 51, 52, 53, og senere særskilt aftrykt, 12 Sider i 8vo.

hvorimod Jørgen Nagel og Jørgen Balkendorff fik Befaling at følge Kong Christierns Liig til Nyborg.

Under Frederik den 2den faldt flere Svenskere fangne her, deriblandt den svenske Gesandt Steen Eriksen, 1565.

Den svenske Feltheer og Lærde, Carl Mornay, af fransk Slægt, blev gjort til Fange i et Slag han tabte imod General Frans Brockenhuus. Han blev først ført til Kjøbenhavn og derfra til Kallundborg, hvor han skal have siddet i 7 Aar fra 1566. Paa Grund af Svagelighed blev det ham i December 1569 tilladt at tilbringe 8 Dage paa Kjøbenhavns Slot for at raadspørge nogle Læger⁶¹); det maa være til dette Brev Paludan figter p. 24 nederst. Paa Væggen i sit Fængsel skrev han følgende Ord:

Hic septennio comedi panem doloris.⁶²)

C. d. M.

Den sidste Statsfange, der havde Ophold paa Kallundborg, var en reen politisk Forbryder. Dr. med. Christopher Dybvad, en udmærket Lærd, harnedes under Christian den 4des Regjering over Adelsens Bælde og Overmod og over den Ringeagt, der vistnok de øvrige Stænder.⁶³) Mundtligt og skriftligt udtrede han sig bittert om de bestaaende Forhold, hævdede Christian den 2den til Skyerne og talte endogsaa om en Regjeringsforandring. Men heller ikke hertil var Tiden

⁶¹) Ryge: Peder Dre. p. 217—18.

⁶²) Marm. Dan. I. 140.

⁶³) Pont. Annales III. 716—23. Worms Læg. I. 265—66. Nyerup Lit. Læg. p. 142. N. Slanges Christian den 4des Historie, p. 438—39. „Kall. Avis“ 1858 Nr. 95.

endnu moden nok; Regjeringen anlagde Sag imod ham, med Abelsmanden Axel Arnsfeld til Actor paa Kongens Vegne; den 22de December 1620 blev han stævnet for Consistorium, dømt fra sine academiske Privilegier og fratjendt det tillagte Canonicat i Lunds Capitel; iøvrigt blev han dømt paa Kongens Raade. Som Fange sad han nogen Tid i Blaataarn, men blev allerede den 27de Januar 1621 ført til Kallundborg (Pontoppidan mener til Dragsholm). To Aar tilbragte han i Fængselet og døde en Aften, kvalt af Kulrog, som han selv ved Uforsigtighed havde forarsaget.

Han var den sidste Fange paa Kallundborg, thi Svenskerne hævnedes sig 1659 grundigt paa det Sted, der havde været saa mange og stolte Svenskes Fængsel.

Uf N. Svansøes Descriptio Daniæ⁶⁴).

Tuqve Calenburgum spumosas respicis undas
Balthica per maria, et nunc urbs memorabilis inde es,
Antiquumqve tuum retines in carcere regem.
Regibus hoc magnum est exemplum nempe tremendum

— — — — —
Nemo diu felix, nutat cum tempore vita,
Neqve statu remanent mortales semper eodem.
Exemplum docet hoc, rex longo in carcere magnus.
Ergo dei timor in vobis fixus remanebit
Regibus, is servat, contemptus turpiter aufert
Imperium.

⁶⁴) Nye Saml. I. 339.

Møder, Herredage og fyrstelige Besøg i Kallundborg.

Baldemar Seiers Søn, den udvalgte Konge Baldemar den 3die, boede en Tid paa Kallundborg Slot med sin Dronning Eleonora. Hun døde i Barfælseng med en Søn den 13de Mai 1231, og for at forslaae Sorgen gav den unge Baldemar sig meget af med Jagten. Da han en Dag jagede paa det dengang skovbevorede Refsnæs, kom en af hans Hofmænd — Kjempevisen kalder ham Esfild — til at faare ham i Foden med en Piiil, som var sigtet efter en Hind, der løb forbi Kongen. Af dette Saar døde Kongen paa Koldinghuus den 28de November 1231, og blev begravet med sin Dronning i Ringsted⁶⁵). Kjempeviserne tilføie, at Refsnæs's senere Skovløshed og Ufrugtbarhed var en Følge af Baldemar den 2dens Forbandelse over det Sted, hvor hans Søn blev saaret.

1237 den 16de Juni holdt Erkebiskop Uffo med sine Lydbisper og andre Prælater et Provincial-Concilium her⁶⁶), men Tiden har berøvet os hvad der blev afhandlet og besluttet.

Samme Aar, den 4de Juli, har den udvalgte Konge Erik (Bloopenning) været i Kallundborg og der udstedt et Brev til Ribe Biskop⁶⁷).

1249 holdt Erkebiskop Uffo med alle Danmarks Bi-

⁶⁵) Suhm. IX. 606—9. Udvalgte danske Viser. II. 102—6.

⁶⁶) Suhm. IX. 673.

⁶⁷) Suhm. IX. 673.

stopper og Kapitlernes Fuldmægtige et Concilium her, hvor nogle geistlige Beslutninger, navnlig med Hensyn til Kirke- og godsernes Sikkerhed, bleve tagne.

1297 havde, som allerede ovenfor fortalt, Hertug Christopher Kallundborg til Lehn og modtog Erich Menved her.

1314 i September afholdt Erkebiskop Esger en Provincialsynode⁶⁸), hvor han stadfæstede en Deel ældre Constitutioner og bestemte de 11,000 Jomfruers Dag til 21de October.

1350 og 1351 samlede her Baldemar Atterdag og de holsteenske Herrer for at slutte Fred, men Sammenkomsten førte til Intet.

1357 holdt Kong Baldemar her et Møde med Claus Kimbe, Niels Bugge og andre jydse Magnater⁶⁹). I Mæret 1359 afholdt de atter et Møde i Slagelse, og da de drog hjem herfra, lod Kongen Niels Bugge til Hald, der var en af Hovedmændene for de Misforneiede, og flere Andre dræbe ved Middelfart. Alligevel mødte Pintje Søndag 1360 paa en Herredag i Kallundborg Fuldmægtige fra Hertugen af Slesvig og den nørrejydse Adel, hvor de forligede sig med Kongen ved en ny Reces, som findes hos Hvitfeldt⁷⁰). I

⁶⁸) D. Mag. IV. 235.

⁶⁹) Et Brev af Baldemar af 1ste Juni 1329 i Suhm. XII. 180. Den 25de Marts 1357 holdt Kongen Daneshof her. Suhm. XIII. 339.

⁷⁰) Kong Baldemar, hans Søn Hertug Christopher af Lolland, Hertug Baldemar og hans Søn Hertug Henrik af Jylland, 6 Biskopper og 61 Adelsmand mødte her. Suhm. XIII. 405—13.

den bestemtes blandt Andet, at Dannehoffet i 3 Aar skulde holdes i Kallundborg og siden i Nyborg.

Dronning Margrethe opholdt sig ofte paa Kallundborg, f. Ex. 1375⁷¹).

1423, den 28de October affluttedes her et Forlig med engelske Gesandter, i Anledning af at nogle norske Gesandter paa Reisen til Kjøbenhavn vare blevne optagne af Englænderne, der desuden havde plyndret i Norge og Island. Erik af Pommern udstedte et Brev i Kallundborg 1433 (D. Mag. II. 36). Desuden har man Breve, givne af ham paa Retteeting her af 1400 og 1406⁷²). Christian den 1stes Privilegier for Holbæk ere givne Kallundborg feria quarta post Dom. esto mihi 1454. (Antiqv. Tidsskr. 1846—48 p. 175); Privilegier for Kallundborg: Kall. Crastino beati Lucii papæ 1454.

1482 Iod Kong Hans forfrive Rigets Stænder, Prælater, Adel, Kjøbstadmænd (o: 1 Borgemeester og 3 Raadmænd fra hver By) og Bønder til Kallundborg og modtog der deres Hyldings=Ced. (Jahns Unionshist. p. 564).

Fra samme Tid udvalgte Christian den 1stes Enkedronning Dorothea sig Slottet til Enkesæde, og residerede her med Sønnen, Prinds Frederik (senere som Konge den første) fra 1482 til sin Død.

⁷¹) Ved et Brev af Kallundborg 25de September 1375 quitterer Hertug Henriks Enke, Kunigunde „af Slesvig og Sønder=Jylland“, for hvad der tilkom hende efter den afdøde Hertug. Herved faldt Slesvig til Danmark. Suhm. XIII. 745—46, 875—76. D. Mag. IV. 291.

⁷²) Veders Archivregistr. I. 32, 51, 58.

Kong Hans besøgte ofte sin Moder her, som vi kunne see af hans her underskrevne Breve.

1494 samledes her Rigets Raad, Biskopperne, fire Adelsmænd af hvert Stift, en Borgemeester og Raadmand af hver Kjøbstad og Fuldmægtige for Bønderne, for at raadflaae om Hertug Frederiks Begjæring om Land og Lehn i Danmark — navnlig Volland, Falster og Møen med deres Slotte og Stæder. Forsamlingen var enig om at svare ham, at Rigets Slotte og Stæder ei med deres Samtykke maatte partes og deles i flere Herrers Bold end een⁷⁸).

Christian den 2den gav sine Kallundborgs Privilegier St. Matthæi apost. et evang. Dag (21de September) 1514.

1522 i November sammenkaldte Christian den 2den i sin Forlegenhed en Herredag i Kallundborg, men det jydsk Raad udeblev, og Kongen modtog kort efter, som Frugten af sin Brede, den jydsk Adels Opsigelsesbrev.

Frederik den 1ste udstedte fra Kallundborg et Brev af 1523 (D. Mag. I. 184), af 1526 (D. Mag. IV. 65), af 1530 (ib. 41), af 1529, Fredag næst efter vor Frue Dag Assumptionis, Knud Ruds Forleningsbrev paa Korsør (Bedel Simonsen: De Ruder. I. 89), af 1525 og 1526 (i Geh. Arch.)

Frederik den 2den viser ligesaa megen Omhu for Kallundborg som Bekjendtskab med dens locale Forhold. Dette var en Følge af hans gjentagne Ophold i Byen. Den hos Paludan S. 29 citerede Indskrift paa Kirkestolene: „Esaïæ 49. Kongerne skulle være dine Fosterfædre og Dronningerne dine

⁷⁸) Svittf. 1009.

Ammer. Ao. Dⁿⁱ. 1578⁴, kan vel vise, at Kongen har opholdt sig her, men bestemtere sees det af hans her udstedte Breve, f. Ex. af 31te Juli 1575.⁷⁴) Efter Sagnet var det ogsaa her, at en Bonde fra Samsøe berettede Kongen, at en Havfrue havde spaaet Christian den 4des Fødsel; dette skulde være passeret 1576 i Efterhøsten, da Kongen var her til den almindelige Herredag.⁷⁵)

Frederik den 3die vides ikke at have besøgt Byen, hvorimod Frederik den 4de var der 1717 og Frederik den 5te i 1750, da han besøgte Greve Verche paa Verchenborg.

Lærde Mænd, fødte i eller benævnedes efter Kallundborg.

Vel er disses Antal kun ringe, men det er naturligt, at en By, som næsten alene lever af Handel, som mangler det, der skulde formaae Privatiserende til at vælge deres Bolig der; og som i over 100 Aar har været uden nogen høiere Undervisningsanstalt, ikke vil have mange Lærde at opvise. Følgende kunne her mærkes:

Jens Jensen, Præst til Magleby i Stevns Herred, har udgivet: Consolationes ad Nob. Herlufum Schade 1582; Cons. ad nob. Margaretham Schade 1590.

⁷⁴) Rnge: Peder Dre. p. 327; Brev af 27de November 1561 (D. Mag. VI. 57); af 23de Juli 1568 (De Ruder II. 55).

⁷⁵) Thiele I. 56—57. Holbergs Historie II. (Ny Udg.) 357—58.

Mag. Hans Pedersen Calundanus, født her 1605 (neppe, som Paludan har, 1599), hvor hans Fader (Peder Jacobsen, født 1571 i Varde, død 1641, gift med Bodil Christensdatter, født 1579, død 1649) var Borger og Bøver.⁷⁶⁾ Dimmitteret fra Koeskilde 1624, blev han 3 Aar efter 5te Classes Hører ved samme Skole⁷⁷⁾. 1630 blev han Rector i sin Fødeby, men resignerede og reiste for at besøge fremmede Universiteter. Kom hjem 1635 og blev Magister, men reiste strax igjen. Efter Hjemkomsten 1638 blev han Conrector i Koeskilde Skole, 1639 Rector i Malmø og 1641 Rector i Koeskilde og Canonicus Capituli; paa dettes Begne underkrev han 1660 Souverainitets-Acten. Han blev 1640 gift med Paula Danclavia af Malmø, død 1700⁷⁸⁾, med hvem han havde 16 Børn, hvoraf 9 levede, der antog Tilnavnet Schade. Han døde 5te April 1669 og er begravet i Koeskilde, hvor hans Gravskrift ender saaledes:

Miseros conatus humanos rideo, beatissimæ immortalitatis candidatus.

Mag. Søren Pedersen Kallundan⁷⁹⁾, den Forriges yngre Broder, født her 23de October 1607, Student 1626. Han reiste ogsaa udenlands, blev ved sin Hjemkomst 1633

⁷⁶⁾ Worm I. 202—3. Nyerup S. 304. Marm. Dan. II. 282—83. A. N. Nyge: J. P. Calundani Levnet. Kbh. 1759. 4to. Giesing II. 1.

⁷⁷⁾ Gode Oplysninger om ham i Blochs Bidrag til Koeskildes Domskoles Historie I. 55—59.

⁷⁸⁾ Gift anden Gang med Mag. Arnold Rhoumann, Conrector og Rector i Koeskilde.

⁷⁹⁾ Worm. I. 204. Nyerup p. 304. Giesing II. 180.

Magister og Provst paa Klosteret, 1635 Conrector, 1638 Rector ved Kjøbenhavns Skole og 1646 Prof. Ethices. Han var gift med Kirsten Caspersdatter Beckmand, (født 27de Januar 1614, død 20de Mai 1659) og deres Efterkommere antog Navnet Hjort. Han døde 25de November 1657 og legerede 300 Rdl. til Frue Skole i Kjøbenhavn.

Mag. Hans Iversen Calundan, født 1608, død 1666, Søn af Borgemeister Iver Hansen i Kallundborg (død 1630, over hvem ovennævnte H. P. Calundan har udgivet et latinsk Erminde), blev efter nogle Aars Udenlandsreise Rector ved Kjøge Skole. Han vedligeholdt en fortrolig Brevverling med H. P. Calundan og døde 1666. Gift med Bodil Brochmann, Meinert Henrichsens Enke, født 1623, død 1666.

Niels Hansen Calundan, Broder til Foregaaende, var Student.

Christen Oluffen Kallundborg har udgivet „Epithalamium Davidicum“ i Anledning af Kentemeister Joachim Beck til Gladsaxe og Else Grubbe til Thorup, deres Bryllup 1629. Han nævnes hverken hos Worm eller Myerup.

Jørgen Oluffen Kallundborg, blev 1675 Student fra Kallundborg Skole, 9de September 1682 Sognepræst til Lillebrænde, 11te October 1692 Sognepræst til Gundslev, hvor han døde 1702. Gift med Mette . . . ., levede endnu 1725. Barfod Følsterke Geistlighed II. 63.

Stheno Laurentii Calundanus, Mag., Collega Scholæ Roschild. 25 annis, født 1644, tog theologisk Examen den

17de Mai 1670, hom. non. cont. 3die Marts 1683. (Barfod Danste Geistlighed II. 95).

Hans Lund, død som Klokker og Chordegne i Kallundborg 1776; see Myerups Lit. Lex. p. 354.

Lars Eriksen, Sognepræst til Magleby fra 1641, tidligere Capellan til Herlufsholm, skrev sig ogsaa Calundan, saa at han ventelig er herfra.

Mag. Jens Sørensen Kallundborg eller (siden 1654) Kaalund, Provst og Sognepræst til Herfølge og Sædder. Han var 3 Gange gift og havde 13 Børn; døde 1669.

Nicolai Laurits Holm, født i Kallundborg 20de December 1768, theologisk Candidat 1802, Sognepræst i Louns og Alstrup 1811, død 11te Mai 1818. Gift 17de Juni 1808 med Dorthæa Marie Ovesen, født 29de Mai 1785, død 1ste Juli 1835. (Ersløw I. 683. Suppl. 828—29).

Foruden disse fortjene her at nævnes som udgaaede fra Kallundborg:

Niels Bindekilde, Sognepræst til Nørre-Lyndelse i Fyen.

Carl Ulrik Amundin, Provst og Sognepræst i Kallundborg, død 1772.

Hans Christian Urum, Præst til Næraas i Throndhjems Stift.

Jacob Bagger⁸⁰⁾, født 1717, deponerede c. 1735 fra Kallundborg Skole, var 1740 Decanus ved Communitetet,

⁸⁰⁾ Worm. I. 54.

reiste udenlands og blev siden Sognepræst til Stamstrup, 1771 til Hagested og 1779 til Kundby. Han var gift med Cathrine Hedevig von Aspern og døde 1789.

Christen Schmidt⁸¹⁾, født 15de September 1721 Kelleflinte ved Kallundborg, deponerede herfra 1739, tog Exam. philos. 1740, Exam. theol. i Juli 1741, prædikede for Dimis i September samme Aar, blev 1756 Notarius publicus i Kjøbenhavn. Han døde som Justitsraad 1810 og efterlod Kallundborg et meget betydeligt Legat.

Af de to Sidstes Jeernaldrende mærkes:

Christopher Gotschalk, født 17de Juli 1717 i Bidtkinde, hvor Faderen var Sognepræst, dimitteret 1730, død 28de April 1778 som Præst i Odense.

Peter Borndran, Directeur i Rentekammeret og for Finantserne, Conferentsraad, Ridder af Dannebrog, var født 14de December 1752 i Kallundborg, hvor Faderen Casper Borndran var Kjøbmand. Han døde 8de Marts 1822 og hans Enke Marie Kirstine Hallander, født Sørensen, 20de Januar 1832. — Se Thaarups fædr. Nekrolog. p. 162—63.

Holger Rørdam, død som Provst i Ringsted Herred.

Frants Keenberg, død som Skibspræst.

Otto Langemaak, død som Borgemeister i Kallundborg.

Christopher Bergen, død som Præst i Helsingø.

Hans Bonum, død som Klokker i Ringsted.

Jens Buch, død i Daarelisten i Helsingør.

---

⁸¹⁾ Mørup p. 534—35.

Peter Ephraim Monrad⁸²⁾, født 26de Mai 1712 i Tommerup, hvor Faderen Peter Manaseis Monrad, gift med Gundil Pedersdatter Borkop, var Præst i 45 Aar. Han besøgte Latinskolen i Kallundborg, men blev 1730 af Faderen dimitteret til Academiet. 1739 blev han Page-Informator, 1743 residerende Capellan til Hillerød, 1746 Sognepræst til Nysted i Lolland, 1757 til Ibestrup paa Falster og 1766 Stiftsprovst og Sognepræst i Aarhus. Han var gift med Christine Dorothea Berg og døde 27de Mai 1793.

Johan Barthold Lodde⁸³⁾, født i Kjøbenhavn 31te October 1706, skulde været dimitteret herfra 1721, men Rectoren døde og han deponerede privat 1722, tog 1726 Exam. theol., men døde 1788, uden at have været i Embede.

I den næste Tid ere endelig Følgende som Forfattere bekendte Mænd udgaacde fra Kallundborg:

Peder Beck⁸⁴⁾, Etatsraad, Ridder og Borgemeester i Kjøbenhavn, død 1818, var født 8de December 1757 i Kallundborg, hvor Faderen Lauritz Beck var Skomagermester. Giede 1790—95 Kallundborg Ladegaard.

Hermann Adolph Hertz⁸⁵⁾, født i Nørhøa Præstegaard 1ste November 1796; blev Student fra Roskilde 1814, tog i Efteraaret 1818 chirurgisk Examen med 2den Character og har siden 1819 practiseret i Kallundborg. Blev 16de Mai

⁸²⁾ Worm III. 533. Nyerup p. 396. Hertels Aarhus Domkirke. II. 420—22.

⁸³⁾ Nyerup p. 349.

⁸⁴⁾ Erølew. I. 84—85.

⁸⁵⁾ Erølew. Suppl. 787. „Berl. Tid.“ 1856. Nr. 22.

1858 udnævnt til Districtsløge i Kallundborg og Landdistrictet. For et til Kongen af Sverrig og Norge oversendt større historisk Digt: „Gustav Erichson Basa, Sverrigs Befrier“, modtog han 1856 Gædsmedaillen „Memoriæ pignus“ i Guld. Gift første Gang 3die September 1816 med Catharina Thomassine Potter, født 25de September 1799, død 1ste Juli 1826 i Kallundborg; anden Gang 16de Mai 1828 med Catharina Elisabeth Bayer, Datter af Cancellieraad, Apotheker i Kallundborg Chr. Fredr. Bayer og Johanne Sophie Verden.

Michael Herman Theodor Hertz⁶⁶⁾, den Foregaaendes Søn, født 5te Juni 1820 i Kallundborg. Efter privat Underviisning af daværende Catechet i Kallundborg Johan Fredr. Holst, nu Præst i Svallerup, dimitteredes han i 1837 fra Koeskilde Skole med Haud illaud, tog 1838—40 philologisk-philosophisk Examen med Non. con. og 28de April 1845 theologisk Attestats med Non. con. Efter at have tilbragt en halv Snees Aar som Huuslærer, Hjelpepræst, Bestyrer af et Drengelinstitut i Kallundborg, personel Capellan hos flere Præster, blev han den 17de Juni 1854 constitueret som Feltpræst for Tropperne i Holsteen. I de 3 Aar 1848, 49 og 50 vandt han 3 Præmier af det evangelisk-kristelige Prædike-Legat. Gift 3die Juli 1854 med Cecilie Larsen, født 28de Juli 1829 i Bogenfse. Han har skrevet Digte og Prædikener.

(Christian Adolph Hertz⁶⁷⁾, Foregaaendes Broder, fød

⁶⁶⁾ Erslew. Suppl. 788—91.

⁶⁷⁾ Erslew. Suppl. 780.

16de September 1824 i Kallundborg, var Instrumentmager og senere Musiklærer i Kjøbenhavn. Opholdt sig ved Musik-Conservatoriet i Leipzig 1852—53. Har komponeret forskellige Sange.

Eduard Meyer⁸⁸⁾, født 6te October 1813 i Kjøbenhavn; var i Kunstdreierlære og gjorde som saadan Mestertykke i Kallundborg 1839. Reiste senere til Kjøbenhavn, hvor han udgav „Flyveposten“. Opholdt sig nogle Aar i Paris, hvor han optraadte som dramatisk Forfatter, og er nu Photograph i Kjøbenhavn.

Andreas Frederik Brandt⁸⁹⁾, født 1783 i Korsør, hvor Faderen da var residerende Capellan, senere Sognepræst til Hvedstrup og Flyng. Deponerede i Foraaret 1803 fra Koeskilde Skole (H. ill.) og afsløvede 1804 philologisk-philosophisk Examen (H. ill.). Blev endelig Kunst- og Galanterie-samt Bog- og Papirhandler i Kallundborg, død 30te Marts 1846. Gift med Johanne Marie Fleischer, død i Kallundborg 2den April 1844, 60 Aar gammel. Han udgav „Kallundborg nye Ugeblad“.

Anders Faaborg Møhlert⁹⁰⁾, Søn af Kjøbmand Frederik Møhlert, blev født i Kallundborg 11te September 1788 og dimitteredes 1804 fra det Schouboest. Institut

⁸⁸⁾ Erstev. II. 258—59.

⁸⁹⁾ Erstev. I. 196. Suppl. 218.

⁹⁰⁾ Erstev. II. 329—30. Autobiogr. i Acta solennia ved Reformationseften 1817, p. 34—36; Hundrups Skolecal. 1843 p. 5—6; Tale ved Rector, Dr. phil. A. F. Møhlert's Fordefærd, af P. Tetens (Horsens 1844).

i Kjøbenhavn til Universitetet; blev udmærket ved Exam. art.; blev i 1808 Alumnus i det pædagogiske Seminarium, 22de Mai 1810 Adjunct ved den lærde Skole i Nyborg, og 3die August 1811 ved Odense Cathedralsskole; 23de October 1817 Dr. philos.; 1ste Mai 1819 Overlærer ved Nyborg lærde Skole; 10de September 1833 Rector ved Horsens lærde Skole. Død 4de Februar 1844. Gift 1816 med Margarethe Dorette Heiberg, Datter af Professor Rector Heiberg i Odense. Han har udgivet en Deel navnlig historiske Skrifter.

Elias Møhlert, Foranstaaendes Broder, Literatus, Kjøbmand og Forligelsescommisair i Kallundborg, født 2den Marts 1791, død 22de Mai 1843, gift 7de October 1814 med Inger Marie Lund. Han har skrevet flere Digte.

Carl Eduard Weihe⁹¹⁾, født i Hadmersleben i Magdeburg, kom i Begyndelsen af dette Aarhundrede til Danmark; blev 1802 Compagnichirurg, 1808 Bataillonschirurg ved 3die jydste Infanterie-Regiment; tog i Foraaret 1811 Examen ved chirurgisk Academi (2den Char.), blev 1812 constitueret Regimentschirurg ved samme Regiment, 1815 Amtschirurg i Bordesholm og derfra efter $\frac{3}{4}$ Aars Forløb Sognelæge i Wesselfuren i Nord-Ditmarsken, 31te Mai 1823 Krigsraad, 19de Marts 1824 Districtschirurg i Viborg og Læge ved

---

⁹¹⁾ Erslew. III. 478. Herholdts og Manss Saml. til den danske Medicinalhistorie I. 121, 348. Callisen Medicin-Skriftsteller-Regicon XX. 502, XXXIII. 251.

Hospital og Tugthuus sammesteds, 30te Januar 1836 Districtschirurg i Kallundborg, hvor han døde som Justitsraad den 13de Februar 1858 i sit 77de Aar.

Carl William Weihe, den Forriges Søn, fød i Ditmarsken 1816, blev Student fra Viborg 1837 (med Haud.); tog Lægeexamen i Efteraaret 1843 med Haud. illaud., og har siden 1844 practiseret i Kallundborg.

Kallundborgs Privilegier.

Inden vi gaae over til at omtale Byens specielle Privilegier, skulde vi meddele et Par Bidrag til Oplysning om dens Anseelse til forskjellige Tider. Af en Fortegnelse over Kjøbstads-Udgifter fra 1270 sees, at af de sjællandske Byer gav Roestilde meest, 80 Mark, saa Kjøbenhavn 68 Mark, Næstved 40 og Kallundborg 33 Mark. — Den Kalmarste Konstitution af 1436 bestemmer, at til foresaldende Kongevalg skal møde een Borgemeester fra 9 af Danmarks Stæder, hvoriblandt Kallundborg er. — Christian den 4de befalede i 1610 Stadens Borgemeester, to Raadmænd og fire af dens fornemste Borgere at møde i Kjøbenhavn til Prinds Christians Hylдинг, forsynede med Stadsseglet og en almindelig Fuldmagt. — Paludan omtaler S. 42 Baltzar Melchiorssens Bestræbelser for at staffe sin Svigerfader Jens Elkjær Borgerret i Kallundborg, men vi indsee ikke, hvori den „sædeles Herlighed“ herved skulde bestaae.

Af de mangehaande Documenter Paludan S. 43—49 opstiller som Privilegier ville vi her kun nævne dem, der virkelig have denne Character:

1. Kong Hans's Brev paa Pergament i Raadstue=Archivet, hvorefter Byen skal beholde samme Privilegier som ere Koeskilde og Kjøbenhavn meddeelte i alle deres Artikler, og hvorved tilstaaes Borgemeester, Raad og Almuen deres sædvanlige frie Færdigt til Erstatning for en Byen overgaaet Ildbrand. Ligeledes skal Byen vælge sin Byfoged; Borgemeester og Raad maa selv bestikke Raadmænd og alle andre Embedsmænd, men Borgemeestrene skulle keises af Menigheden paa Kongens Behag og Tilladelse. Tillige forbydes det Embedsmændene (o: Haandværkerne) at drive Kjøbmandskab.

2. Samme Konges Bevilling, at Borgemeester, Raad og Almuen maa indelukke det dem tilhørende Enemærke, Hestehaven, vesten for Byen, for at frede Skoven.

3. Christian den 3dies Brev, udstedt af Cantkler Johan Friis, hvorved de tidligere Privilegier confirmeres.

4. Samme Konges Gavebrev paa en Sal og et Stykke af den gamle Bispegaard til Raadhuus for Byen. Odense, 1539 Mandag efter Hellig Trefoldigheds Søndag. (R. o. a. L. i Geh. Arch.)

5. Samme Konges Bevilling af Kallundborg Fredagen for St. Bartholomæi 1555, at Kallundborg maa have lille og store Brøn til Græsning. (R. o. a. L. i Geh. Arch.)

6. Samme Konges Brev, hvorved Borgemeſter, Raad og menige Mand optages i Kongens høie Beſkjærmelſe.⁹²⁾

7. Frederik den 2dens Henlæggelſe af 4 Markeder fra Holmſtrup hertil. Frederiksborg den 2den October 1568. Reg. Geh. Arch.

8. Sammes Stadſættelſe paa det Privilegium, hvorefter Byen beholdt Tiendpenge af den Arv, ſom falder til udenrigs Mand.

9. Forbud for Beboerne af Seiers mod at drive Forprang paa Landet; derimod maatte de handle i „Korshavnen“ — efter Paludans Giſning Indløbet mellem Salbeks Grund og Brøn, en Miil nord for Kallundborg.

10. Brev, hvorved Kongen af ſynderlig Gunſt tager Sognepreſten og Kirken og dens Gods i Hævd, Fred, Værn og Beſkjærmelſe: alle Privilegier angaaende det Geiſtlige ſkulde blive i fuld Magt, af 9de September 1568. (R. o. a. L. i Geh. Arch.)

11. Chriſtian den 4des Confirmation paa Byens Privilegier.

12. Samme Konges gjentagne Forſikkring, at den til Konge udvalgte Hertug Chriſtian ved ſin Regjerings Tiltrædelse ſkulde confirmere Kjøbstædernes Privilegier. 25de Mai 1608.

13. Samme Konges Bevilling af 1609, at det Taarn, ſom ſtod i Præſten Jørgen Jacobsens Gaard (ventelig var det en

⁹²⁾ Nr. 6 er ſtadſættet af Frederik den 2den. Kallundborg den 30te November 1561 (R. o. a. L. i Geh. Arch.)

Deel af Fæstningens Ringmuur), maatte nedtages indtil 6 Alen fra Jorden og anvendes til Byens Nytte.

14. Samme Konges Brev paa Frihandel med Fremmede og Udlændinge, som maa drives af Adel og Uadel i Kjøbstæderne.

15. Samme Konges Bevilling paa to Markeders Afholdelse i Kallundborg og andres Afstæffelse.

16. Samme Konges Stadfæstelse af 16de Juni 1616 paa den Tilladelse, som Lehnsmanden Steen Brahe havde givet Borgemeister, Raad og Borgere til af deres Overdrev at indtage et Stykke til Saaeland og Eng.

17. Frederik den 3dies Confirmation paa Byens ældre Privilegier.

De mange nyere Benaadninger, som Byen har faaet, skulle udførligt blive omtalte hver paa sit Sted. Her skulle vi samlet nævne de vigtigste, ordnede efter deres Gjenstand:

Magistraten: 9de Mai 1776, 19de Februar 1777, 14de Juli 1792, 24de October 1794, 26de September 1795, 3die Marts 1824.

Jurisdictionen: 28de December 1802, 11te Mai 1804, 11te Mai 1815, 28de November 1816.

Kirkevaesen: 10de Mai 1815, 2den September 1818, 7de April 1819, 18de Juni 1831, 19de September 1832.

Handel og Markeder: 8de November 1783, 26de August 1823, 21de Marts 1836, 15de August 1839.

Fattigvaesen og Legater: 7de April 1819, 23de September 1819, 19de Juni 1832.

Byens Formue: 30te August 1788, 15de Marts 1825.

Af de ovenanførte Privilegier faldt Retten til at oppebære Tiendepenge af Arv (see Nr. 8) allerede bort ved Forordningen af 24de Juni 1720; til Kirken havde Magistraten jus vocandi, men det var ikke noget Fortrin for de andre Kjøbstæder, det blev det først efter Souverainiteten, og efter dennes Indførelse øvede Magistraten kun een Gang sin Kaldsret og det paa allerhøieste Anmodning, idet Kongen ved Skrivelse af 1ste Mai 1664 anmodede Byens Magistrat om at kalde Hr. Jacob Jensen Tersin til Sognepræst. Dennes Eftermand blev kaldet af Kongen 1680. Da en residerende Capellan skulde udnævnes i 1696, opgav Magistraten sin jus vocandi og „præsenterede“ Hans Amundin til Successor. Han fik Kaldet, men uvist, siger Paludan, om Forslaget kom i Betragtning.

Efter Resen indeholdt Kong Hans's Privilegier af 1485 flere Politilove. „Jussit, ut qui alterum interfecerit aut etiam vulneraverit vel saltem percusserit, in urbis custodia asservaretur. Item neminem tento per urbem ire arcu; item exterum Calundæ habitantem æque ac civem oneribus subesse. Item omne vinum cerevisiamqve in urbe vendendam urbis metiri mensura. Prohibuit quoqve civem ad iudicium extra urbem citare; item stergnitineum cæterumqve immunitatem alio qvam magistratus jusserit effundere loco.“ etc.

Kallundborgs Historie indtil 1660.

Enhver By har sit aristokratiske Qvarteer og heller ikke Kallundborg har manglet dette, men medens det i de store

Byer som oftest er de nyeste Dele af Staden der opnaae denne Ære, var det i Kallundborg Stadens ældste Deel der bevarede sin overordnede Stilling og Anseelse. Slottet udgjorde Byens Centrum; om det anlagdes Kirke, Skoler og Raadhuus; der boede Lehnsmændene og Hoffet, naar det besøgte Byen; der søgte ogsaa Embedsmændene deres Bolig, for at være i Nærheden af deres Forretningssteder. Hvad Under derfor, at denne Deel af Byen, som desuden var befæstet, „Overbyen“, blev den vigtigste? Imidlertid saae man snart, at den ikke var istand til at rumme de mange Beboere, som for Fordelens Skyld vilde nedsette sig der. Man begyndte derfor allerede tidligt at danne en Forstad ved Overbyens vestlige Side, ved det gamle Hærvig, og denne Forstad havde den store Fordeel, at den laae de Næringsbrugende langt bekvemmere end selve Staden; Kjøbmændene byggede deres Gaarde langs Hovedlandeveien, hvor alle maatte forbi dem, hvor de vare Bønderne meget nærmere og hvor det udstrakte og ubenyttede Terrain tillod dem at anlægge Haver og Pladse heelt ned til Kallundborg Fjord. Man saae snart det meget Fordeelagtige ved at boe og bygge i „Cordilgaden“, og i samme Forhold som denne tiltog bleve Overbyens Gader, som Søgaden og Præstestrædet, mere og mere forladte.

Aristokratiet opgav imidlertid ikke sin Forkjærlighed for Overbyen og søgte paa flere Maader at raade Bod paa dens Dalen; paa Lehnsmændenes Forestilling udstedte saaledes Christian den 4de flere Befalinger, som skulde drage Handelen og med den Velstanden tilbage fra Nederbyen. Paludan omtaler dem blot (p. 63); hos Nefen finde vi derimod: „Anno 1606

rusticos in suburbio Calundæ quicquam vendere vetuit; Ao. 1633 qvovis die Mercurii nundinas rusticanas in urbe jussit haberi“. Smidertid, disse Befalinger bleve ikke overholdte og Nøderbyens Beboere paastode, at de vare i deres gode Ret, thi Grundene vare folgte dem som Kjøbstadjord og vare behæftede med de samme Byrder som Øverbyen (maaffte figter allerede hertil Kong Hans's Befaling: exterum Calundæ habitantem æque ac civem oneribus subesse). Som Lehnsmænd talede Hans Lindenov 1642 Øverbyens Sag hos Christian den 4de. Dette førte ikke videre og to Gange faldt der paa Landsthinget Dom til Gunst for Øverbyen; Sagen blev derefter indstævnet til Høiesteret, men herfra 1649 henviist til en Commission, bestaaende af Lehnsmænd Hans Lindenov, Kristoffer Urne, Jørgen Seefeldt, Friderik Keedtz og Niels Trolle, som skulde afgjøre Sagen. Aarsagen til at Sagen blev henviist til Commissionens Kjendelse var rimeligviis den, som indirecte ligger i Instruxens Ord, at Høiesteret ei godt kunde underkjende Landsdommerens Dom, „esterdi han har funderet den paa kongelige Breve“, hvorimod Willighed talte til Fordeel for Nøderbyen. Commissionens Kjendelse lød ogsaa paa, at den skulde nyde lige Handels- og Kjøbstadsret med Øverbyen, og denne Kjendelse blev senere kongelig stadfæstet. En halv Snees Aar senere blev Borgen ødelagt, Øverbyen svandt ind til Ingenting og Stridigheden faldt bort dermed.

Men denne indvortes Strid var ikke det Æneste, som bidrog til at undergrave Kallundborgs Vælde. Under Kong Hans's Regjering led Byen meget ved en Ildbrand og de

Privilegier den derefter fik som en Slags Erstatning formaaede ikke at reise den igjen; kort derefter kom Grevens Feide og under denne var Byen bestandig udsat for alle de Farer og Ulykker, der følge Krigen; thi da den var en af Rigets fasteste Pladse, var det begge Partier magtpaaliggende at vinde den, og den laae derfor i en næsten uafbrudt Occupationstilstand (cfr. ovenfor p. 5—8). Under Christian den 3die og hans Søn Frederik den 2den havde Staden sine lykkeligste Aar; denne Lykke varede næsten uafbrudt indtil den svenske Krigs Udbrud 1658; imidlertid falder i denne Periode deels en ødelæggende Ildbrand 1617 — hvorfor de Brandlidte Aaret efter fik et kongeligt „Frihedsbrev“ — deels de fortsatte Stridigheder mellem Over- og Nederbyen, som først endte 1650.

Vi komme nu til det interessanteste, men ogsaa sørgeligste Tidrum af Kallundborgs Historie: den svenske Krig. I denne blev Byen besat af svenske Tropper, hvis Officierer (Saludan nævner p. 70 to Oberster, to Oberstlieutenanter, to Oberstvagtmestre, to Regimentsquartiermestre og sexten Ritmestre; det har altsaa været Rytteri, hvilket ogsaa fremgaaer af enkelte Poster i Regnskabet over Byens Udgifter i denne Tid) deelte den imellem sig og brandskattede den til det Yderste. Iøvrigt synes der nærmest kun at have været Officerer og deres Tjenestefolk indquarteret i Byen, thi de fleste Naturalpræstationer — f. Ex. 246 Paa Klædesstrømper og 400 Paa Sko — ere leverede i Leiren ved Dragsholm. Byens Udgifter i denne haarde Tid sees deels af Magistratens Besværing til Lehnsmanden af 1658, deels af et „Regnskab og Fortegnelse paa alt, hvis Korn, Malt og andre adskillige Vare, som Kallund-

borg Bye haver udgivet, siden Hs. kgl. Majestæt af Sverrig sidste Gang kom herudi Landet med sin Armade. Item: Udsfillige Indquarteringer" o. s. v. (aftrykt in extenso hos Paludan p. 72—81). Af det førstnævnte Actstykke fremgaer deres Udsugelser af de enkelte Borgere: en Enke, der ikke var næringsbrugende, blev saaledes ansat til 260 Rdl. Skat; en Førgemand eller Skipper maatte daglig give 5, en Haandværker egentlig 8 Rigsdaler.

Den 26de August 1658 udsfrev den svenske Kammerpræsident Lars Flemming en Brandstat af 4000 Rdl., som skulde betales i tre Terminer s. A. og desuden en maanedlig Afgift af 1360 Rdl. Ifølge Regnskabet er den sidste Rest af Brandskatten, hvoraf meget toges i Naturalier efter Taxering, betalt den 2den December med 632 Rdl. De øvrige præsterede Udbetalinger med Brandskatten udgjøre i Alt 16,059 Rdl. 8 Skill. (fra den 12te December 1658 til Slutningen af 1659), hvoriblandt vi skulle fremhæve følgende Poster:

Fra den 14de Juni 1658 og til den 14de Juli 1659 givet Hr. Kommissair Morten Skelling til hans Traktement.	256 Rdl.
Oberstlieutenant Lensman, som han tvang Byen af, truende med Plyndring og Brand	200 —
9de Januar 1659 udmonderet 2 Haandværksfolk med Heste, Sædler, Pistoler etc.	120 —
31te August efter Kammerpræsidentens Ordre betalt og udrequeret hvad Byen var taxeret for	340 —

26de October Oberst von der Wich og Major
 Carlſen aftvunget Byen, formedelſt de ikke ſkulde
 ſtikke Slottet i Brand og tillige afbrænde Byen, 250 Rdl.
 Skomageren for 400 Par Skoe . . . . . 300 —

Foruden den mere regelmæssige Indquartering af Regi-
 mentet Overbeck, fik Byen ſtadig for kortere eller længere Tid
 overordentlige Indquarteringer, ſom ikke heri ere medregnede.
 Dette Regnſkab er ledſaget af en Generalquittering, udfædt i
 Kallundborg den 7de April 1660 af de ſveſke Krigs-Kammer-
 Deputerede Georg Muchen og Joram Girſ.

Dette var imidlertid endnu ikke Alt; thi i en af Commis-
 ſairerne til at regulere Fjendens Afreiſe, Dluſ Brockenhuus,
 Jørgen Friis, Nygo Nykau og Dve Juul den 10de Juni
 1660 underſkrevet Repartition af den ſveſke Feltherre Pfalz-
 greven af Sulzbachs Taffelpenge, til Wiin, Conſect og Spe-
 cerier, findes Kallundborg paalignet 30 Rdl. maanedlig.

Alt denne Krig havde lært Byens Borgere at holde
 ſammen og underſtøtte hinanden ſees beſt deraf, at Magiſtraten
 efter Freden opgjorde en Reſtanceliſte over hvad de velhavende
 Borgere havde udlagt for de Fattige, hvilket Beløb ialt ud-
 gjorde 3359 Rdl. 25 Skill.

Fra Fjendens Side var Kallundborg ſaaledes blevet
 haardt medtaget; men ogſaa en anden Art af Byrder, ſom
 ledſager Krigene, ſkulde trykke Byen. Den ene Skat blev
 paabudt efter den anden, ſaaledes var Byen i 1661 anſat i
 Indquarteringsſkat til 2500 Rdl.; de øvrige Skatter ſkulde
 blive omtalte nedenfor i Afſnittet om Byens Befatning. For
 at erholde nogen Medſættelſe i diſſe Skatter, ſom Byen aldeles

ikke var istand til at bære, opholdt dens udmærkede og virtsomme Borgemeister Peder Trellund sig i Kjøbenhavn i Aarene 1660, 1662 og 1666. Han opnaaede ogsaa noget Afslag i Skatterne tilsidst, og hans to interessante Breve til Byen af 29de September 1660 og 28de October 1662 i denne Anledning fortjene at læses.⁹³⁾

Siden den Tid har Kallundborg ikke spillet nogen Rolle i Danmarks Historie, hvorimod dens Betydning for Landets Handel, Skibsfart og Production nu begynder at udvide sig. Hertil skulle vi senere komme tilbage.

Kallundborgs Beskatning.

Den ældste i Penge erlagte Skat vi kjende for Kallundborgs Bedkommende er betalt 1560. Men allerede før denne Tid har Byen baaret flere Naturalpræstationer, hvoraf kan fremhæves Indqvartering, Udskrivning, navnlig af Vaadsmænd, og Skibes Ubredning. Hvad denne sidste Præstation angaaer finde vi saaledes⁹⁴⁾, at Byen i Aaret 1555, efter kongelig Befaling af 23de Februar s. A., i Forbindelse med Holbek og Nskjøbing har stillet et Skib med 30 Mand til Forsvar mod Sørøvere og Landets Fjender. — Ifølge kongelig

⁹³⁾ Aftrykte hos Faludan p. 84—87; det sidste ogsaa i Kjøbenhavns Magazin for 1773 p. 356—57.

⁹⁴⁾ Nyt hist. Tidsskr. I. 143.

Befaling af 20de December 1557⁹⁵⁾ har Byen atter i For-
ening med Helsingør, Røestilde, Slangerup, Holbet og Nye-
kjøbing rustet et Krigsskib, som fik Navnet „Hjorten“. — I
Friis Edwardsens Skjelsfjørs Beskrivelse p. 73 siges, at denne
By og Kallundborg atter i 1562 udrustede et Krigsskib, hvortil
Udgiften for hver By var 90 Mark, men da der herom intet
Paabud findes og dette heller ikke omtales andre Steder maa
det beroe paa en Feiltagelse (jfr. Nyt hist. Tidsskr. I. 150).

Ved Skrivelse af 8de Juli 1570 befalede Frederik den
2den Admiral Peder Munch at lade Christoffer Faaborg i
Kallundborg faae et til 300 Rdl. vurderet, ved Keval taget
Skib, istedetfor det han mistede i Kongens Bestilling ved
Barberg. (Doc. i Geh. Arch.).

1560 og 1561, siger Paludan p. 89, erlagde Byen en
aarlig Afgift af 100 Mark Danske (vistnok beregnede til 8 Lod
Sølv); i Aaret 1565 er denne Skat betalt med 2400 Mark
(der ere beregnede til 800 Rdl. i Klippinger). Indtil 1636
sees denne Byfskat at have vedvaret.⁹⁶⁾

Over Udskrivningen af Mandskab her fra Byen faaes en
Oversigt ved nærværende Tabel:

6te Februar 1562.	22de Martz 1564.	14de Januar 1565.	22de Februar 1566.	Efteraaret 1573.
6 Baadsmd.	20 værgagtige Karle, 30 Baadsmd.	4 Skibs- byggere, 24 Baadsmd.	20 Knægte, 1 Bardskær, 1 Spillemand.	30 Baadsmd.

⁹⁵⁾ Nyt hist. Tidsskr. I. 148.

⁹⁶⁾ Nyt hist. Tidsskr. I. 165—66, 174.

Efter en „Monster zedelt“ af 14de Juni 1583 havde Kallundborg en Hændrick, 2 Feltførere, 14 Raademestre, 40 Hageffotter, 48 Helleborders, 41 Federspiud og 12 Harnisser og Spidger. (Doc. i Geh. Arch.).

Ved Aar 1568 omtales en aarlig Skat paa 800 Rdl. Denne Skat betalte Borgerne med 530 Rdl. og ansøgte om Fritagelse for at erlægge Kisten paa Grund af deres Armod og den store Tynge og Besværing de i de sidste Aar havde haft med Krigsfolks Overførsel og Underholdning. Ved et kongeligt Brev til Peder Dye af Kallundborg 29de Juli 1568 eftergav Kongen ogsaa Kisten (Doc. i Geh. Arch.); i Aaret 1577 (19de November) eftergav Kongen ligeledes Borgerne paa Ansøgning deres Byfskat, som i det Aar skulde være givet til St. Mortens Dag. Aaret efter, den 7de Marts 1578, resolverede Kongen yderligere: „att wore Wnderfotte udi Kallundborg maa vere och bliffue quit og frij for theris aarlige Byfschat, til saa lenge wij anderledis therom thilsigindis worder“, paa Grund af deres Udgift, Hold, Færgeløn, Bognleie og anden sliig Tynge, og denne Fritagelse blev efter en paa Documentet tilføiet Tinglåsningsspaategning først „reucerit oc casserit“ 12te December 1604. (Doc. i Geh. Arch.) 1613 var Byen ansat til 200 Daler aarlig, saalange Krigen varede; 1621 blev udfrevet til Krigens Fortsættelse 120 Daler; de følgende Aar til 1626: 125 Rdl. i Specie til Statsgjældens Afbetaling; 1628 Skat deels til Krigens Fortsættelse (i Jylland) 356 Rdl., deels til den sjællandske Armade 230 Slettedaler; 1640 og 1642 Skat 400 Speciedaler (hver =

6 flette Mark) og foruden de Handlendes Formuestat 1 Rd. af hver Tjenestedreng.

Aar 1652 blev for 3 Aar udfkrevet 8 Skilling Danst af hver Tønde Hartkorn efter Kosttjenestetaxten og af hver 100 Rd., Nogen havde paa Rente, 1 Slettedaler. 1657 blev paabudt en Afgift af 3 Rigsorter af hver 160 Rd., hvortil Borgernes Eiendom blev taxeret, 3 Rigsorter af hver 60 Rd. deres Formue udgjorde og halv Rente af Børnepenge. Den hele Burdering af Huse, Gaarde og Jordblodder var 37,017 Rd., altsaa Stat heraf..... 462 Rd. af Formue og Næring, efter Enhvers frivillige

Tilbud	728 —
af Børnpenge's Renter.....	88 —

Salt... 1,278 Rdl.

I samme Aar forhøiedes en allerede 1621 paabudt Afgift af Malt og Øl (af hver Tønde Malt, der blev brugt til Øl og Brændeviin, 4 Skilling, af hver Tønde Øl, som folgtes til 70 Skill., 4 Skill., dog at Adelen var fri for denne Afgift). Nu forhøiedes Afgiften først til 12 Skill., senere til 1 Mark Tønden.

I 1661 udgjorde Byens Skatter 1,592 Rdl. 2 Mk. og desuden maanedligt 37½ Rdl., foruden Indquarteringen 2,500 Rdl. Ovenfor er det fortalt, at Borgemeester Trelund ansøgte Kongen om nogen Nedsættelse heri, hvilken ogsaa blev bevilget, saa at Skatterne fra 1663 til 1670 kun udgjorde 3,520 Rdl. aarlig og i de næste 4 Aar kun 1,718 Rdl. 68 Skill. Hertil kom dog Indquartering og Freireisef.

Aar 1670 svarede Byen Maanedes=Stat, 112 Rdl. 3 Mk. hvert Kvartal, Prindsesfesttyr i Anledning af Prindsesse Vilhelmine Ernestines Formaling med Kurfyrst Carl af Pfalz 45 Rdl., Saltpenge 18 Rdl., 120 Rdl. i Standquarteerpenge til Helsingør og desuden Femtedelen af Leien af udleiede Huse og Jorder.

Efter Paludan skulle vi ligeledes anføre Statternes samlede Beløb i de følgende halvhundredre Aar:

1670—87	13,710 Rdl.
1687—95	4,700 --
1695—1703	11,430 --
1710—17	7,460 --
1717—18	4,963 --
1721	1,889 --

Hvad Kallundborgs indirecte Beskatning angaaer, da fremtræder den nu kun igjennem Tolden, siden al Consumption o: Afgift af den landværts Tilførsel er hævet for Kjøbstædernes Bedkommende ved Lov 7de Februar 1851 § 2, der traadte i Kraft den 15de f. M.

Uagtet Consumptionen saaledes nu er faldet bort, skulle vi her, tildeels efter Paludan (S. 228 ff.), meddele nogle Bidrag til dens ældre Historie, der kaste Lys over Byens Handel. Fra 1675 til 1683 var Consumptionens=Oppebørflen betroet Magistraten, og i nogle Aar derefter var den her og nogle andre Steder henlagt under Justitsraad Kruse, der svarede en aarlig Afgift af 1,900 Rdl. Kort efter hans Død kom den igjen til Magistraten og Byen blev ansat til den samme Afgift, der imidlertid snart formindskedes til 1,800 Rdl.

Hvad der indkom mere end denne Sum skulde tilfalde Kongen og Borgerfabet til lige Deling; den sidste Bestemmelse blev der ikke megen Anvendelse af, da Consumtionsbeløbet aldrig naaede den nævnte Sum, og det Manglende derfor maatte lignedes paa Borgerne. Hvori dette har ligget er uvist, men sandsynligviis hidrørte det ringe Udbytte fra en mindre nøie-regnende Bestyrelse, thi da man i Overensstemmelse med Forordningen af 31te December 1700 begyndte at bortforpagte Consumtionen, udbragte den rigelig det nævnte Beløb. I de sidste Aar hvori Bortforpagtning fandt Sted var den aarlige Forpagtningsafgift:

1758—60.....	3,000 Rdl.
1761—63.....	3,135 —
• 1764—66.....	3,005 —
1766—68.....	3,290 —
1770—72.....	3,100 —
1773—75.....	2,850 —

Endelig ophævedes Forpagtningsystemet og der blev ansat en fast Forvalter ved Told- og Consumtionsvæsenet. Denne Andretning bestod lige indtil Consumtionens fuldstændige Afstæffelse i 1851. En Deel af Consumtionsafgiften var tidligere henlagt til Magistratens Indtægter.

Hvad angaaer Tolden, da var den engang bortforpagtet ligesom Consumtionen til Justitsraad Kruse, som deraf aarlig svarede 900 Rdl. Tolden blev snart overtagen af Staten og bestyres nu af en Toldforvalter, en Toldcontrolleur og 4 Assistenten. Tolden har naturligviis givet meget forskjelligt Udbytte til de forskjelligte Læder, hvortil vi senere skulle komme

tilbage under Kallundborgs Handels Historie. Til en Overfigt skulle vi hidsette følgende to Notitfer til Oplysning om Tolden i Paludans Tid og i de sidste Aar.

For 1781 var Tolden.....	458 Rdl. 20 St.
— 1786 — —	984 — 56 —
— 1787 — —	532 — 72½ —
For 1854 var Told- og Skibsafg. 19,609 —	
— 1855 — — — 23,288 —	
— 1857 — — — 37,207 —	

(deraf Brændeviinsafgift 16,844 Rdl.)

De vigtigste fortoldede Artikler have stillet sig saaledes:

	1781.	1787.	1854.	1857.
Jern og Jernvarer...	61,712 R	89,840 R	162,418 R	64,245 R
Kaffe	4,595 -	5,413 -	101,700 -	96,539 -
Salt	1,232 Tdr.	798 Tdr.	1,454 Tdr.	1,440 Tdr.
Steenkul	1,152 —	1,062 —	13,565 —	9,256 —
Trelast	273 Tplst.	817 Tplst.	545 Cift. og 34,866 Cubitfod.	858 Cift. og 43,960 Cubitfod.
Bomulds-garn	.....	.....	21,009 R	10,318 R

Om Borgernes Bessatning til Byens Udgifter, see nedenfor; i 1788 klagede nogle Indvaanere over, at der hertil repareredes 212 Rdl. paa Eiendommene med 1 Rdl. 84 f . pr. Rod, og ansogte om Fritagelse for dette Paa-læg, men det blev dem afflaet ved Rescript af 30te Au-gust f. A.

Kallundborgs Præster.

(Om Byens Præster see „Bidrag til Kallundborgs Historie“ IX—XII i Kall. Avis 1859 Nr. 24, 26, 28 og 30 af Fr. Algreen-Usting. I „Adresse-Avisen“ 1773 Nr. 99 findes en Fortegnelse over Præsterne i Kallundborg og en kort Notits om Kirkerne der.)

Af Vor Frue Kirkes Præster før Reformationen kjende vi kun følgende sex:

Hr. Laurentius Petri, Presbyter og Rector Ecclesiæ, nævnes 1410.

Hr. Peder Jepsøn, Præst og Biskoppens Officialis, udstedte 1423 til Thue Andersen i Kallundborg et Skjøde paa en Jord, beliggende i Nordel paa Smedegaden.

Hr. Inhans, Sognepræst 1445.

Hr. Hans Nielsen kaldes 1499 (Paludan S. 210 har 1490) vor naadige Herres Skriver og Vicarius til St. Gjertruds Alter i vor Frue Kirke.

Mag. Birger Gunnersøn⁹⁷⁾, født i Landsbyen Lindberg i Nørre-Halland af fattige Forældre, var indtil Aar 1495 Sognepræst til Vor Frue Menighed, købte 1493 en Gaard i Kallundborg; 1496 atter en; tillige var han Erke-degn i Koeskilde og Cantler hos Dronningerne Dorothea og Christine. Den 7de Juni 1497 blev han Erkebiskop i Lund, i hvilken Stilling han oftere nævnes i Historien; som saadan kronede han den 11te Juni 1514 Christian den 2den, viede denne og Prindsesse Elisabeth den 12te August 1515 og

---

⁹⁷⁾ Paludan 106, 210—11. Molbechs hist. Arb. III. 14—15. Nyerups og Krafts Litteraturlæxicon p. 110.

kronebe Dronningen samme Dag. Som Sverrigs Primas og Pavens Legat i Norden erklærede han den 30te Mai 1517 Rigsforstanderen Steen Sture og hans Tilhængere i Kirkens Ban for hans Angreb paa Erkebiskop Gustav Trolle i Upsala. Han døde den 10de December 1519 og er begravet i Krypten under Lunds Domkirke.

Mag. Anders Glob⁹⁸⁾ var Præst til St. Olai Kirke og havde Præsentationsretten til Vicariatet til Vor Frue Kirkes Alter i Vor Frue Kirke. Han resignerede 1514, men nævnes endnu 1517.

Efter Reformationen har Vor Frue Kirke haft følgende Præster:

1. Melchior Hansen var sidste Guardian i Franciscaner-Klostret her. Ved dettes Ophævelse 1532 antog han Luthers Lære og blev Sognepræst til Vor Frue Kirke. Han skal have bygget Kirken i Kachløv, hvorhen han blev forflyttet 1540.

2. Niels Pedersen døde 25de Marts 1553.

3. Laurits Jette, døde 17de Februar 1565.

4. Mag. Niels Brodt, døde 9de Marts 1571.

5. Anders Sørensen var Capellan i Kirkehelsinge, inden han kom hertil, men døde ikke længe efter.

6. Børgen Jacobsen⁹⁹⁾, Provst i Arts og Skippinge Herreder, „vir in divinis literis bene versatus, corporis et ingenii dotibus spectabilis, in habendis ad populum con-

⁹⁸⁾ Suhms Saml. II. 1mo. 146, 149.

⁹⁹⁾ Paludan 212. Worm I. 488. Nyerup 287.

cionibus eloqvens ac devotissimus, inqve ceteris obeundi officii partibus prudens et diligens, vita deniqve et moribus gravis et moderatus“. (Lysch.) Han udgav en Liigprædiken over Lehnsmanden Steen Brahes Hustru Christine Holch (Kbh. 1599), ligesom han 1588 indrettede en Provstebog, der indeholder mange interessante Ting. Den 7de Januar 1617 døde han i sit 45de Embedsaaar, i en Alder af 73 Aar.

7. Søren Jørgensen, den Forriges Søn, fik Kaldet afstaaet af Faderen, men døde allerede før ham, den 2den Januar 1615.

8. Mag. Thomas Lorentsen Wegner¹⁰⁰), født i Skaane 1594, var kun Sognepræst her til 1618, da han efter 3 Aars Tjeneste blev kaldet til Nikolai Menighed i Kjøbenhavn, hvorfra han atter 1627 blev Biskop i Stavanger. Som Præst ved Nicolai Kirke besøgte han den 26de April 1620 Kallundborg, for at holde Liigprædiken over Lehnsmanden Steen Brahe. Han var gift to Gange, først med Cæcilia Bender, senere med Anne Thrane, og døde den 13de December 1654.

9. Henrich Nielsen, døde den 30te September 1619.

10. Mag. Mogens Nielsen Koch, døde den 18de October 1622.

11. Mag. Valentin Christensen Røhler¹⁾ var født (Paludan har „først“) i Malmø den 18de December 1587. Fra Capellan til Frue Kirke i Kjøbenhavn blev han

¹⁰⁰) Paludan 212. Worm II. 556. Nyerup 646.

¹⁾ Paludan 213. Worm I. 534. Nyerup 328—29.

1622 kaldet til Kallundborg, ligesom han senere blev Provst. Over Lehnsmanden Kay Ranzow holdt han Tiigprædiken 1623. En af hans Døtre, Cathrine Valentine, var 1653 gift med Dr. Erich Erichsen Pontoppidan²⁾, Biskop i Throndhjem, født den 21de Januar 1616, død den 12te Juli 1678; gift anden Gang den 17de Mai 1681 i Bærløse med Dr. theol. Jens Bircherod den Ældre, Professor i Kjøbenhavn, født 1623, død 1686. Den 4de Juli 1649 døde han paa sin Gaard Hervigsholm.

12. Mag. Elias Ensenberg — af en tydsk Familie, see Marmor. Dan. I. 29 — Sognepræst og Provst, døde den 5te August 1660. Han var gift med Anne Jensdatter, som senere ægtede Provsten paa Samsøe, Mag. Hans Jensen Svane (født 28de Mai 1600, død 1676). Ifølge Paludan (p. 213) er han begravet i Kirken; derimod findes der i Thuras's Samsøes Beskrivelse S. 40 et Epitaphium over Anne Jensdatter og hendes tvende Ægtefæller — for den første Vedkommende maaffee dog blot et Renotaphium.

13. Mag. Hans Klausen Rosing³⁾, født 9de August 1625 i Brons i Nordlands Amt. Han blev Student fra Trondhjem den 11te December 1645, reiste udenlands fra 1649 til 1652, blev derpaa Præst til Tureby og Dalby i Sjælland og derfra 1660 kaldet til Sognepræst og Provst her. Efter fire Aars Virksomhed her blev han 1664 Biskop

²⁾ See Erlandsens Nordensjædske Geistlighed p 22—23.

³⁾ Paludan 213. Worm II. 289—90. Myrup 504. Giesings Jubell. III. 1. S. 137. Sundrup's Dr. theol. 29—30.

i Aggershuus, 1675 Doctor theologiæ og 1685 Consistorialraad. Han ægtede 1661 Christine Bang, født 1635, død 1699, ældste Datter af Dr. theol. Universitetsbibliothekar Thomas Bang. Hofing døde 13de April 1699.

14. Jacob Jensen Tersin⁴⁾, Søn af Biskop Dr. theol. Jens Dinesen Tersin i Ribe, døbt den 5te Juli 1633, deponerede 1652 i Sorø, Magister 1663, var Sognepræst her fra 1664 indtil 1681, da han blev Biskop i Stavanger og Dr. theol. Han ægtede den 5te October 1664 Adelhøj Borchardsen, med hvem han havde 3 Sønner og 10 Døtre, og døde den 21de Juli 1694.

15. Mag. Hans Nielsen Munch, den første af Kongen kaldede Sognepræst her ved Kirken, Student fra Helsingør Skole 1672, Magister 1677, Præst i Kallundborg 1680. Var Dr. theol. bullatus, død 24de Juni 1712. Søn af Capellan i Helsingør Niels Hansen Munk, født 1626, død 1682, gift med Karen Sadolin. Blev 1684 Viceprovst i Arts Herred, men to Aar efter kaldet herfra til Stiftsprovst i Christiania. Blev den 8de September 1694 Biskop i Christiansand og senere 15de April 1699 i Christiania⁵⁾.

16. Søren Bagger, Provst, døde den 1ste October 1694 og er begravet paa Kirkegaarden.

17. Mag. Gudman Poscholan⁶⁾, født i Thorup i Sjælland; var i nogen Tid Alumnus paa Borchs Collegium

⁴⁾ Hunderups Dr. theol. 94—95.

⁵⁾ Barfods fæst. Geistl. II. 177.

⁶⁾ Paludan 214. Worm II. 215. Nyerup 468.

og Decanus paa Klosteret. Senere blev han Capellan i Korsør, derfra 1694 kaldet til Sognepræst og Provst her, 1700 Magister, og døde 1715 paa et Besøg hos sin Broder i Sorø.

18. Eiler Hagerup⁷⁾ var født den 25de November 1685 i Dværnæs, Trondhjem Stift, og deponerede den 20de Juli 1702. Blev 1706 4de Lectie-Hærer ved Trondhjems Skole, 1709 Capellan til Dværnæs, 15de Marts 1715 kaldet hertil. Den 19de December 1727 blev han beskikket til expecterende Stiftsprovst i Trondhjem og tillige til Doctor theol. og Missions-Directeur, ligesom han 22de Juli 1731 succederede Biskop Krog sammesteds. 1742 blev han Dr. theol. Han blev den 26de October 1715 gift med Anna Cathrine Bachow (død 4de Februar 1737) og døde 15de April 1743. 17 Børn.

19. Niels de Barfoed, en Søn af Admiral de Barfoed. Født i Kjøbenhavn den 11te Juni 1696 blev han den 19de December 1727 kaldet hertil og den 28de November 1732 forflyttet til Sognepræst i Christiania, Provst i Bragnæs Provsti og Stiftsprovst, død den 10de Mai 1739⁸⁾, gift den 14de Mai 1732 med Johanne Fischer, (født 1716, gift anden Gang den 14de Marts 1743 med Rasmus Paludan, Biskop i Christianssand, født 1702, død 1762). 2 Børn.

20. Peder Hansen Paludan, født i Hal Præstegaard i Ribe Stift den 31te Marts 1687. Da Faderens

⁷⁾ Paludan 214. Worm I. 386—87. Myrup 213. Hundrups Dr. theol. 38—39. Erlandsens nordensjælbste Geistlighed 25—27.

⁸⁾ Barfods falsk. Geistl. I. 78.

Præstegaard afbrændte faa Dage efter hans Fødsel, blev han opdragen af sin Mormoder, Digterinden Lisbeth Pedersdatter Seeboe. Deponerede 1703 fra Kolding Skole og blev 1716 kaldet til residerende Capellan i Bordingborg. Efter 15 Aars Tjeneste blev han forflyttet til Spiellerup, hvorpaa han allerede 5 Maaneder efter blev kaldet til Confessionarius hos Prindsesse Sophie Hedevig. I dette Hofembede var han fra 1ste November 1731 til 29de December 1732, da han blev Sognepræst i Kallundborg. 1738 blev han desuden Provst i Ards Herred. Den 28de October 1716 ægtede han Cecilia Cathrina Hansteen, død den 1ste November 1722, en Provstedatter fra Bordingborg, og to Aar efter, 1724, indlod han sig paany i Ægteffab med Sognepræst, Magister L. Weiles Datter Margrethe, død 15de December 1749. Selv døde han 66 Aar gammel den 3die Mai 1753.

21. Carl Ulrich Amundin, født i Kallundborg den 15de November 1710 og dimitteret fra dens Skole 1729. Blev 1736 Catechet ved Trinitatis Menighed i Kjøbenhavn og Aaret efter den 31te Mai, ordineret som personel Capellan hos Faderen, der var residerende Capellan i Kallundborg (se nedenfor). Den 17de April 1739 blev han udnævnt til Faderens Succesfor og den 20de Juli 1753 til Sognepræst, ligesom han 1758 blev Provst. Han var gift med Anna Abulgunda Unrud (født 29de December 1717, død i Tømmerup 13de April 1812 og begravet der) og døde den 25de Februar 1773. Et Mindedigt over ham læses i „Kjøbenhavns Magazin“ for 1773 S. 354.

22. Hans Jacob Paludan⁹⁾, født i Bordingborg den 29de September 1717, Søn af ovennævnte Peder Paludan. Han frequenterede Ringsted Skole men blev efter dens Reduction 1734 privat dimitteret af Farbroderen, Sognepræst i Thorsslundemagle Jens Paludan, tidligere Rector i Ringsted (født 16de Juli 1697, død 20de Mai 1782). Den 30te Januar 1738 tog han theologiff Examen med Laudabilis, hvorefter han i 16 Aar levede i Kjøbenhavn for at undervise Andre og fortsætte sine egne Studeringer. Den 21de Mai 1751 prædikede han for Dimis og blev derpaa den 16de Marts 1753 indviet til personel Capellan hos Faderen. Den 3die Mai s. A. døde hans Fader og succederedes af den residerende Capellan Amundin, hvis Efterfølger igjen blev Paludan, først som residerende Capellan og senere, den 29de April 1773, som Sognepræst. 1776 blev han Provst i Arts Herred. 1754 ægtede han Anna Elisabeth Lønborg, en Præstedatter fra Aarhus, som døde 8de Februar 1762; den 4de October 1763 ægtede han igjen Friderica Jacobsen, Datter af Borgemeesteren Ebbe Jacobsen i Rjøge. Han døde den 2den Mai 1782. Af hans Sønner fortjene at erindres: Peder Paludan¹⁰⁾, født den 12te Juli 1755, død 1799 som Sognepræst til Åsminderød og Slotspræst til Fredensborg, begravet paa Åsminderød Kirkegaard. Han var Forfatter af „Beskrivelse over Staden Kallundborg“. Johan Paludan¹¹⁾, født

⁹⁾ Paludan I—LXXXVIII og 216.

¹⁰⁾ Myerup 449.

¹¹⁾ Myerup 448. Erskew II. 531—33.

den 22de September 1756, død den 10de Januar 1821 som Sognepræst for Phanefjord paa Møen, Forfatter af „Efterretninger om H. J. Paludan“ i P. Paludans Beskrivelse over Kallundborg S. I—LXXXVIII.

23. Mag. Kas mus Fleischer¹²⁾, født den 10de Februar 1744 (ikke, som Paludan har, 1743) i Egisløvmagle ved Slagelse, hvor Faderen Hans Fleischer var Sognepræst. Den 28de Juli 1761 blev han dimitteret fra Roeskilde Skole, 1773 kaldet til Sognepræst for Skibsted (ikke Skibtoed) Præstegjæld i Aggershuus Stift, og derfra den 26de Juni 1782 til Sognepræst i Kallundborg. 1791 blev han Dr. theologiæ og 1799 forflyttet til Valløse. Han var gift med Anna Sophia Høhling og døde den 6te Mai 1804.

24. Dr. theol. Niels Schyth, født den 6te August 1760 i Kjøbenhavn, hvor Faderen Andreas Schyth var øverste residerende Capellan ved Nikolai Kirke. Fra Frue Latinskole blev han 1777 dimitteret til Universitetet, tog 15de Januar 1780 den philologiske, 7de October 1783 den theologiske Embedsexamen, begge med Laud.; blev 25de November 1785 Catechet ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn; 3die October 1788 Sognepræst til Vinnerup og Hammer i Aarhus Stift; 3die Februar 1792 til Haarslev og Tingjellinge i Sjælland; 8de Juni 1797 Dr. theol. ved Kiøls Universitet; 21de Februar 1798 residerende Capellan og 18de October 1799 Sognepræst i Kallundborg; 15de Juni 1804 ved Magestifte Sognepræst

---

¹²⁾ Paludan 216—17. Worm III. 214. Nyerup 170. Sundrup's Dr. theol. 64—65. Kall. Avis 1860 Nr. 45.

til Beggerløse paa Falster¹³⁾. Død den 9de Januar 1825. Gift den 13de Mai 1789 med Dorothea Maria Røbbe, født 10de August 1767, død 6te Januar 1833.

25. Jonas Collin tilbyttede sig af Dr. theol. Niels Schyth Sognekalbet her den 15de Juni 1804 imod Beggerløse paa Falster. Han var født den 7de April 1758, deponerede 1778 fra Nykjøbing, tog theologisk Examen den 19de September 1780 (Non. con.), ordineret den 1ste November s. A. som Skibspræst til China, blev senere Præst i Borup og Rimmersløv i Sjælland, kaldet 1783, conf. 7de Mai, hvor han efter egen Fortælling ærgrede sin Patronesse Statsraadinde Neergaard til at skaffe ham Beggerløse Kald (kaldet den 27de Mai 1791), som han senere byttede bort. Efter Menighedens Klage blev der 9de Juli 1800 nedsat en Provsteret over ham. Den 13de Januar 1813 entledigedes han uden Ansøgning med Pension, $\frac{2}{3}$ af Kaldets visse og uvisse Indtægter. Han var ualmindelig lidet afholdt (et i Forfatterens Besiddelse værende Manuskript, forfattet af en samtidig Geistlig, giver ham Prædicatet: Forargeren), og døde den 4de Februar 1822 som Lottericollecteur i Kjøbenhavn. Gift første Gang den 27de October 1783 med Mariane Wederkind, død 1791; anden Gang med Bibeke Juliane Flindt, død i Mai 1808; 3die Gang med Mette Helene Vandel. 12 Børn.

26. Anders Bonnevie, født 1782 i Mandal, hvor

---

¹³⁾ Nyerup 544. Erølew III. 128. Barfoeds Falf. Geistl. I. 282—84.

Faderen var Chirurg. Han deponerede fra Christianssand 1797¹⁴), tog 16de Januar 1804 theologisk Examen med Laud., blev 1808 Lieutenant ved Kronens Regiment. Den 11te Marts 1814 blev han kaldet til Sognepræst her efter Collin, men vilde ikke overtage Kaldet paa Grund af den store Pension (see ovenfor); istedet derfor drog han til Norge, hvor han s. A. blev Præst i Kongsberg; og 1814 danst Consistorial-Assessor, da Kallundborg blev ham tilbudt. Den 2den November 1824 Sognepræst til Øyestad ved Arendal. Stortingsmand 1815—16. Død 10de Marts 1833. Gift med Maren Berg, separeret fra Kammerherre H. N. von Juul.

27. Bittus Bering Rørdam¹⁵), født den 16de Februar 1781 i Ullensvang Præstegaard i Bergens Stift, hvor Faderen Christian Volle Rørdam da var Sognepræst (til Kintsevig Præstegæld) og Provst over Hardanger Provsti. I Efteraaret 1799 deponeret fra Bergens Stole underkastede han sig i October 1807 theologisk Embedsexamen med Laud.; blev den 13de April 1808 personel Capellan hos Amtsprovsten i Holbøks Amt og 13de Juli 1814 Sognepræst i Kallundborg, hvor han døde den 14de September 1828. Gift med Sophie Wolgand, Pleiedatter af Amtsprovst Severin Warthoe i Holbøks Amt.

28. Peder Holst¹⁶), født den 10de Februar 1776 i

¹⁴) Norst Forf. Lx. 88.

¹⁵) Ersløw. II. 746.

¹⁶) Ersløw. I. 690—92. I „Dagen“ 1832 Nr. 219 findes hans Nekrolog. Ersløw. Suppl. 841. Røller Theol. Bibl. V. 353.

Roeskilde, hvor Faderen Christian Holst (født den 14de November 1731, død den 3die October 1807) fra 23de Januar 1761 var residerende Capellan men fra 9de October 1782 Sognepræst til Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn. Han deponerede dimitteret af Georg Sverdrup i Foraaret 1793 (Laud.) og tog i October 1793 og April 1794 philologiff=philosophiff Examen (Laud.), den 19de Januar 1797 theologiff Embeds-examen med Laud. og afslagde den 6te Mai 1797 og 9de August 1801 homiletiff og katechetiff Prøve (Admodum laud. egregie). Blev 1798 Catechet ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, 10de Februar 1807 Sognepræst til St. Mortens Kirke i Næstved, 31te December 1823 til Hvedstrup og Flynng i Sjælland, 12te December 1828 til Kallundborg og 27de April 1832 tillige Provst for Arts og Løve Herreder. Han døde den 24de August 1822 og er begravet paa St. Olai Kirkegaard. Han har udgivet en stor Mængde religiøse Skrifter og Prædikener.

29. Immanuel Friis¹⁷⁾, født den 18de Juni 1782 i Dagberg i Viborg Stift, hvor Faderen Provst Bagge Friis (gift med Charlotte Amalie Ravn) var Sognepræst. Deponerede fra Viborg Skole den 23de October 1800 (H. ill.), tog den 4de Mai 1801 philosophiff (H. ill.) og den 11te April 1804 philologiff Examen (Laud.); i Mellemtiden var han Huuslærer paa Sindinggaard. Den 21de Juli 1806 tog han theologiff Embeds-examen (H. ill.) og afslagde den

---

¹⁷⁾ Ersløw I. 464. Suppl. 519. Barfods „Danmarks Geist-
lighed“ I. 142—43. Nyerup 179.

homiletiske Prøve den 3die Januar 1807 (H. ill.); var derpaa Huuslærer hos Amtsforvalter Fasting i Esrom, hvor han 1810 oprettede et Institut. Blev den 16de Juli 1812 Adjunct ved Frederiksborg lærde Skole, den 23de September 1818 residerende Capellan ved Domkirken og Præst ved Tugthuset i Viborg, tillige Lærelærer ved Viborg Cathedralskole 1818—27; blev Præst i Sønder sogn den 10de Mai 1827 og derpaa forflyttet til Kallundborg den 28de November 1832. Han ægtede den 27de April 1810 Marie Hemmine Petersen, født i Kjøbenhavn den 10de October 1785, død den 17de April 1861 paa Frederiksberg, og han døde i Kallundborg den 31te Juli 1841. — Da det første her byggede Skib, Caroline, løb af Stabelen, den 27de April 1838, holdt Friis en Tale og døbte Skibet; Talen findes i Kallundborg Ugeblad s. A. Nr. 11, cfr. Nr. 10.

30. Hans Buhl, født den 26de October 1797 i Korup i Fyen, Student fra Horsens Skole 1817, underkastede sig den 22de April 1823 theologisk Embedsexamen med Laudabilis; var i nogen Tid (kaldet den 13de Juli 1827) ordineret Catechet og Forstælærer i Afsens og derpaa i to Aar Sognepræst i Græskjøbing, kaldet den 6te August 1839. Kom den 23de October 1841 som Sognepræst her til Menighededen, og blev igjen forflyttet den 27de Juni 1853 til Piunge og Uggeløse Sogn i Frederiksborg Amt. Der er tillagt ham Rang med Kjøbenhavns Sognepræster. Gift med Inger Sophie Cathrine Bang, født den 17de Mai 1807, Datter af Consistorialraad R. af D. Jacob Bang, Sognepræst i Horne, død den 7de April 1852.

31. Christian Peter Jacobsen¹⁸⁾, født den 19de September 1810, Student 1828, underkastede sig 1833 den 26de April theologisk Examen med Haud ill. og den 24de October s. A. med Laudabilis inprimis ob specimen scriptum, fik 1836 Accessit for Universitetets theologiske Opgave. Var fra 11te Marts 1837 til 17de Juni 1841 Sognepræst i Meirup og Catechet i Holstebro; senere Sognepræst til Øsløs, Besløs og Arup i Aalborg Stift, da han den 26de September 1853 kaldtes til Sognepræst her; den 26de Marts 1858 blev han kaldet til Sognepræst for Rødbj og Ringsebølle i Vollandsk-Falsters Stift. Han holdt Affkedsprædiken den 9de Mai 1858. Om det for ham arrangerede Affkedsfestmaaltid den 11te Mai see Kall. Avis 1858 Nr. 55 og 57; jvfr. Nr. 65. Gift i Odense den 2den September 1837 med Emma Jacobsen (Sødsfendebarn, født den 13de Juni 1813, Datter af Justitsraad, Overlæge J. E. Jacobsen, gift med M. E. Siemsen). Jacobsens Fader var Hærekudst i Kjøbenhavn Henrik Ludvig Jacobsen, døbt den 7de Juni 1781, gift med Karen Sophie Rasmussen.

Efter Reformationen har der ved Frue Menighed i Kallundborg været følgende residerende Capellaner (senere: ordinerede Catecheter og første Lærere ved Borgerkolen).

1. Hans, Capellan og Rector, død 1538.
2. Niels Ipsen. 1576.
3. Anders Tjerrebro. 1579. (Kgl. Brev af 15de Juli 1579).

---

¹⁸⁾ Erølew Suppl. 919—20.

4. Førgen Hansen Hammer, død 1621.
5. Mads Mouritzen, 1630 forflyttet herfra til Narby.
6. Niels Lauritzen Svan, 1633 forflyttet herfra til Svallerup.
7. Boe Ottesen, død 1637.
8. Lauritz Nielsen Gram, gift med Maren Pedersdatter, død den 16de Mai 1661.
9. Niels Graae, død 1696.
10. Hans Amundin, var først Hører i Kallundborg Skole, gift med Helvig Graae, død 1739. Hans ældste Søn Niels var ham adjungeret, men døde før Faderen.
11. Carl Ulrich Amundin succederede sin Fader den 17de April 1739, men blev den 20de Juli 1753 kaldet til Sognepræst (see ovenfor).
12. Hans Jacob Paludan var residerende Capellan fra 1753 til 29de Juli 1773 (see ovenfor), og efterfulgtes af
13. Michael Kjær, født 1738 i Ringkjøbing, 1763 Alumnus paa Borchs Collegium, 1773 ansat her; blev 1785 Slotspræst i Frederiksborg og Sognepræst i Hillerød, hvor han døde Aaret efter, 1786.
14. Niels Rudolph Suhr¹⁹⁾, født den 14de April 1747 paa Volland, hvor Faderen Frederik Bernt Suhr var Provst og Sognepræst i Rjøbeløv. Han deponerede 1763 fra Næstføv Skole, blev residerende Capellan sammesteds 1777 og

---

¹⁹⁾ Worm III. 760. Nyerup 589.

1785 forflyttet i samme Egenkab til Kallundborg. Herfra blev han 1796 kaldet til Sognepræst i Rudkjøbing, hvor han døde som Provst den 15de Juli 1811. Med sin Hustru Lovise Friborg (født den 28de Marts 1763, død den 6te Juni 1824) havde han 3 Børn.

15. Henrik Georg Clausen²⁰), født den 12te Marts 1759, kaldet 1796, forflyttet 1797, død den 25de Februar 1840 som Dr. theol., Stiftsprovst i Sjælland, Ridder af Dbr. og Dannebrogsmænd.

16. Niels Schyth, see ovenfor.

17. Jacob Hersleb Holst Kee. 3die Januar 1800.

18. Johan Frederik Holst²¹), født den 11te December 1802 i Hjerteminde, hvor Faderen var Kjøbmand. Deponerede 1820 fra Odense Cathedralsskole (Laud.), blev udmærket ved anden Examen og tog den 21de April 1824 theologisk Embeds-examen med Laudabilis et quidem egregie. Blev den 22de Februar 1828 ordineret Catechet og første Lærer ved Borger-skolen her. Den 11te November 1831 kaldet til Sognepræst til Ølsted i Aarhus Stift og den 11te Marts 1837 til Narby i Sjælland. Var siden 21de April 1848 Sognepræst i Svallerup, ogsaa ved Kallundborg. Den 6te Februar 1860 kaldet til Magleby paa Langeland. Han blev gift 1829 med Kirsten Ostermann, født i Kallundborg 13de Juni 1811, Datter af N. C. D. Ostermann.

²⁰) Ersløw I. 289—92. H. G. Clausens Eftermæle af Dr. H. N. Clausen. Hundrups Dr. theol. 84—85.

²¹) Ersløw I. 690. Suppl. 840—41.

19. Christian Frederik Kragerop²²⁾, født den 18de Februar 1806 i Kjøbenhavn, hvor Faderen var Blikkenslagermester. Dimitteret 1823 til Universitetet (Laud.) fra det v. Westenske Institut, tog han Aaret efter anden Examen med Udmærkelse og den 22de April 1828 theologisk Attestats med Laud, katechetisk og homiletisk Prøve den 23de Januar og 28de Marts 1831 (Egregie — Laud.). Manuducerede i nogle Aar til Philosophicum og blev i Februar 1830 Alumnus paa Borchs Collegium. Kaldtes den 29de Februar 1832 til ordineret Catechet og Førstelærer i Kallundborg, men blev den 26de September 1837 residerende Capellan i Rolding og Sognepræst til Alminde. 1843 vandt han første Præmie af det evangelisk-kristelige Prædike-Legat. Gift 1832 med Inger Margrethe Wolf, født den 31te December 1796. Sin Afskedsprædiken i Kallundborg holdt han den 8de October 1837. Den 25de Mai 1849 Sognepræst ved Frue Kirke og Hospitalet i Aarhus. Efter ifkun et Par Dages Sygeleie døde han i Aarhus Fredagen den 4de Januar 1861. „En særdeles nidkær og dygtig Præst, almindelig høiagtet og afholdt, hvorom han for faa Aar siden, i Anledning af sit Sølvbryllup, modtog af sin Menighed smukke og hædrende Vidnesbyrd“. (Berl. Tid. efter Aarhus Avis 1861 Nr. 8).

20. Morten Peter Hansen²³⁾, indsat som ordineret Catechet og Førstelærer her den 12te April 1838. Blev den 7de October 1848 forflyttet til Sognepræst til Odden.

²²⁾ Erølev II. 54. „Kallundborg Ugeblad“ 1837 Nr. 12.

²³⁾ „Kallundborg Ugeblad“ 1838 Nr. 4.

21. Steen Christian Frederik Jensen, blev theologisk Candidat 1836 med Haud ill. Kaldet til ordineret Catechet og Førstelærer her den 12te December 1848, hvorfra han igjen i 1854 blev forflyttet til Sognepræst i Hassing og Billerslev (Aalborg Stift).

22. Edward Emil Theodor Albrecht Schiøne²⁴), født den 6te August 1817. Student 1836 (Haud), filosof. Examen Laud., tog theologisk Embedsexamen 1842 med Haud. ill. (den 28de October, efterat han den 27de April s. A. havde taget den med Non cont.); ordineret den 11te September 1844. Var i nogle Aar personel Capellan (i Brænderup den 20de Juli 1844 til 23de Marts 1847, i Ørsted fra 20de Mai til 16de October 1847); blev ansat som ordineret Catechet og Førstelærer her 1854, men døde Aaret efter, den 13de Marts 1855. Begravet paa St. Olai Kirkegaard.

23. Peter Edward Ferdinand Lundholm, tog theologisk Embedsexamen med Haud. ill. i 3die Kvartal 1843. Kaldet til ordineret Catechet og Førstelærer her den 4de Juli 1855.

Kallundborgs Magistrat.

(„Bidrag til Kallundborgs Historie“ XVII. i Kall. Avis
1859 Nr. 41.).

Som en Følge deels af Kallundborgs Aftagen og Formindstelse, deels vel ogsaa af en mere ordnet og simplere

---

²⁴) Barfod Dan. Geistl. I. 135.

Forretningsførelse er Tallet paa Byens Øvrighedspersoner i Tidernes Løb undergaaet en stadig Forandring, som betydeligt har hjulpet til at klare det indviklede Administrationsmaskineri. I den ældre Tid havde Byen 3 Borgemeſtre og otte Raadmænd, og ſenere to Borgemeſtre og fire Raadmænd, og desuden en Byfoged og Byſkriver. Imellem diſſe vare Forretningerne deelte og afgjordes ſomofteft ved mundtlige Forhandlinger. Fra Begyndelſen af forrige Aarhundrede træffe vi kun een Borgemeſter (ſomofteft tillige Byſkriver; diſſe to Embeders Forening er imidlertid førſt befalet ved Reſcript af 3die Marts 1824), een Byfoged og 8 af Borgerne valgte Repräſentanter til at afgjøre Byens oeconomiske Spørgſmaal. Raadmændenes Embede er undergaaet mange Forandringer og har i Slutningen af forrige Aarhundrede kun været enkelt befat. Ved Reſcript af 9de Mai 1776 beſtemtes, at det ledigblevne Raadmandsembede maatte blive ubefat og Magiſtraten alene beſtaaе af een Borgemeſter og een Raadmand; Reſcript af 19de Februar 1777 tillod, at det ved B. Gotliebs Død vacante Raadmandsembede maatte forblive ubefat og Borgemeſteren alene foreſtaaе Magiſtraturen. I 1857 beſtaaer Byens Øvrighed af en Borgemeſter, der tillige er Byfoged og Byſkriver, og 6 Borgerrepräſentanter. I det den 15de November 1837 udarbejdede og 19de ſ. M. til Amtet indſendte Udkaſt til „Regulativ for Kallundborg“ i Henhold til Forordningen af 24de October 1837 § 27 foreſlaaes foruden de 6 Borgerrepräſentanter: ingen Raadmænd; en faſt Ræmner med 100 Rdlr. Gage; til at revidere Ræmnerregniſkabet udnævner Borgerſkabet tre Reviſorer; Balgbarhed til

Borgerrepræsentant og Borgerret betinges af 1,000 Rdl. Eiendom, eller, naar Vedkommende driver borgerlig Næring, 4 Rdl. Næringsstat²⁵).

Borgemestere have været:

1396. Brand og Hans Dondemann, Proconsuler.
 1400. Peder Brandt og Ludvig Barsebek.
 1410. Gynter. (Suhm XIV. 615).
 1419. Pather Jepsen.
 1444. Niels Persen.
 1462. Seb Blintzen.
 1480. Olaf Petersen, 1465 med Anders Utzen.
 1497. Christ. Giersken.
 1499. Jens Fjersing.
 1538. Rasmus Jensen, var her endnu 1559.
 1575. Christopher Faaborg og Jens Fæger.
 1582. Jens Markusen og Albret Hendriksen.
 1597. Povel Christensen (hans Enke Elizabet Jørgensdatter, død den 6te Mai 1613, 53 Aar, er begravet i Refsnæs Kirke) og Hans Holst.
 1602. Hans Holst og Anders Madsen.
 1608. Hans Holst og Baltzar Hieronymus.
 1615. Jens Lauridsen Gaastoft (gift med Karen Ellensbreds-Datter) og Iver Hansen (død den 10de October 1631, gift med Birgitte Andersdatter, som senere ægtebe Borgemester Peder Hansen).
 1621. Iver Hansen og Mads Sørensen.

²⁵) „Callundborg Ugeblad“ 1837 Nr. 33.

1635. Peder Andersen og Anders Madsen.
 1640. Niels Gaastoft og Michel Blot.
 1651. Peder Hansen (gift imed Birgitte Andersdatter, Borgemeester J. L. Gaastofts Enke) og Lars Holgerføn.

Souverainitetsacten den 10de Januar 1861 er paa Kallundborg Byes Vegne underskrevet af: Anders Bendsen, J. P. S., Jonas Banner, Peder Madsen, Sten Hansen, Oluf Pedersen, Peder Trelund, Gabriel Sandrin og Christopher Graae²⁶⁾.

1662. Anders Benzen og Peder Trelund (see ovenfor).
 1678. Jens Lauridsøn Hesselberg og Didrich Jakobsen (Bras).
 1682. Didrich Jakobsen Bras (gift med Dorothea Christiansdatter) og Mogens Poulsen.
 1695. Niels Nielsen Sirsted og Thomas Jensen (gift med Ingeborg Jensdatter).
 1710. Lorents Diderichsen Bras, fød i Kjøbenhavn 17de December 1718, gift med Sophie Schrøder.
 1720—37. Bagge Laugeesen Koed, entlediget med Tilbedelse til at beholde Embedsjorderne for sin Levetid. Gift med Gjertrud Marie Nielsdatter Hvid.
 1733. Berendt Stub, entlediget 1749 med en Deel af Embedsindtægterne som Bartpenge.
 1749. Hans Ottesen Langemach, fød den 29de Dec-

²⁶⁾ Suhm. Nye Saml. I. 268.

- tober 1691, død den 9de Januar 1756. Gift med Karen Hansdatter Holm, født den 10de October 1688, død den 19de Marts 1751. Deres Søn:
1755. Otto Jens Langemach, hvis Hustru senere ægtede Fr. Reinholdt Zelling.
1759. Mads Leerager, død 1786 i en høi Alder.
1786. Peder Leerager.
1792. Thomas Eichel Bartholin²⁷⁾, født den 17de April 1755. Blev 1781 Vice-Landsdommer i Sjælland, Byfoged, Veier og Maaler i Nykjøbing samt Birkedommer ved Dragsholm Birk. Gift den 20de April 1781 med Catharina Margaretha Helt, født 1762, død 30te September 1824. 1792 Borgemeister, By- og Raadstueskriver her, men 1801 entlediget. 1805 første Assessor i Landsoverretten i Viborg, men igjen entlediget 1806. Død 12te Januar 1829 i Kjøbenhavn.
1801. den 11te September fik Cand. jur. Caspar Peter Hagerup Bestalling som By- og Raadstueskriver.
1801. Jørgen Peter Kommedahl, Borgemeister og Byfoged. Bestalling den 11te September 1801.
- 1815 Peder Fuglede, Borgemeister og Byfoged, i Naade entlediget den 25de October 1815.
1841. Johan Carl Ludvig Cederfeldt de Simonson²⁸⁾, Justitsraad, Borgemeister, Byfoged og Skriver.

²⁷⁾ Nyerup 43. Ersløw I. 75—76. Suppl. 82.

²⁸⁾ Jfr. „Callundborg Ugeblad“ 1838, Nr. 17 og 19.

- Student ved privat Dimission 1802, tog i Efteraaret 1805 juridisk Examen med Haud ill.; entlediget den 26de Juli 1841, død i Kjøbenhavn 1853. Gift den 11te November 1835 med Berthine Charlottte Koefoed, født 24de Juli 1805, Datter af Dr. phil. Hans Koefoed, Sognepræst til Aversie, født 1763, død 1846, gift med Christine Sophie Munk, født 1773, død 1842.
- 1841, den 28de August. Justitsraad Peter Feddersen, R. af Dbg. Student 1818, underkastede sig i Foraaret 1821 juridisk Examen med Laud. Blev 30te September 1848 forflyttet til Byfoged og Skriver i Frederiksfund, Herredsfoged og Skriver i Horns Herred og derfra 1857 til Roeskilde.
- 1849, den 16de Januar. Jørgen Mouritz Dviftgaard, født den 30te December 1810, Student 1827, tog i Foraaret 1832 juridisk Examen med Laud., død den 19de August 1853 her som Borgermester, Byfoged og Byffriver og er begravet paa St. Olai Kirkegaard.
- 1853, den 5te November. Erik Sophus Becker, Overauditeur, Borgemester, Byfoged, By- og Raadstueffriver, Ridder af Dbg. Student 1832, tog i Foraaret 1837 juridisk Examen med Laudabilis. Den 22de December 1859 udnævnt til Byfoged og Byffriver i Nyborg ²⁹⁾.

---

²⁹⁾ Sfr. Kall. Avis 1860 Nr. 39—40 og to særskilt trykte Affædsfange.

Efterat Borgemeſter- og Byfogedembedet efter Beders Forflyttelse havde ſtaaet ledigt i over 5 Fjerdingaar, og i den Tid været beſtyret ved Conſtitution, forſt af Fuldmægtig Schyth og ſenere af Procurator Mohr, blev under 11te April 1861 Fuldmægtig i Kongerigetſ 3die Reviſionscontoir, Cancellieraad Oluf Chriſtian Adolph Binge udnævnt⁸⁰⁾.

Byfogder have været:

1485. Michel Pedersen.
 1515. Jens Mortenſon⁸¹⁾.
 1539. Peder Jensen.
 1582. Knud Pedersen.
 1585. Chriſtopher Nielsen.
 1597. Peder Tønneſen.
 1610. Anders Faſte.
 1621. Anders Pedersen.
 1636. Michel Faſte.
 1644. Peder Hanſen. (Om hans Suspension i Anledning af en Drabsmands Undvigelse af Fængſel ſee to Documenter i Geh. Arch. 1648 og 1649).
 1652. Gabriel Sander.
 1678. Peder Byg.
 1687. Niels Trudſen.
 1710. Eriſh Chriſtensen, død 1710.
 1712. Otte Friis.
 1738. Jørgen Kjergaard.

⁸⁰⁾ Kall. Avis 1861 Nr. 59.

⁸¹⁾ Suhms Saml. II. 1mo 137.

1747. Mouritz Høiberg.
 1763. Konrad Wohnsen.
 1770. Vincents Gotlieb.
 1777. Krigsraad Ulric Chr. Schandorph Ludvigsen,
 født 30te April 1726, Student 1744, Attestats
 1749, død 1800. Gift den 29de November 1762
 med Karen Cathr. de Dietrichson. Søn af Sognepræst
 Ludvig Berthelsen i Åsens, født 1684, død 1766,
 gift med Cecilia Maria Schandorff.

Senere har Byfoged=Embedet været forenet med Borge-
 mester=Embedet.

Raadmændenes Antal er saa stort, at det ikke her gaaer
 an at nævne dem alle. Paludan nævner kun nogle faa
 (S. 224—25) og tilføier den interessante Notits, at han i
 Raadet har truffet en vis Knud Olsen, som kun kunde skrive
 sit Navn med Initialbogstaver. De vigtigste jeg har truffet ere:

1499. Niels Pouelsen, Hans Hendrichsen, Jes
 Persen, Lauris Skiol, Lauris Ebesen,
 Jørgen Jeppesen og Svend Jensen.
 1586. Anders Fafche, Jacob Sméd, Hans Hansen.
 1647. Jens Pedersen, Simon Pedersen, Hans
 Holgersøn, Jens Laurigen Bonnum.
 1662. Jens Pedersen, Peder Madsen, Steen Han-
 sen, Ole Jepsen, Christopher Braff.

Efter Reformationen have de været:

1695. Thomas Jensen.
 1708. Christopher Mogensén.
 1709. Controllour ved Sotolden Hans Zachariæsen, død

- 1709, 43 Aar gammel. Gift med Anna Catharina Mogensdatter.
1710. Peder Bindekilde.
1712. Hans Pedersen.
1715. Christen Bornbran gift med Karen Jensdatter Boller.
1720. Peter Unruh og Johan Knut.
1738. Byfoged Jørgen Hansen Kjergaard, gift første Gang med Cathrine Themer, anden Gang med Maria Moller, død den 7de Juli 1748; tidligere afgaet.
1747. Jens Høier, død 1761.
1761. Peder Bagge.

Efter det oven citerede Rescript af 9de Mai 1776 bortfaldt det ene Raadmands=Embede og det andet var allerede forenet med Byfoged=Embedet. Dgsaa dette bortfaldt ved Rescript af 19de Februar 1777.

Med Hensyn til Magistratens Lønning og Prærogativer opstod der tidligere flere vanskelige Spørgsmaal, som nu ere faldne bort. Saaledes blev det paa Grund af en Strid mellem Borgemeister og Byfoged, om hvem Retten til at udstede Pas tilkom, ved Cancelli=Skrivelse af 26de September 1795 bestemt, at denne Ret med deraf flydende Indtægter tilkommer Borgemeisteren. En anden Cancelli=Skrivelse af 28de December 1802 tillod Borgemeister og Byfoged Kommedahl indtil videre at nyde Fængsels= og Baretægtspenge for Arresteranter fra Landet.

Tidligere havde Magistraten under Navn af Bropenge en Afgift af al Ind= og Udsørsel, men det ophørte 1695;

som ovenfor viist har Magistraten i sin Tid ogsaa havt jus vocandi til Sognekaldet, men denne Forret ophørte 1681. Derimod befatter Magistraten endnu de mindre communale Bestillinger.

Den nuværende Borgemeesters og Byfogeds Lønning var 2,300 Rdl. Brutto Indtægt; til Contoirhold medgik 400 Rdl. Paa Embedet har tidligere hvilet en Gjæld, idet Rescript 24de October 1794 tillod den daværende Borgemester Bartholin, at et Laan han hos Creditkassen havde optaget til forskjellige Forbedringer paa Embedsjorderne og som androg 472 Rdl. 5 Mk. maatte heste paa Embedet, indtil det ved aarlige Afdrag blev betalt.

Den 1ste October 1860 blev Embedet — der var det første, hvorpaa Forandringen til fast Gage istedetfor Sportler skulde skee i Henhold til Lov 24de April 1860 § 2, jvfr. Finantsloven for 1860—61 § 9 B. f. — opslaaet vacant med følgende Indtægter:

Fast Løn 730 Rdl.

beregnet efter 5 Mars Gjennemsnit.	}	Løn af Kæmnerkassen	37 Rdl. 64 ß.
		Nettoindtægt af Embedsjord . . .	488 — 85 —
		Magistratsgebyrer	148 — 35 —
		Copipenge	30 — 85 —
		Contoirholdsgodtgjørelse	540 — " —

Ifølge Lov om faste Lønninger for Retsbetjent= og Magistratsembeder af 19de Februar 1861 § 4, jvfr. Tavle E Nr. 10, er Gagen for Embedet 1,500 Rdl., og ifølge Lov af 23de Januar 1862 er Bederlaget for Contoirudgifter 540 Rdl.

Med Hensyn til Borgerrepræsentanternes Historie fortjener at mærkes, at en deputeret Borger i 1792 hos Amtet anholdt om Bevilling til Fritagelse for alt Ansvar i de af Magistratens og de eligerede Mænds Beslutninger Byen betræffende, hvori han enten ikke har været deelagtig eller er bleven overstemt. Ved Cancelli=Skrivelse af 14de Juli s. A. erklæredes imidlertid en saadan Bevilling uforuden. Om Valget af de nye eligerede Mænd for Byen ved Nytaarstide 1839 see tre Artikler i „Kallundborg Ugeblad“, nye Suite, 1838, Nr. 30, 32 og 33. Sammesteds Nr. 17 findes nævnt de ved Raadstueforsamlingen den 23de Mai valgte Skatteligningsborgere.

Politibetjentenes Løn blev forøget noget ifølge Cancelli=Skrivelse af 28de November 1816⁸²⁾.

Fra Byfoged=Contoiret er under 16de December 1837 udstedt en Bekjendtgjørelse⁸³⁾, der i mødende Udbrands=tilfælde i Byen udlover en Douceur af 1 Rdl. til hver af de to førstkommende Vogne med Vand, af 2 Rdl. til Mandskabet ved den første, og 1 Rdl. til Mandskabet ved den anden Sprøite.

Byen har tidligere haft Borgervæbning, men den blev ophævet ved Kongelig Resolution af 26de October 1853 og i dens Sted et Brand= og Politicorps oprettet. Politicorpsets Styrke er 34 Mand. Paa Ansøgning af Rjebmand P. Fuglede tillodes det ved Cancelli=Skrivelse af 1ste November 1800, at „Kallundborg Stads Compagni“ ved privat Bekostning maatte anstaffe sig og herefter bruge en Fane af poncerød og lysegul Peking, som nærmere findes beskrevet i Bevillingen.

⁸²⁾ Om en yderligere Forhøielse see Kall. Avis 1857 Nr. 19.

⁸³⁾ „Kallundborg Ugeblad“ 1837 Nr. 32, jfr. 33.

Kallundborgs Handel⁸⁴).

(See „Bidrag til Kallundborg Historie“ XIV i Kall. Avis 1859, Nr. 34.)

Kallundborgs Handel har været undertastet mange Omværlinger, og disse have igjen havt en væsentlig Indflydelse paa Byens øvrige Forhold, thi det viser sig strax, at Kallundborgs hele Stilling og Beliggenhed tvinger den til at vælge Handelen og da navnlig Søhandelen til sit Hovederhverv. Hvad der til sine Tider har skadet Kallundborg er dens ubetydelige Opland, og den har ikke altid gjort nok for at bevare det Handelsterritorium, som Tilfældet eller nogle Borgeres Iver og Driftighed skabte den.

I Slutningen af det syttende Aarhundrede blomstrede Handelen her; allerede længe havde Byen drevet Handel paa det vestlige og sydlige Europa og i Forordningen af 28de Januar 1682 § 1 nævnes Kallundborg som en af de syv (Paludan p. 245 har overset Korsør) sjællandske Kjøbstæder, som det er tilladt at drive udenlandsk Handel. Denne Handel vedvarede ind i det attende Aarhundrede, men i Midten af dette standsede den næsten ganske og gav Plads for Kornhandelen paa Norge.

Denne Handel, som var ligesaa gavnlig for Velstanden i Byen som skadelig for Flid og Fremfærd i Productionen,

---

⁸⁴) Ved dette Afsnits første Deel (om Kornhandelen) har Forfatteren bemærket, at han har havt udmærket Hjælp af de interessante „Optegnelser om Kallundborg Kjøbstad, nedskrevne i 1854 af M. M. Lund.“ Kjøbenhavn 1854. 26 S. in 8vo.

fortjener nogen nærmere Betragtning. Lige indtil 1788 var Korntilførselen til Norge bunden ved Monopoler for mange af de danske Kjøbstæder. Norge kunde ikke selv brødføde sig og Danmark havde Oversflod af Korn, som derfor fandt et rigt Marked i Norge; men da de danske Producenter vidste, at Kornet fandt Affætning i Norge hvorledes det saa var, medførte dette en høi Grad af Ligegyldighed for Varernes Qualitet. Imidlertid var det ikke altid at Handelen paa Norge betalte sig; undertiden medførte den endog Tab, og dog faldt det ikke Producenterne ind at søge til fremmede Markeder med Kornet. En enkelt Gang blev Kallundborg besøgt af Engellændere, men de Fordringer disse stillede til Kornets Reenhed og Tørhed kunde under de daværende Forhold ikke opfyldes. Ved Forordningen af 6te Juni 1788 blev omsider Korntilførselen i Danmark og det søndenffjelds Norge frigiven, og dette gjorde nogen, men ikke megen Forandring i Handelen. Kornet indførtes toldfrit fra Danmark til Norge. Dette garanterede imod Tilførsel udenlandsfra; hvad der altsaa skulde give en By Fortrinnet fremfor Andre, det var Afstanden fra Markedet. Men i denne Retning var Kallundborgs Beliggenhed saa gunstig som mulig. Handelen dreves væsentligst af Vre=skippere, for hvem denne By laae lige paa Veien, hvilket navnlig viste sig i Modsatning til Holbek, hvis Havn ofte tidlig paa Efteraaret var utilgængelig og som desuden laae saa meget affides, at den ikke let kunde komme i Betragtning. En indirecte Følge af Handelen paa Norge var Handelen paa Flensborg; denne By drev nemlig megen Malt= og Brænde=viinshandel paa Norge, og da den ikke fra sit Opland kunde

blive forsynet med det hertil fornødne Quantum Korn, valgte den at tage det fra Kallundborg som den nærmest liggende By. Denne store Omsætning af Korn her paa Pladsen bevirkede ligesom en stadig Handel navnlig med Hensyn til Trælafst og Jernvarer, idet de norske Skippere, der kom for at hente Kornladninger, tilførte Byen de andre Gjenstande. Saaledes vedblev Handelsforholdet at stille sig meget gunstigt for Kallundborg indtil Aaret 1814, navnlig paa Grund af det norske Marked, hvortil foruden Korn navnlig udførtes røget Flæsk, Brændeviin, Huder o. desl., dog ikke stadigt eller i samme Omfang.

Paa dette Sted er det maaffee passende at give en Udsigt over Exporten af Kornvarer, saaledes som den har stillet sig til forskjellige Tider:

Kornvarer, alle Slags:

1762.....	51,989	Tdr.
1763.....	ca. 50,000	—
1764.....	ca. 48,000	—
1765.....	51,117	—
1768.....	18,218	—
1769.....	47,945	—
1771.....	26,706	—
1781.....	32,166	—
1787.....	22,534	—
1835.....	46,489	—
1836.....	41,429	—
1837.....	57,312	—

1838 ⁸⁵⁾	62,762 Tdr.
1839.....	80,265 —
(de 5 sidste Angivelser er blot Export til Udlandet).	
1854.....	88,522 Tdr.
(heraf 74,809 Tdr. til Udlandet).	
1855.....	95,311 Tdr.
(heraf 83,305 Tdr. til Udlandet, 6,938 til Hertugdømmerne og 5,068 indenlands).	
1857 ⁸⁶⁾	96,171 Tdr.
(81,191 til Udlandet, 6,613 til Hertugdømmerne, 8,367 til Indlandet).	

Norges Afstaaelse i 1814 medførte en betydelig Forandring i Kallundborgs Kornhandel, thi den Grund, hvorfor man før havde søgt hertil, Toldfriheden, faldt nu bort, og der blev for vore Producenters Vedkommende kun Spørgsmaal om hvem der betalte bedst. Man opdagede snart, at Handelen paa England og tildeels ogsaa Holland vilde give et

⁸⁵⁾ Om Byens Handel og Skibsfart i April—Juni 1838, see „Kallundborg Ugeblad“ 1838. Ny Suite Nr. 21, 22, 33 og 34. Sml. ogsaa en Artikel i Nr. 62.

⁸⁶⁾ Berf. Tid. 1858 Nr. 35. Kall. Avis 1858 Nr. 15.

Deraf: Hvede.....	15,939 Tdr.
Rug.....	10,014 —
Bjg.....	66,311 —
Ævre.....	2,390 —
Malt.....	13 —
Ørter.....	1,301 —
Raps.....	152 —
Ørfrø.....	51 —

langt betydeligere Udbytte end forhen selv om de Forbringere, der derfra stillede sig til Varernes Dvalitet, vare meget strenge. Men i en anden Henseende var dette meget godt, thi det bragte Producenterne til at indsee den absolute Fordeel af at levere gode Varer, og først fra denne Tid af skriver sig det store Fremmskridt Kallundborgs Opland i de sidste 50 Aar har gjort i Agerbruget. Kornspeculationerne paa England vare afhængige af den fluktuerende engelske Told, hvorfor Speculationerne vel kunde give et overordentligt Udbytte, men tillige vare meget farefulde. Det gjaldt nemlig at bringe Kornladningerne til England, naar Tolden der var lavest, eller, hvad der er det samme, naar Priserne der vare høiest; og for saadanne Speculationer var Kallundborg overordentlig gunstigt beliggende. Dette saae ogsaa flere af de store danske Handelshuse og etablerede derfor Forretninger i Kallundborg, som f. Ex. Huset Borries i Helsingør, C. S. Blachs Enke & Comp. i Kjøbenhavn (hvis Agent her var Kjøbmand Peter Lassen) og Huset Hambro & Søn i Kjøbenhavn (Consul H. C. Helleisen). Denne Periode betragtes med Rette som Byens Glandsperiode; men den var desværre mere end det, den var Byens Culminationperiode. Alting stødte sammen for at berige Byen: den stadige Conflux af Reisende, Dvægtransporterne fra Jylland og især Nabobynernes mindre gunstige Beliggenhed og deres Uvirkomhed, som bragte Kallundborg et Opland, der næsten stødte op til Holbæk og Slagelse.

Men det varede ikke længe, inden det begyndte at gaae tilbage for Byen: Blachs Enke & Comp. gik tilgrunde og dermed for en stor Deel Kornhandelen paa England; fra

Slagelse byggede Agent H. H. Schou Kornmagaziner ved Mullerup Strand og det var forgjæves, at P. Lassen og Hellefen forsøgte at byde ham Spidsen ved i 1838 at opføre et andet Magazin sammesteds, et Magazin der isøvrigt gjorde langt mere Skade end Gavn, idet det drog Handelen bort fra Kallundborg, og det blev omsider nedlagt i 1851 og Bygningen folgt til en Kjøbmand fra Slagelse. Hvor meget dette Foretagende har skadet Kallundborg, sees bedst deraf, at den aarlige Udffibning ved Mullerup er omtrent 30 à 40,000 Edr. Kornvarer. Men dette var ikke det Eneste. Holbek og Slagelse reiste kraftige Concurrenter imod Kallundborgs Brændrier, og i Slagelse anlagdes endog for at fremme Kartoffelbrændingen et Dampbrænderi, som gjorde Byen meget Afbræk. Endelig blev Englands fluktuerende Told afløst af fast Told, og det gav ialtfald Speculationshandelen i Korn et svært Stød. Under alle disse Omvexlinger tabte Kallundborg en stor Deel af sit tidligere vidtløftige Handelsterrain; medens dette for blev begrændset af en Linie gjennem Baldkilde Sogn, Tersløse Sogn og Slagelses umiddelbare Omegn, er det nu reduceret til Grændserne: Faverbo, Keersløv Sogn og Agerup Mølle, resp. imod Holbek, Sorø og Slagelse. I den sidste Tid har ogsaa Færgefakternes Afløsning af Dampskib forringet Indtægten for Byen, idet de Reisesendes Ophold her er blevet kortere, men meest bevirkede dog Indførelsen af en directe Dampskibsfart fra Kjøbenhavn paa Sjælland og Åbningen af den Kjøbenhavn-Korsøerske Jernbane. Disse sidste have lige frem foraarsaget, at man nu vælger at reise directe til Sjælland, og Godstransporten er bleven sat saa moderat, at man absolut

maa foretrække denne hurtigere Befordring for Overførelsen igjennem Kallundborg. Det kan saaledes ikke nægtes, at Byens Forhold i denne Tid ere blevne meget ugunstige, men hvad der saa ogsaa skeer, vil den aldrig tabe sin Betydning som Udførselssted; dertil er dens Beliggenhed altfor heldig og dens Opland altfor rigt og veldyrket.

Man har troet, at en Sidegreen af den sjællandske Jernbane til Kallundborg vilde gavne Byen meget, men det er vistnok tvivlsomt, og maaskee den endog vilde drage Handelen endnu mere fra Byen; thi det vilde da være baade billigere og bequemmere for Producenterne i Omegnen at sende deres Korn directe med Jernbanen til Kjøberne end at lade det gaae igjennem de Kallundborgske Kjøbmænd. I Kallundborg Communalbestyrelse reistes i Sommeren 1857 Spørgsmaal navnlig fra „Handelsstandsforeningens“ Side om Muligheden af at faae tilveiebragt telegraphisk Forbindelse mellem Kallundborg og Statstelegraphlinien³⁷⁾. Resultatet af disse Forhandlinger blev, at Communalbestyrelsen (Becker, Lund, Bøjfen, Møller, Benzen, Frandsen) under 6te October 1857 indgik til Fællesindenrigsministeriet med et Andragende, der gik ud paa, principaliter „at en electrick Telegraph for Statens Regning maa oprettes her fra Kallundborg og til Slagelse“, og in subsidium, „at, da der vil være Udfigt til ved en privat Actiecapital at kunne see et electrick Telegraphanlæg herfra Byen og til Slagelse bragt i Udførelse, hertil maa gives Bestyrelsen den fornødne Concession, og det saaledes at Tele-

³⁷⁾ Kall. Avis 1857 Nr. 2, 3.

graphliniens Indmunding og Optagelse ved Slagelse i Stats-telegraphlinien maa indrømmes at stee for Statens Regning, ligesom man og tør nære Haab om, at den høie Regjering for Statskassens Regning vil overtage endeel af de eventuelle Actier". Virksomhed mangle Kjøbmændene ingenlunde, men Omstændighederne have været dem imod; hvad der meest vilde gavne dem var maastee Jernbane i Forbindelse med en daglig Dampffibsfart til Sjælland og en fornuftig reguleret Postgang, thi saaledes som denne nu er indrettet, lader den meget tilbage at ønske.

Ovenfor i Afsnittet om Consumtionen have vi givet nogle Momenter til Handelens Historie; flere ville vi komme til at behandle nedenfor.

Her i Byen holdes nu sex Markeder aarligt: to i Marts, et i April, et i Juni (den 15de—17de), et i September (den 24de) for Heste, Dvæg og Landbovarer (see Rescript af 15de August 1839), et i November (den 1ste, holdtes før den 15de October, men blev forandret ved det citerede Rescript²⁸⁾). Ved Rescript af 26de August 1823 tillodes det, at Byens Sommermarked maatte afholdes 14 Dage efter Holbeks Marked, „da adskillige Handlende og Haandværkere lede betydelig Skade derved, at det afholdtes nogle faa Dage efter Hjembeks Rildemarked, efterdi Beboerne af Kallundborgs Omegn søge det sidstnævnte Marked og derfor ikke indfinde sig til bemeldte Kjøbstads Marked". Ifølge Opfordring fra Slagelse og Holbek udstedte Kallundborgs Borgerrepræsentanter under 14de

²⁸⁾ Kall. Avis 1857 Nr. 11 (Markedsberetning).

September 1838 et Circulaire til Byens Borgere om at indgaae med en Petition til Provindsialstænderne i Koeskilde om Krammarkebernes Affkaffelse i Kallundborg³⁹). Paa Ansøgning fra Holbeks Amts oeconomiske Selskab oprettedes ved Rescript af 22de Marts 1836 et Uldmarked her i Byen den 15de til 17de Juni⁴⁰). Comiteen for dette Marked (i de første Aar: C. Verche, C. Barner, H. C. Hellefen, C. Rothe, C. Madsen, F. Jespersen) gjorde Alt muligt for dette Marked: tilstod fri Magazinleie i to Maanedes for al Uld, betalte alle Omkostninger og endog saa Fragt frem og tilbage for den Uld, der ikke skulde blive solgt. Markedet blev ogsaa godt besøgt og som Exempel paa Omsætningen skulde vi give en Oversigt over det 3die (i 1838), der var stærkt benyttet: ialt omtrent 63,000 Pbd., hvoraf dog 20,000 ingen Kjøbere fandt. Ulden af Merinos Faar folgtes til 5 Mk. indtil 1 Rdl. Pundet; det Parti, der folgtes til denne Pris den første Dag, udgjorde 35,800 Pbd. Den anden Dag folgtes 4,000 Pbd. til 4 Mk. 6 f. à 4 Mk. 10 f. Land-, Blandings- og Southdown-Uld 3,700 Pbd. folgtes fra 2 til 3 Mk.

Forprang i Omegnen af Byen har til sine Tider gjort dens Handel megen Afbræk, ligesom den Omstændighed, at den manglede et bestemt Areltorv. Allerede i Slutningen af det forrige Aarhundrede klagede Borgerne over disse Forhold, hvorfor det ved et kongeligt Rescript af 8de November 1783

³⁹) „Kallundborg Ugeblad“ 1838. Ny Suite 51, 66.

⁴⁰) „Kallundborg Ugeblad“ 1838. Ny Suite 24; Indbydelse fra Comiteen i Nr. 7. „Kallundborg nye Ugeblad“ 1839 Nr. 18. Kall. Avis 1857 Nr. 10.

blev paalagt Stiftsbefalingsmanden i Sjælland at foranstalte, „at i Callundborg til Arel-Torvs Holdelse vorder udseet og fastsat et saadant Sted, som efter Omstændighederne kan agtes beqvem og passende“. Denne Bestemmelse hjalp imidlertid ikke meget, Torvet blev ikke regelmæssig besøgt og i Begyndelsen af dette Aarhundrede træffe vi atter Klager over Savnet af befalede Torvedage og en befalet Torveplads (hvortil Tordilgaden til forskjellige Tider blev bestemt⁴¹). Ad Befalingsveien udvirkedes Intet, men i de sidste Aar har Borgemeesteren, Overauditeur Becker ved Circulaire anmodet Omegnens Beboere om at komme til Byen paa bestemte Dage for at drive Handel. Hvorvidt dette har hjulpet er mig endnu ubekjendt.

Kallundborgs Skibsfart.

Midten af det forrige Aarhundrede omtaler Paludan (S. 263) som Skibsfartens Gulbalder, thi den Gang kom aarlig hertil 150 Skibe, ligesom Byen dengang eiede 14 Skibe og paa hans Tid kun havde 5; en lang Tid gik det virkelig ogsaa tilbage med Skibsfarten, men nu blomstrer denne igjen frodigt. I 1787 vare i Kallundborg hjemmehørende 8 Fartøier⁴², tilsammen af 131½ Commercelæster; 1833 var her 9 Skibe af ialt 182 Emlst.; i 1843 dobbelt saamange, nemlig

⁴¹) „Callundborg Ugeblad“ 1838 Nr. 14, 20, 21. Ny Suite: Nr. 47 og 48. „Callundborg nye Ugeblad“ 1839. Nr. 3.

⁴²) Paludan 264. Bergsø II. 596. Berl. Tid. 1858 Nr. 35.

18 Skibe, men kun af ialt 146 Emlst.; i 1855 var Tallet vorøt til 21 (3 Skonnerter, 1 Slup, 3 Jagter og 14 Fartøier under 7 Emlst.) af ialt 266 Emlst.; i det sidstafvige Aar endelig (1857) havde Byen 24 Skibe af 479½ Emlst.; saaledes seer man let, at ialtfald Byens egen Skibsfart og Rhedernes Virksomhed er i stadig Tiltagende. At det samme gjælder om Handel og Skibsfart paa Byen fremgaaer af følgende Overføigtstabel:

Aar.	Indgaaet.			Udgaaet.		
	Skibes Antal.	Drægtighed efter Emlæst.	Bestuvet Emlæst.	Skibes Antal.	Drægtighed efter Emlæst.	Bestuvet Emlæst.
I indenrigs Fart:						
1854...	258	3,166	817	234	1,914	1,144
1855...	209	3,108	807	188	1,775	716
1856...	"	"	"	"	"	"
1857...	228	2,863	1,129	206	1,678	834
I udenrigs Fart:						
1826...	104	1,400	662	115	1,901	1,594
1834...	88	2,198	960	124	3,615	3,086
1837...	83	1,656	596	102	2,221	1,913
1854...	74	1,776	1,529	113	3,482	2,434
1855...	102	2,354	1,954	131	3,932	2,780
1856...	"	"	"	"	"	"
1857...	79	1,979	1,651	107	3,175	2,763

Kallundborg har Skibsbyggeri, hvor det første Skib er bygget for 20 Aar siden af Skibsbygger Rudkjøbing for Rjeb-

mand Koeskilde. Den 27de April 1838 løb det af Sta-
pelen, til hvilken Fæst, den første i sit Slags her, en Mængde
Mennesker havde forsamlet sig. Pastor Immanuel Friis holdt
ved denne Leilighed en smuk Tale og gav Skibet Navnet
„Caroline“⁴⁸⁾.

I Kallundborg har der tidligere været et Færgelaug, som
udviklede sig efterhaanden siden Aar 1710. Ved Anordning
af 1ste Mai 1697 om Færgeløbet blev det overdraget By-
fogden i Kallundborg, Erich Christensen, at holde Færgesmakker
og besørge Transporten, hvorpaa han fik ubelukkende Privilegium.
Uagtet dette maa have været meget indbringende, kunde hans
Arvinger efter hans Død 1710 ikke holde Smakkerne i for-
svarlig Stand, hvorfor de mistede Privilegiet og dette over-
droges til 15 af Byens bedste Indvaanere. „Færgeløbet“,
som det kaldtes, holdt sex Smakker, 3 i Kallundborg og 3 i
Aarhus, og Indtægten deelttes to Gange aarlig mellem
Interessenterne. Paa Valudans Tid kostede en Færgeløbspart
omtrent 2,000 Rdl. Til Bedste for Byens Fattige indsam-
ledes Gaver i Smakernes Blokke; efter Rescript af 21de
Februar 1740 skal Indtægten heraf deles lige mellem Byens
og Færgeløbets Fattige, hvorimod disse sidste — navnlig
Skibsfolkenes Enter — ikke maae falde Byens Fattigvæsen
til Byrde. I Begyndelsen af dette Aarhundrede ophævedes
Færgelaugene og ved Gavebrev af 8de December 1807 skjænkede

---

⁴⁸⁾ „Kallundborg Ugeblad“ 1838. Ny Suite. Nr. 10, 11
(Talen) og Tillæg. (Til „Caroline“ af Hertø).

Interessenterne den hele indsamlede Capital til Bøens Fattigvæsen, hvorom mere nedenfor.

Efter Paludan (S. 270—71) skulle vi endnu omtale den mærkeligste Færgesart, der er foretaget herfra. Under Krigen med Sverrig 1715 forlod Smakken St. Katharina Kallundborg og blev under Thunø angrebet af en stærkt bemandet og bevæbnet svensk Skjærbaad. Skipperen Peder Pedersen Møller satte Mod i de saa Rejsende, bevæbnede dem med Ører og andre Vaaben for det Tilfælde, at Svenskerne skulde ville entre. Selv nedlagde han og en Skytte en Deel Svenskere med Rifler og dette havde tilfølgende, at Skjærbaaden vendte og forlod Smakken. Denne blev senere bevæbnet med 6 Kanoner og ved Patent af 28de September 1715 blev Skipperen udnævnt til *extraordinair Søe-Capitain*. Desuden havde Færgeløbets Interessenter ham med et stort Sølvbæger, forsynet med en Inscription til Erindring om Træfningen.

Endnu eksisterer Færgesarten mellem Kallundborg og Brundbyhølle paa Samsø, saaledes at der Sommer og Vinter hver Tirsdag Morgen afgaaer en Bort til Kallundborg fra Brundbyhølle, som retournerer fra Kallundborg hver Onsdag Morgen Kl. 9. Bortfragten er for almindelige Rejsende 64 fl. , for Bønder, Lyende o. fl. 28 fl. Særskilt fragtet koster den store Færge 12 Rdl., den mindre 8 Rdl. og Seilbaad 5 Rdl. Beilængden er $4\frac{1}{2}$ Miil.

Den topographiske Afdeling.

Første Underafdeling.
Byens Topographie.

Kallundborgs Beliggenhed, Størrelse, Gader o. s. v.

Kallundborg ligger i det nordvestlige Sjælland og er den vestligste af denne Dens Kjøbstæder; dens Afstand fra Equator er $55^{\circ} 40' 50''$ nordlig Brede, dens Længde, beregnet fra Kjøbenhavns Observatorium, $1^{\circ} 29' 43''$ vestlig Længde. Dens Afstand i lige Linie er: fra Kjøbenhavn 12, fra Holbæk 5, fra Nykjøbing i Ddssherred 6 og fra Slagelse $4\frac{3}{4}$ Mil; Overfarten til Aarhus er omtrent 12, til Samsø mellem 4 og 5 Mil.

Kallundborg Sogn begrænses mod Vest af Fjorden og af Rakløv Sogn, mod Nord af Rakløv, mod Øst af Tømmerup og mod Syd af Nørby Sogn. Sognet udgjør¹⁾ 1,700 Tdr. Land, ansat til 131 Tdr. Hartkorn Ager og Eng (gl. Ansættelse), 141 Tdr. Hartkorn Ager og Eng (nyt Hartkorn).

Kallundborg By er temmelig langstrakt, idet dens Længde omtrent udgjør 2,000 Alen og dens Brede 900 Alen; dens Omkreds er 4,600 Alen. Mod Vest begrænses Kjøbstaden

---

¹⁾ Bergsøes den danske Stats Statistisk I. 39.

af Byens Forder, Hestehaven; mod Nord ligeledes af Byjorderne og Ladegaarden med dens Forder (her dannede tidligere Munkesøen Grændsen); mod Øst af Nyvang, Landeveien, Kynkevang og Lyngen; mod Syd af Fjorden, hvori den en halv Fjerdingvei lange Landtunge Gisfeløre løber ud fra Nordvest i Sydøst. Tidligere var Byen, navnlig for Consumptionens Skyld, lukket med Bomme, en mod Vest nedenfor Lindgaarden, Nørrebom ved St. Olai Kirke og Østerport ved Enden af Corbilgaden, men af disse Bomme er nu kun Navnene tilbage. Kallundborgs Areal udgjør 854,500 □ Alen, 67 Tdr. Land. Byens Forder, der alle ere udfæstede, 833 Tdr. Land, af Hartkorn 55 Tønder.

Byen deler sig naturligt i to Dele, Overbyen og Nedrebyen, af hvilke denne er bygget nedenfor den Bakke, hvorpaa Overbyen ligger. Nedrebyen er saaledes omgivet af Overbyen og St. Jørgensbjerg, hvilket gjør den overordentlig luun og rolig.

Efter Paludans Beretning (p. 102) skal der tidligere have været flere Gader og Stræder end nu eller ogsaa Navne paa nuværende Gader, der nu ikke mere bruges. Saadanne forældede Gader eller Navne ere: Smedegaden, St. Annæ Stræde, Smedestræde, Vor Frue Stræde, Strandgade²⁾, Gamle Raadhuusstræde, Mellemgaden, Torvegaden, Herrestrædet. Stadens nuværende Gader ere:

1. Ahlgaden eller Adelgaden fra Byens vestlige Indgang, forbi Kirken til Torvet. Efter Navnet at dømme (af

²⁾ Byfoged Mogens Nielsen og hans Hustru Anne fik 1530 Livsbrev paa en øde Fjord i Strandgaden (N. o. a. L. i Geh. Arch.).

et islandsk Ord, Adall, der betegner Alt hvad der er stort og fornemt: Adelhof [Herredag, Danehof], Adelvildt [stort Vildt] o. fr.) har denne Gade rimeligviis i sin Tid været Overhøjens første Gade. Her ligger endnu den saakaldte Bispegaard, en gammel solid Gaard, som man mener Esbern Snare har bygget for sin Broder Abfalon. Den har dog vel snarere været bestemt til Residens for de Koeskildske Biskopper under deres hyppige Ophold her ved Ketterthingene. Den tilhører nu Kjøbmand Kaa; Muren ud mod Gaden er antik, men da den gamle Bygning kun var 1 Bærelse dyb, er der bygget lige-
saameget til ind imod Gaarden: jvfr. „Kallundborg II.“ i Kall. Avis 1858 Nr. 89 (af Fr. Algreen-Ussing). Ved 4 Breve af Hafnia 1538 fik Borgemeister Rasmus Jensen, Søren Jensen, Niels Bendtsen Borger, og Peder Nielsen hver et Stykke af den gamle Biskops Gaards Jord. Aar 1539 fik Byen et Stykke Huus og Jord af Samme til Raadhuus, og Byfogden Peder Jensen et Huus og Jord af Samme. (R. o. a. L. i Geh. Arch.)

2. Præstegaden paa den søndre Side af Gaden til Torvet.

3. Søgaden paa den nordre Side, næsten parallel med de forrige; fra den løber

4. Søstrædet ned til den nu udtørrede Munkesø.

5. Øst for disse 4 Gader ligger Torvet, der i den senere Tid har modtaget mange Udvidelser og Forfjænelser. Her ligger Byens nye Raadhuus og Sognepræstens Bolig.

6. Fra Torvet indtil Begyndelsen af Cordilgaden gaaer Lindgaden; imod Nord udgaaer fra denne.

7. St. Olai Kirkestræde, der har sit Navn af den gamle, nedbrudte St. Olai Kirke.

8. Ved Begyndelsen af Cordilgaden udgaaer mod Nord Møllestrædet, der fører op til Møllebanken, som mod Nord omgiver Byen. Dmtrent skraaet over for Møllestrædet begynder

9. Skibbrogaden, der fører ned til Havnen.

10. Bag=Graven, en Række Huse, der støder til Skibbrogaden, nedenfor den gamle Slotsplads, hvoraf Gaden har sit Navn. Herfra udgaaer parallelt med Skibbrogaden

11. Strandstræde eller Grønnegade, der fører ned til Havnen.

12. Pavestræde³⁾ er en lille Gade, der udgaaer fra Skibbrogade og løber mod Ost, parallelt med Cordilgaden.

13. Cordilgaden (Kordelgaden⁴⁾ er Byens Hovedgade, tidligere Overbyens Forstad. Den strækker sig fra den saakaldte Østerport, hvor forhen var en Bom, indtil Skibbrogaden, i en Længde af 900 Alen. I den hve de fleste af Byens Kjøbmænd, da hele Passagen fra Landsiden falder herigjennem; tidligere har der ogsaa været holdt Markeder her i Gaden. Det er en anseelig og bred Gade med smukke men nyere Bygninger.

14. St. Jørgens Bjerg kan egentlig ikke regnes til

³⁾ En Strandgaard i Pavestræde, tilhørende W. van Lemenn i Amsterdam, folgetes 17de Juni 1565. (Doc. i Geh. Arch.).

⁴⁾ I et Brev af Aar 1385 nævnes „Niels Sonesøn aff Kordell“ i Beckers Archiivregistraturer I. 52, 61. Kordell var tidligere en selvstændig By, som nu er slugt af Byen.

Byens Gader, men hører dog med til dens bebyggede Territorium. Iøvrigt komme vi senere til at tale nærmere herom.

Efter Grundtarten af 1682 havde Byen ialt 264 Bygninger; paa Paludans Tid (1788) derimod ifkun 250. I 1840 havde den 279 Bygninger, hvoraf 1 Kirke og 13 offentlige Bygninger; i 1856 fandtes paa den egentlige Kjøbstads Grund og Jord ialt 338 brandsforsikrede Grundeiendomme, hvoraf 308 i den egentlige By, 5 Møller og 25 andre Bygninger paa Byens Mark. Det sees saaledes, at Byen bestandigt, endog i den seneste Tid hvor den i andre Retninger synes at være gaaet tilbage, har været i Tiltagende. Brandsforsikringssummen viser ogsaa dette; thi i 1843 udgjorde den for Byens Bedkommende ifkun 344,440 Rdl., i 1856 derimod for samtlige forsikrede Bygninger 811,850 Rdl.

Byen har saamange smukke private Bygninger, at vi ikke her kunne fremhæve nogen enkelt. Foruden den ovenomtalte „Lindgaard“ i den vestlige Ende af Byen, som nu tilhører Kjøbmand Kaae⁵⁾, der ved Gaarden driver en overordentlig stor og sjelden smuk Have, skulle vi her fremhæve: Apotheket i Lindgaden, en Bygning fra det forrige Aarhundrede, opført af Apotheker Bed, Byens ældre Gæstgivergaard, Postgaarden i Cordilgaden og den store nye Gæstgivergaard, Hotel Storebelt, der tillige er indrettet til Toldcontoirer, ved Havnen. Posthuset ligger meget ubequemst lige ved Enden af Cordilgaden.

⁵⁾ Solgt den 8de December 1794 til Kjøbmand Christian Born-
dran for 1,035 Rdl. Jvfr. Landsth. Efterr. 1795 p. 180.

Ladegaarden vedkommer ikke Byen, men skal blive omtalt nedenfor.

Kallundborgs Forstad og Markjorder.

Byens Forstad er St. Jørgensbjerg, udenfor Byens forrige Østerport. Her stod i gamle Dage Byens Hospital, men dette blev ligesom flere mindre Byers nedlagt i Aaret 1627 og inddraget under Bartou Hospital i Kjøbenhavn, imod at Kallundborg erholdt sex Senge, eller Pladser for Fattige, her⁶⁾. Hospitalsbygningen var indtil Reformationen et Capel, som man seer af den Koeskildske Biskop Niels Scheffers Brev⁷⁾ (Profesto beati Michaelis Archangeli 1495), hvorefter de „rette Kyrcke-Herrer i Kallundeborge till æwig Tiid mue och skulle opbære alt thet Offer som falder udi Hellige Korses Capell, stanthendis imellem Sancte Jørgen och Hothens Teigt-

⁶⁾ Ved kgl. Bev. af Koeskilde af 15de Juli 1579 fik Michel Jensen St. Jørgens Gaard etc. mod at underholde 4 Fattige.

Ved kgl. Bev. af Kjøbenhavn af 29de April 1564 (i Geh. Arch.) fik Billads-Brochmands Hustru Anne Lauritsdatter „Kronens Hospital St. Jørgens Gaard“ at beholde sin Livstid, ligesom hendes Husbond nu har det, dog at hun altid skal underholde 4 Fattige der og holde Bønderne og Gaarden ved Magt.

Ved kgl. Bev. af Kjøbenhavn af 9de October 1611 fik Peder Hammers Efterlevereske Kirstine St. Jørgens Gaard mod at underholde 5 Fattige. Hun havde den til Ophævelsen. (Doc. i Geh. Arch.) See om St. Jørgens Hospital Bidrag til Kallundborgs Historie VIII i „Kall. Av.“ f. 1859 Nr. 22.

Om en i Fürth feiret aarlig Mindefest for St. Jørgen, see Hackländers Hausblätter 1860 III. 66—68.

⁷⁾ Aftrykt i Hofm. Fund. VIII. 213.

Lade, udhen for Kallundeborre, thill at i Hæfd holde samme Capell med^{o)}).

Da Hospitalet med dets Eiendomme Kynkevang og Keensborgs Enge^{o)} blev lagt under Bartou, blev Jordegodset efterhaanden udstykket ved Salg af Bartous Bestyrelse.

Først folgtes ved Skjøde af 4de Marts 1634 — udstedt af Superintendent Hans Resen, Borgemeisterne Simon Surbeck og Hans Mikelsen og Sognepræsten til Helliggjæstes Kirke, Hr. Oluf Vinde — St. Jørgens Gaard med tilhørende Have og det Sonden for ned mod Stranden liggende Bænge fra Nye Hellig Aands Hospital til Henrik Sander. Omtrent hundrede Aar efter, da Gaarden tilhørte Consumtionsforvalter Niels Hansen Bøch, afbrændte den i Juli 1737 ved en Ildsvaade, der ødelagde en Deel af Sanct Jørgens Bjerg. Efter Branden fik han kongelig Bevilling til at henlægge Pladsen med Kjøbstadfrihed under Byen, imod strax at opføre der en forsvarlig Kjøbstadbygning af 77 Fag Huus. Desuden tilstodes der ham til Bygnings-Hjælp aarlig 60 Rdl. i 10 Aar.

Efter Bøchs Død blev i Aaret 1750 en Deel af St. Jørgens-Gaard solgt til Niels Palludan. Imellem Eieren af St. Jørgens-Gaard, Zelling, og Besidderen af Stamhuset Verdenborg, hvortil Jorden Hellestrud, som vi senere skulde see, hørte, fortes i 1771 en Proces, hvori Zelling, overeens-

^{o)} St. Jørgensgaard er den nu Procurator Mohr tilhørende Eiendom.

^{o)} „Kallundborg Hospitals Jordebog“ af 1631 findes i Geh. Arch. og indeholder Fortegnelse over den aarlige Indtægt, Hospitalsinventariet m. v.

stemmende med en Taxationsforretning af 1706, paastod sig Græsning til 25 Høveder udstiftet af Jorden Hellestrud. Han vandt ogsaa Sagen i alle tre Instantser og lagde saaledes et ikke ubetydeligt Bænge til Gaarden.

Efterat St. Jørgens-Gaard var afhændet fra Bartou blev den øvrige Grund og Jordegodsset den 26de Juni 1700 solgt til Forpagteren af Tølløse, senere Commerceraad og Kgl. Consumtions-Forpagter i Kallundborg, Christian Hansen Balludan, som igjen den 13de Juni 1708 folgte Eiendommen til Grev Carl Ahlefeldt. Den Deel af St. Jørgensbjerg, som ligger Byen nærmest, er bebygget med Kjøbstadbygninger, uagtet Borgemeister (senere Raadmand) Bonum vilde have dem betragtet som Landsbyhuse, hvorved han, som første Bebygger, fandt bedst Regning, da han herved blev fri for mange Afgifter. Først ved Rescript af 11te Mai 1804 er St. Jørgensbjergs jordløse Huse og Beboere henlagte under Byens Justits- og Politivæsen; med Hensyn til den ordinaire Retspleie, Foged-, Skifte- og Auctionsvæsen henhøre de under Arts og Stippinge Herreder (see Cancelli-Skrivelse af 11te Mai 1815). Land-districtet har Kirke, Fattig- og Skolevæsen fælles med Kjøbstaden og bærer $\frac{1}{20}$ Deel af de herpaa medgaaende Udgifter; det er alene repræsenteret i Fattigcommissionen, og der kun med eet Medlem.

Under St. Jørgensbjerg laae Jorderne Nynkevang, Reensborg og Hellestrud, som saaledes hørte til Kallundborg By. Den første nævnes allerede 1324, da „Anders Baggi sföder Koning Cristoffer alt hans goß i Ringkäonghä“¹⁰⁾. I en

¹⁰⁾ Beckers Archivregistraturer I., 45, 57.

Stiftsprotocol fra 1627 findes, at Sognepræsten i Kallundborg havde 16 Skjæpper Udsæd og 5 Læs Eng i Tiende fra Kynkevang, hvoraf fremgaaer, at Kynkevang hørte til Kallundborg Sogn, da Afgiften ellers vilde være kaldt Landgilbe.

De tre nævnte Jorder bleve folgte fra Bartou og efterhaanden indtagne under Stamhuset Verchenborg; herunder inddroges omfider ogsaa den østlige Deel af Jorden, Hellestrud, uagtet den ikke var nævnt i Skjødet. Herom opkom da en vidtløftig Proces, hvori Byen paastod Stamhuset kjendt uberettiget til det indtagne Stykke af Overdrevet Hettestrud, og det paa følgende Grunde: 1. Christian den Fjerde gav Byen Bevilling paa Sædemarkens Indtagelse af Byens Overdrev; denne Bang laae i Fællig med Hettestrud, som derfor rimeligviis har tilhørt Kallundborg. 2. I en Grandffningsforretning, som St. Jørgens-Gaards Forstander Sørensen i 1632 tog over Hospitalets Tilliggende, nævnes Kughaven, Kønkevang og Rensborg, men ikke Hettestrud. 3. Bartou Directeurers Skjøde til Commerce-Raad Paludan af 26de Juni 1700 synes at udvise, at Jørgensbjerg ei kan tilegne sig Hettestrud, da det folgte Hartkorn, 31 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdkr. 1 Alb., have fuldt ud i andre Jorder. 4. Landmaalingsforretningen af 1728 nævner „Capellanens Bønge“ og beregner det som Kjøbstadjord, men dette Bønge er indeluffet fra den Deel af Overdrevet, som udgjør Hettestrud, der ogsaa derfor synes at tilhøre Byen. 5. En Landmaalingsforretning af 1759 omtaler det som Byens Pligt, at vedligeholde Weien paa Hettestrud

Grund. Disse Klagegrunde bleve besvarede fra Verches Side, hvorpaa ved Commissionsdom kjendtes for Ret:

„Verchenborg Herstab bør beholde Hettestrud i rolig Hævd og Besiddelse, som hidtil, efter L. 5—5—1, og det staaer „Parterne frit for, efter Anordningerne at separere sig fra hinanden efter Skjellet.“ (Dette med Hensyn til Hovedquæstionen). „Kallundborg Raadstue den 9de December 1763. von Barner. J. Vassén.“

Denne Dom blev stadfæstet i Høiesteret i November 1765.

Med Salg har Staden mistet flere Torder. Saaledes horte til Byen et Bønge, „Lindgaards Bøngtet“ eller Lunden, Vest for Byen, rimeligviis indtaget af Hestehaven. En af Byens Borgere, N. Hesselberg, folgte det til Kallundborg Ladegaards Eier, Grev Ahlefeldt, og siden har det fulgt dette Gods, medens der dog er svaret Kjøbstadafgifter deraf. Det er maaffee til dette Bønge der sigtes i en af Lehnsmanden Lindenov til Byen udstedt Obligation paa 200 Rdl. for et Stykke Jord i Overdrevet Hestehaven.

Ogsaa et andet Bønge, langs med Møllestrædet, ved St. Olai Kirke, er folgt fra Byen til Grev Ahlefeldt, som lagde det ind under Ladegaardens Torder.

I Forening med Lindgaards Bøngtet folgtes til Ahlefeldt en Eng, kaldet Strandvøngtet, som Lindenov 1656 afsjøbte Byens Indvaanere.

Vi skulle nu undersøge, hvad der nu tilhører Kallundborg Commune af Torder, og her træffe vi da først Verne Store og Lille Brø, omtrent en Mil Nordost for Byen i

Saltbæk Vig¹¹⁾; de ere Byen sfjænkede „till gressgang till thieres queg“, ved Brev af Kallundborg Fredagen næst for St. Bartholomei Dag 1555 af Christian den Tredie. Derne ere lave og sandede og ubeboede; de benytttes derfor til Græsgange, hvortil de bortforpagtes (see Cancelli=Skrivelse af 15de Marts 1825).

I „Lynge“, Øst for Kallundborg Fjord, eier Communen 3 Jorder, der anvendes til Græsning, ligesom de to Jordstykker, Byen har i „Hestehaven“, Vest for Byen.

Igjennem Lehnsmanden Steen Brahe udvirkede Borgemeester og Raad 1610 Tilladelse til at Byen af det østlige Overdrev maatte indhegne Marken Nyvang, der i det herom af Magistraten den 20de Marts 1610 udstedte Document beskrives saaledes: „Et Bænge, strækkende fra den gamle Grøft paa Rugbjerg, som løber ad Øster fra Rughaven, som ligger for St. Jørgens Gaard og i Vester frem for Møllerne, saalangt Rugbjerg i Vester forstrækker. Og siden i Nør til Kongens Mark, og i Øster ud til Borgemeesters Bænge. Siden Sønden for samme Bænge og Norden for Teglhaven med Landeveien, saalangt det sig til Kaastrup Mark forstrækker i Øster.“ Hele Jorden blev derefter deelt i 14 Boel (Bore=, Grav=, Kielde=, Bek=, Døre=, Bænge=, Søe=, Keblinge=, Dals=, Limbfjers=, Mølle=, Østersøe=, Mellem= og Braaboel) og disse Boel for=

¹¹⁾ Denne Vig er nu inddæmmet og udtørret i Genhold til en under 11te December 1866 Premierlieutenant S. Bagge meddeelt Concession, som denne senere har overdraget til et Interessentskab. De til Inddæmningen fornødne Dæmninger ere førte over Store og Lille Brøn, som derved ere bleve landfaste.

deelte paa Borgerffabet; denne Deling, hvorom nøiagtig Opløsning findes i det nævnte Document, giver en interessant Oversigt over Byens Indvaanere og den Maade, hvorpaa saadanne Jorder deeldes. Dernæst bestemmes Reglerne for Afgifter, for Salg (som kun var tilladt til en bosiddende Borger), for Arv (Jorden maatte ikke ved Arv komme til udenbys Mand) o. fr. — Paludan giver S. 158 en Oversigt over Værdien af disse Jorder, hvoraf sees, at 1660 ere 7 Lodder (hver paa 3 Tønder Land) udlagte for 200 Rdl.; i 1683: $2\frac{1}{2}$ Lod for 100 Rdl. og 1795 $3\frac{1}{2}$ Lod solgt for 166 Rdl. 4 Mark.

Byen eier desuden et Jordstykke paa Møllebanken, en større og en mindre Torvemose, og et Huus i Torvemosen; det samlede Areal er c. 266 Tdr. Land af Byens Mark.

Kallundborgs offentlige Bygninger.

Foruden de nærværende offentlige Bygninger har der tidligere været flere, om hvis Brug og Beliggenhed vi nu savne Opløsning. Til disse høre St. Gjertruds Gaard, St. Anna Gaard, Butestuen (Paludan, p. 112, kalder den Bulestuen), St. Erasmi Gaard, Frue Kirkes Steenhuus Gaard og Vor Frue Gaard. St. Gjertruds Gaard har rimeligviis tilhørt det efter denne Helgeninde opkaldte Gilde, som allerede omtales Aar 1395¹²⁾, da Peder Sød af Nøjebing paa Falster, den

¹²⁾ Suhm XIV. 356.

29de Mai, i Kallundborg folgte dertil sit Gods i Åsmundorp i Årts Herred, af 5 $\frac{1}{2}$ Skillinges Jord. Ovenfor have vi omtalt Helge Korfes Capel¹³) paa St. Jørgensbjerg, som ved Reformationen blev omdannet til Hospital. Foruden dette har her været et Hospital for Spedalske, opkaldt efter St. Nicolaus¹⁴), hvilket den slesvigske Hertug Baldemar, som en kort Tid var Konge i Danmark under Christopher den Andens Landsflygtighed, den 21de Februar 1327 under sit Ophold i Kallundborg tog under sin Beskyttelse, stadfæstede dets Besiddelser og gav det den almindelige Frihed for Leeding, Fogedskat, Inne, Stuth og alle andre Afgifter, Byrder og Tjenester; det skulde selv oppebære 40 Marks Bøderne af Brydjer, Bønder og Godssets Mænd, og Kongen forbeholdt sig kun Forstrandsretten¹⁵).

Byen har tidligere havt to Kirker, St. Olai og Vor Frue; af disse er nu kun den sidste tilbage, og den skulle vi hellige det følgende Afsnit. Hvad St. Olai angaaer, da laae den i Byens nordvestlige Udkant, hvor den nye efter den benævnedes Kirkegaard nu ligger. Oprindeligt har St. Olai

¹³) Om nogle i St. Jørgens Capel forvarede Reliquier, Baldemar Atterdag forærede af Pave Urban V i Avignon, see Kjøbenhavnste Selskabs Skrifter IV. 136—7.

¹⁴) Suhm XII. 151. Hofm. Fund. X. 175.

¹⁵) St. Nicolai Hospital var allerede taget i Beskyttelse af Baldemar I under hans Ophold i Kallundborg den 3die Mai 1171 (Doc. har rigtignok 1401); Dronning Margrethe stadfæstede dette i Kallundborg 6te April 1391, Eric af Pommern i Kallundborg 16de December 1414, Kong Hans sammesteds 25de Juli 1500, Christian II sammesteds 2den October 1515. (Doc. i Geh. Arch.).

vistnok været den egentlige Sognekirke, medens Vor Frue var Slotskirke. Kirken fik sit første Stød, da Raskløv, som tidligere hørte til dennes Sogn, under Frederik den Anden fik sin egen Kirke; da Over- og Nedrebøen smeltede sammen, opførte man at bruge den og i lang Tid blev den kun staaende som Sømærke ved Indseiling i Havnen og som Gravcapel, ligesom Liigprædikener engang imellem holdtes her. Bygningen, der var opført af en nu forglemt Kjøbmand, var af Bindingsværk; de bekendteste og største Gravsteder her vare Mourits Høberg's og Lorents Bech's. Altertavlen havde tidligere staaet i Slotscapellet og udmærkede sig ved sin rige Forgylbning. I Aaret 1742 udgjorde Kirkens Capital 178 Rdl. Nu er den, som allerede berørt, nedbrudt og har givet Plads for Byens nye og smukke Kirkegaard, hvorom Mere i næste Afsnit.

Den forhenværende lærde Skoles Bygning ligger ved Vor Frue Kirke; i Aaret 1739 blev Skolen nedlagt og Bygningen folgt. Senere blev den af Amtsforvalter Salten indrettet til Bognhuus.

Den gamle Rectorbolig, ved Kirkegaarden Nordvest for Kirken, blev ved Reductionen omdannet til Fattigskole, nu Fattighuus.

I samme solide Stil som de to nævnte Bygninger er et gammelt Grundmuurs-Huus paa 7 Fag, ved den modsatte Side af Vor Frue Kirkegaard; det har rimeligviis hørt til Slottets Besætning (Søtaarnet?), men afbenyttes nu til Sygehuus¹⁶⁾. Murene ere overordentlig tykke og paa

¹⁶⁾ Dette Sygehuus er stiftet af Kjøbmændene D. M. Thrane og Omøe, men da Byen nægter Tilskud af 50 Rdl. aarlig, vil Thrane nedlægge det. Svfr. Kall. Avis 1858 Nr. 73 og 74.

flere Steder gjennemborede fra det ene Stokværk til det andet.

Byens gamle Raadhuus laae nedenfor Kirken ved den ovenfor omtalte saakaldte Bispegaard, hvoraf Christian den Tredie skjænkede Byen en Sal og et Stykke Huus til Raadhuus. Her byggedes da et Raadhuus og bag ved dette et Thingsted. I Raadhuset opbevaredes længe det mærkværdige Trædriffekar, som Enhver maatte tømme, der vilde optages i St. Knuds Gilde; dette Driffekar, der holdt 4 Potter, er nu afgivet til Museet for nordiske Oldsager. Af Driffekarret lod Kesen til Atlas danicus tage en Afbildning i Træsnit, som findes indsat i Univ. Bibl. Exemplar (see Danst Minerva 1816 III. 13). Om St. Knuds Gilde vide vi ikke Andet, end at det høitideligholdt den 7de Januar Knud Lavards Dødsdag. Under Raadhuset vare Fængslerne: et med Nedgang fra Gulvet, og et andet med Indgang fra Gaden. Dette var Byens almindelige Baretægtsarrest, medens hiint var forsynet med endeel udvalgte Lovangsmidler. (Om Baretægtsarresten see bl. A. Sjællandsposten eller Call. Ugeblad, 1838 Ny Suite, Nr. 36, 52 og 53).

Med overordentlige Beføstninger er i de sidste Aar opført et nyt Raad-, Thing- og Arresthuus paa den gamle Slotsplads nedenfor Kirken. Det er en meget suuk og vel indrettet Bygning, hvis Opførelse kostede omtrent 30,000 Rdl., hvorved Byen paadrog sig en ny Gjæld, idet den udreder een Trediedeel af Udgifterne, Arts- og Skippinge Herreder de to andre. Bygningen er indviet den 30te August 1854.

Desuden eier Communen i selve Byen: et Spræitehuus

ved Siden af det nævnte gamle Thing- og Arresthuus; Nr. 33 ved Byens Torv; den væsentligste Deel af Grunden Nr. 42 med Jordlod i Marken.

Andre tildeels offentlige Bygninger ere:

Ashølet, med Indskrift: „22de' May 1840“.

Haandværkerfriboligen, opført „1856“.

„Arbeids Anstalten ved Rgl. Sanction Anno 1794.“

De Fattiges Baaninger ere 9, nemlig 7 Huse (Nyboder) Sydvest for Vor Frue Kirke, som ere opbyggede af den fornuende og godgjørende Borgemeester Thomas Jensen, efterat de vare afbrændte i Aaret 1697; desuden et Fattighuus og en Bygning, hvori Arbeidsanstalt. Tidligere have flere smaae Huse bag Graven, i Skibbrogaden, Møllestræde og Munkesøgaden tilhørt Fattigvæsenet.

En Commission for Kallundborg og Omegns Forstjænelse bestod i nogen Tid med gode Følger; det frivillige Bidrag fra Indvaanerne udgjorde omtrent 100 Rdl. aarlig¹⁷⁾. Formaålet for Commissionens Virksomhed var Spadsereganges Anlæg, Træpløntning o. s. fr.

---

¹⁷⁾ See t. Ex. Call. Ugeblad 1838 Ny Suite, Nr. 24 (Mægnsfab for 1837—38).

Kirke og Kirkegaard.

(Tegning af Kirken findes i Erslevs „Den danske Stat“, p. 310. See om Kirken „Kallundborg II“ i „Kall. Avis“ 1858 Nr. 89 (af Fr. Algreen-Ussing). See om Kirkens paatænkte Restauration „Kall. Avis“ 1859, Nr. 18; „Berl. Tid.“ f. A. Nr. 37 (af Samme.)

Kallundborgs eneste Kirke er nu Vor Frue Kirke. Den er bygget af Esbern Snare samtidigt med Slottet, altsaa omtrent 1170. Et Sagn¹⁸⁾ fortæller, at i Begyndelsen vilde det ikke rigtig lykkes med Kirkens Bygning; men da kom en Trolb til Esbern og gif i Pagt med ham paa det Vilkaar, at naar Kirken var færdig skulde han kunne sige hvad Trollden heed, eller ogsaa give ham sit Hjerte og sine Dine. Nu gif Arbeidet raft fremad, og da Kirken næsten var færdig, ræddedes Esbern over sit Løfte. En Dag gif han ene og sørgmodig om paa Markerne, og træt og mødig lagde han sig til Hvile paa Ulshøi Banke. Da hørte han en Trolbquind tale inde i Høien og sige disse Ord: „Ti stille, Barn min! Imorgen kommer Fin, Fa'er din, og giver Dig Esbern Snares Dine og Hjerte at lege med!“ Glad stod Esbern op og begav sig tilbage til Kirken, hvor han mødte Trollden, som just kom med den halve Steenpille, som endnu manglede i Kirken. Esbern hilste ham med Navnet Fin, men herover blev Trollden saa forbittret, at han fløi bort igjennem Luften med den halve Pille, og derfor staaer Kirken kun paa tre og en halv Steenpille. Dette Sagn fortælles ogsaa og er meest be kendt om

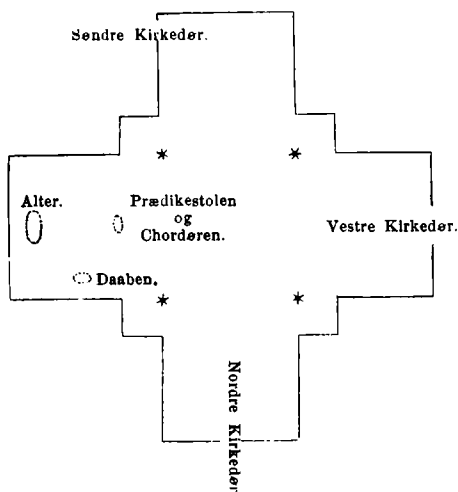
¹⁸⁾ Thieles Folkesagn, I. 195—96.

Lunds Domkirke, som opførtes efter en lignende Pagt mellem St. Laurentius og Trolden Fin.

Kirken er ved sin eiendommelige Architectur en af Rigets mærkværdigste Bygninger: Dens Hovedfigur er det ligegreuede (græffe) Kors, men ved Udbygninger imellem Korsets Grene bliver den ottetkantet. Hver af Korsets Grene ender i et spidst, blytækket Taarn, opkaldte efter Helgeninderne St. Gjertrud, Marie Magdalena, St. Anna og St. Catharina. Midt imellem disse, over Korsets Midtpunct, stod tidligere et svært Spiir, høiere end alle de andre, som bares af fire fritstaaende Granitsoiler inde i Kirken. Det var opkaldt efter Christi Moder, hvorom Sagnet fortæller, at Esbern engang i et Slag, betrængt af Farer, paakaldte Himlens Hjælp ved Udraabet: „Hjælp Gud og din dyre Frue!“ og til Grindring om sin Seir gav han da det største Taarn og derefter hele Kirken Navn efter Marie. I halvsyvende Aarhundrede udholdt dette Taarn Væltets mægtige Storme, og det var ikke saameget Naturens som Menneffenes Bold, der undergravede det. Ved at indrette Begravelser under Kirken havde man nemlig længe svækket de fire Pillers Fundamenter, saa at Taarnet endelig under en Storm den 7de September 1827 styrtede ned. Pillerne bleve nu borttagne og hele Kirken tækket med røde Teglsteen. To af Pillerne danne Portstolper ved Kirkegaardsporten.

Hosstaaende Grundtegning af Kirken, efter Resens Atlas (1677), giver endnu et godt Billede af dens Form:

* ere de 4 Piller, som bære det midterste Taarn.

Over den søndre (østre) Kirkedør er indmuret en Steen til Erindring om en i Aaret 1750 (da Reventlau, Hersleb og Harboe vare Stiftsøvrighed, Paludan, Langemak, Højer og Høberg Kirkens Inspecteurer og Svartsen dens Børge) paa Kirkens egen Bekostning foretagen Hovedreparation.

I Choret fængsler først det smukke og anseelige Alter Opmærksomheden. Altartaavlen er meget stor og pyramideformet, bekostet Aar 1650 af Lehnsmanden Hans Lindenou den Yngre og hans Hustru, Christian den Fjerdes Datter Elisabeth Augusta, hvis Navne og Baaben begge ere anbragte paa den. Allerøverst sees Frederik den Tredies kronede Navneskiffer. Altartaavlen behandler navnlig de tre bibelske Emner, Himmelfarten, Nadveren og Christi Fødsel; ved Siderne (8ⁿ)

Christi Korsfæstelse og Opstandelse, og som mindre Firater de fire Evangelister, Moses med Lovens Tavler o. fl. Figurer. Over de bibelske Fremstillinger læses: „Du skjenkte Jorden Lys og Fred.“ Paa Sognepræsten, Provst Søren Baggers Enkes Beføstning, blev den Aar 1701 malet, oppudset og forgyldt, hvilket kostede hende 100 Rdl.¹⁹⁾, hvorom en Indskrift paa Alteret vidner.

Omkring Alteret er et smukt Fern-Gitterværk, beføstet 1702 af forrige Raadmand Christopher Mogensen. Af vasa sacra fremhæves en Sølvkande, skjenket 1680 af Raadmand Erich Christensen, og en sølvforgylt Kalk og Duff, givet 1681 af Borgemeester og Tolder Didrich Jacobsen.

I den nordre Green staaer Daaben, der er af Granit og udarbejdet med Løvpark, der ligner Lilier; dertil hører et gammelt Messing=Døbsfad med Byens Vaaben (de 5 Taarne) og Indskriften: „Vor. Frue. Kirke. Kallundborge“.

Prædikestolen bærer Indskriften: „Salige ere de, som høre Guds Ord og bevare det. Luc. XI. 28.“

I Kirken hænge tre Lysekroner: 1. en i Choret, given af Maren Lauritzdatter, sal. Jens Nielsen Hesselbergs; 2. en midt i Kirken uden Indskrift, given 1594 af Søren Sørensen Kræmmer; og 3. en i Kirkens vestlige Ende, given 1713 af Raadmand Christian Borndran og hans Hustru Karen Jensdatter Voller. Den sidste hænger nu i Choret og har Indskriften: „Gud til Ære, hans Huus til Prydelse er denne Lyse Crone foræret til vor Frue Kirke i Callundborg af Raadmand

¹⁹⁾ Hofman X. 45.

Christian Borndran og hans Hustru Karen Jensdaatter Woller, dennem og deres Børn til een christelig Amindelse. Soli deo Gloria. Anno 1713." Til at holde den første Lysekrone med Lys gav Sønnen Lauritz Hesselberg den 11te Juni 1702 til Kirken 100 Rdl., ligesom Raadmand Borndran til Lys i den af ham stjænkede Krone under 2den November 1715 gav 100 Rdl.

Kirkens gamle tarvelige Orgelværk, uden Pedaler, med eet Register, afløstes 1819 af et nyt, idet Medlemmerne af det forrige saakaldte patriotiske Præmieselskab ved Gavebrev af 28de Januar 1819 (confirmeret 7de April s. A.) stjænkede Selskabets Kassebeholdning, stor 760 Rdl. Solv i Obligationer, til Anskaffelsen af et nyt Orgel.

Endnu mærkes i selve Kirken følgende Mindesmærker:

1. Over Raadmand Ole Jørgensen og Borgemeester Niels Jørgensen, sat 1661 af deres efterlevende Enke.
2. Over Borgemeester Thomas Jensen og Hustru Ingeborg Jensdatter Hegelund. 1700.
3. Over Præsten Hr. Lauritz Nielsen Gram og Hustru Maren Pedersdatter. 1661.
4. Over Tolder Simon Glud og hans to Hustruer. 1747.
5. Over Zibsel Jensdatter, 1578; det lange Gravvers læses hos Paludan p. 121—22.

Tidligere fandtes i Kirken: et Kapel og flere Altene, som St. Annæ, St. Erasmi, St. Gjertruds²⁰⁾, den hellige

---

²⁰⁾ Under 28de April 1547 ansøgte Kallundborgs Overighed om Confirmation paa Borgemeesteren Rasmus Jensens Valg til Kirkens

Jomfrues, hellig Korfes og Guds Regens, som alle havde deres egne Eiendomme og Indtægter; disse Indkomster blev efter Reformationen henlagte til den latinske Skole og Præsterne. Om den hellige Jomfrues Alter, som Paludan (p. 124) ikke nævner, see Suhms Samlinger II, 1mo. 146 og 149. Paa den øverste Mandfolkstol, som nu er nedbrudt, læstes: „Esaia 49. Kongerne skulle være dine Fosterfædre og Dronningerne dine Ammer. Anno Domini 1578.“ Desuden fandtes paa en anden Side de tre Løver, det danske Vaaben og Frederik den Andens Navnechiffer: F. S. (o: Fredericus Secundus²¹). Heraf synes at fremgaae, at Kongen har havt sin egen Stol i Kirken.

Ved Kgl. Resolution af 2den September 1818 tillodes, at der til Kallundborg Kirkes Istandsættelse maatte overalt i Danmark indsamles frivillige Bidrag ved Kollektbøgers Om-bæren i Kjøbstæderne og ved Præsterne paa Landet. Der indkom en ikke ubetydelig Sum, som imidlertid endnu ikke er bleven afbenyttet²²).

---

og dens Personers Talsmand overfor Kongen, i Anledning af Vicarien til St. Gjertruds Alter, at samme ei skulde frakomme Byen; for Rasmus Jensen's Meilighed tillagde de ham de 3 Pd. Korn for Livstid, som laae til samme Vicarie, som Hr. Hans Jespersen da havde. (Doc. i Geh. Arch.). Confirmationen er af Kjøbenhavn Tirsdag næst Dom. Reminiscere 1556 (R. o. a. L. i Geh. Arch.). Denne Vicarie henlagdes 1547 til Skolemesteren (ibid.).

²¹) Paludan p. 29. Pontoppidans Marmor. Dan. I. 139—40.

²²) 3 1858 foreslog Kirkeinspektionen en Restauration af Kirken, der vilde koste 39,589 Rd. 57 f., eller, naar det femte Taarn skulde gjenopføres, 53,991 Rd. 17 f. See „Kall. Avis“ 1858 Nr. 74. See

En Opfordring til Anskaffelsen af „en smuk Lysekroner, der kunde pryde Guds Huus ligesaa meget som den der hængende store Træ-Lyfeplade nu mispryder den“, læses i Sjællandsposten eller Call. Ugebl. 1838, ny Suite, Nr. 6.

Ovenfor have vi nævnt de 5 Taarne og deres Navne; et Sagn²³⁾ fortæller, at Esbern Snare byggede dem, det høieste for sin Moder og de fire omkringstaaende for sine fire Døtre. Men en af disse var halt, derfor er ogsaa et af Spirene mindre end de tre andre. Alle fire Spiir ere nu tækkede med Bly i en Ottekant; i det østre og nordre hænges 4 Klokker, af hvilke den nyeste, i det østre Taarn, er ophængt 1746 under Stiftamtmand Gersdorff, Biskop Hersleb og Provst Paludan.

Kirken omgives paa alle Sider af den med en Ringmuur indhegnede Frue Kirkegaard, hvor vi træffe flere anseelige Begravelser. Af disse skulle vi her nævne:

1. Imellem den søndre og den østre af Kirkens Fløie er et stort indhegnet Gravsted, hvis Bagside dannes af en Teglstensmuur. Paa en stor Sandsteen i Jorden nedenfor denne læses: „See deres Grav, som var et kjerligt Ægtepar, dend høiyagtbare og meget fornemme Mand, Hans Ottesøn Langemach, fordm Negotiant og Handelsmand her i Staden, som blef fød til Verden Aar 1691 dend 29de October og ved en salig Død igjen tog Affkied fra ved Aar 1756 dend

om en pantænkt Restauration af Kirken „Kall. Avis“ 1859 Nr. 18; „Berl. Tid.“ 1859 Nr. 37 (af Fr. A.=U.). Motiveret Kirkesyn i „Kall. Avis“ 1862 Nr. 86.

²³⁾ Thieles Danm. Folkesagn I. 197.

9de Januar udi hans Alders 65de Aar, med sin ælftværdige Hustru, dend Dybdæle og gudælskende Matrone, Karen Hansdaatter Holm, som blev fød til Verden Aar 1688 dend 10de October, og ved en salig Død igjen forlod den Aar 1751 dend 19de Marti udi sit Alders 63de Aar. Hvilke af Himelen samlede fremdroge med samlede hjerter udi rar og retsindig Gudsfrugt og Kjærlighed et yndigt og fornøveligt Ægteffab 28 $\frac{1}{2}$ Aar, som blev af dend naadige Gud efter hans behagelige Billie velsignet med 8te Børn.

Skiønt død i Synsens Sold, dog icke dem den Stæde,
Som Dyden elsker høyt, høyt og Udnyden hade,
For slige Døden er ei Død men Søfuen fød,
Den Søfn fikh disse to og Liv i Abråms Schjød.

Denne salig Mand blev 1748 af Hans Majestæt befalet at være Borgemeester udi Byen og forblev i samme Tjeneste til hans Dødsdag." — Paa en i den omtalte Muur indsat Steen læses: „Disse her hvilendes Børns Fader er Hans Ottesen Langemach. Moder er Karen Hansdaatter Holm.

Tre Søner, Daatter een af Langemachs poder
Her hviler og i Fyen ved een og samme Moder,
Af Baggers Stamme tog Gud Daatteren af Dage,
For hiin fir Søner er, for denne een tilbage.

Baalagt Stenen Anno 1754, den 1ste October."

2. „Ida Elisa Maria Bayer, født den 2den August 1834, død den 15de April 1839."

3. „Herunder hvile de jordiske Levninger af Frederik Christian Ficht, forhen Havnefoged og Lods=Oldermand i

Kallundborg, død den 21de April 1820. Fred over dit Minde!”

4. „Kjærlighed og Taknemmelighed reiste dette Minde for den driftige og rettænkende Kjøbmand Jens Peter Hammer, fød 1797, død 1851.“

5. Paa en stor Sandsteen i Jorden, i Nærheden af den østlige Indgang til Kirkegaarden, læses: „Herunder hviler salig Procurator Niels Lind, fød Aar 1702, død Aar 1772 ugift, efterladende sin Formue til sinne fattige Venner og sig det Eftermæle, at hand var i sin Tiid een duelig og ærlig Procurator. Han har givet til Kirchen og de Fattige 200 Rixdaler, hvor fore dette Gravsted stedse paa Kirchens Bekostning skal vedligeholdes.“

6. Paa en anden Steen i Jorden læses: „I Jesu Navn! Her jorbedes ærlige og agtbare Kjøbmand Frederik Müllery, Formand for denne Byes eligerede Borgere, fød paa Farupgaard i Fyen 1747, død 18de Juli 1813. Fader til 7 Sønner og 2 Døttre med sine 2de Hustruer, Ane Gjertrud Kolbret, fød 1751, givt 1776, død 28de Mai 1786, og Karen Faaborg, fød 10de April 1761, givt 1787, død . . . Handelen var hans Haandtering, Retskaffenhed hans Ære.“

7. Paa et Monument ved den østlige Deel af Ringmuren læses paa to Marmortavler: „Niels Christoph Dyrhlund Oftermann, fød den 27de Januar 1779, død den 11te September 1848. Hans graa Haar var en deilig Krone, funden af ham paa Retsfærdighedens Bei. Ordsp. 16, 31.“ — „Maren Oftermann, fød Holst, fød den 25de Februar 1776,

død den 18de November 1842. Hun vandrede den rette Vej og gif ind til Fred.”

8. Imellem den nordre og vestre Fløi af Kirken ligger en stor Steen i Jorden med denne Indskrift: „Her under hviler kongelig Mants forrige Tolder i Callundborg, ædle Børgen Stub. Han var fødd i Sønder Nabye i Fyen dend 4de October Anno 1705, død i Callundborg dend 5te Februar 1775, og hans 1ste Huustroe Cathrine Ivers Daatter Milling, barnfødd i Callundborg dend 13de Aprilh 1714, død sammesteds dend 14de Jully 1732, tilligemed hans anden Huustroe Regina Thues Daatter Hofgaard, barnfødd i Ringkjøbing dend 14de Aprilh Anno 1703, død i Callundborg den 2den April 1756. Gud give dennem med alle Andre een glædelig Opstandelse paa den yderste Dag. Og hviler her under hans 3die og sidste Huustrue, Christine Peders Daatter Møller, fød i Callundborg dend 17de Juli 1727, død sammesteds dend 3die Juli 1774.

Fred og Roe lad her os nyde,
Eil vi skal vor Jesum møde.“

9. En Marmorplade i den østlige Side af Kirkegaardsmuren bærer denne Indskrift: „Denne Grav gemmer det Jordiske af Destr. Lægen Johan Christopher Voigt²⁴⁾, født 23de December 1775, død 9de Juli 1835, og to af hans forud afdøde Hustruer. For sine Børn var han en søm

---

²⁴⁾ Gift med Frandsine Bertholine Møller, død den 23de December 1803, 19 Aar gammel, af en langvarig Brystsygdom.

og kjærlig Fader, for de Syge og Fattige Hjælper og Trøster."

10. Paa en Steen, indsat i den søndre Side af Kirkegaardsmuren, læses: „Anno MDCCIX er her til Hvile hæderligt nedfat Kgl. Majestæts Controlleur ved Søe Tolden og Raadmand i Calundborg, salig Hans Zachariaesøn, som efter trende Arving med hands trofaste Ectefælle, den dyd Edle Gud elskende og meget hæderbaarne Matrone, salig Anna Catharina Mogens Daatter glædes i Guds Salighed, som hands Sjæl opnaaede til Betsuelse i Evigheds Lande, da den fra fødselen havde residered inden dødeligheds grensfer XLIII Aar V Maaneder IV Dage.“ (Herefter følger et langt Digt).

Efter saaledes at have gennemgaaet de meest fremragende Gravsteder paa Vor Frue Kirkegaard, forlade vi Byen og vende os til den i Byens Udkant beliggende St. Olai Kirkegaard. Denne er ny og regelmæssig anlagt og gjør et behageligt Indtryk paa den Besøgende. Af de mange Mindestene, som her møde Øiet, skulle vi i alfabetafisk Orden fremhæve følgende Indskrifter:

1. „Kammerjunfer Conrad v. Barner, fød 24de Januar 1797, død den 22de April 1853.“

2. Paa en Sandsteen i Jorden: „Herunder hviler Emanuel Bonnevie, Justitsraad²⁵⁾ og Toldinspecteur i Kallundborg, fød den 23de December 1763, død den 6te November 1846, og hans Hustru Anna Olea, fød Gundersen, fød den 31te Mai 1764, død den 11te Juni 1847. Deres Liv

²⁵⁾ Justitsraad den 1ste August 1841.

var Kjærlighed, i deres Hjerte var Fred, velsignet være Deres Minde!"

3. „Herunder hviler Støvet af en elsket Søster Sophie Cederfeld de Simonfen, fød 1784, død 1839. Salige ere de Rene af Hjertet, thi de skulle see Herren.“

4. „Herunder hviler Støvet af Sidse Marie Eilersen, fød Jacobsen, fød den 26de October 1808, død den 31te October 1848. Fred med Dit Støv.“

5. „Herunder hviler Maren Finstad, fød Faxholm, fød 12te April 1772, død 10de December 1829, 57 Aar, været givet med Statshauptmand Kjøbmand C. H. Finstad, efterladende sin 74 Aars Mand og een Søn.“

6. „Birgitte Petrine Gude, fød Hansen, fød 16de Juni 1804, død 11te Januar 1851. Herren forløste hendes Sjæl til Fred.“

7. „Frieze Euphemia Elifa Hertz, fød 1823, død 1844, forenedes her med en forudgangen Moder og 4 smaae Sødsfende. Sorgens, Savnets, Længselens men ogsaa Haabets Taarer væde hendes Grav. Død er Vel til Liv.“

8. „Her hviler det Jordiske af Major Andreas v. Holdt, født paa Cronborg den 28de Mai 1767, død den 23de October 1846.“

9. Paa en Sandsteens=Støtte: „Til Minde om den værdige Religions Lærer Peter Holst, født den 10de Februar 1776, død den 24de August 1832, Sognepræst i Kallundborg, af hans taknemlige Efterladte.“

10. „Her hviler Skolelærer Jens Høy og Hustru Maren, født Holm. 1857.“

11. „Garvermester Ole Jacobsen, død den 24de Juli 1855, og Husfru Grethe Justine, født Boding, død den 25de Juni 1847.“

12. „Capitainlieutenant, Lods Oldemand Ludvig Ferdinand Klein, fød i Kjøbenhavn den 25de Januar 1789, død i Kallundborg den 11te Marts 1850. Dit Minde lever i hjærlig Erindring.“

13. „Jens Christian Kolbeck, født den 25de October 1791, død den 17de September 1858. Juliane Frederikke Kolbeck, født Frandsen, født den 5te December 1791, død den 10de December 1858.“

14. „E. H. Luja's Familie Begravelse. — Her hviler Margrethe Luja, født Mejer, fød den 21de Februar 1791, død den 2den Juni 1855. Elftet og savnet.“

15. „Hans Hendrik Lützhöft, Cancellieraad og Procurator, fød den 9de August 1791, død den 9de December 1852.“

16. „Carl Wilhelm Northensen, født i Ringsted 28de September 1828, død i Kallundborg 5te April 1857.“

17. Paa en Sandsteen i Jorden: „Her under hviler det Jordiske af Frederik Ludvig Christian Munk, Sognepræst for Nacsløv Menighed, fød den 29de September 1780, død den 27de Juni 1850. Han var i 40 Aar Sjælesørger for 4 forskjellige Menigheder, i 34 Aar gift med hans efterlevende Enke, som tillige med een Søn begræd den Afdødes Bortgang. Hisset, hvor Rettskaffenhed belønnes, stjenke Gud din forklarede Aand Erstatning for dit sidste uopfyldte jordiske Haab.“ —

Paa en mindre Steen staaer: „I hæderligt Minde savnet og velsignet.“

18. „Herunder hviler Sophus Rudolph Johan Oppen-
hauser, død den 1ste September 1853 i sit 16de Aar.“

19. Paa en Sandsteen i Jorden: „Her under gjemmes
Støvet af den kjærlige Mand og Fader, den retskafne og
nidkjære Embedsmand, Vørgen Mourig Quistgaard²⁶⁾, Borge-
mester i Kallundborg, født den 30te December 1810, død
den 19de August 1853, elsket og savnet af en gammel Moder,
Hustru og fem smaae Børn. Hvem Gud førte sammen her i
Livet, men Døden saa tidligt adskilte, forunde han af sin
Raade atter at famles i Evigheden!“

20. „Carl Rothe, fød den 7de September 1797, død
den 24de Mai 1846.“

21. „Postfuldmægtig Peter Rützou. For 18 Aars troe
Tjeneste fatte din taknemlige Ven H. A. W. Lund dig dette
Minde. Gud har modtaget din tro hengivne Sjæl. Sov
nu i Fred. 1849.“

22. „Her hviler Eduard Emil Frederik Albrecht Schive,
Katechet og Førstelærer ved Borgereskolen i Kallundborg, fød den
6te August 1817, død den 13de Marts 1855. Salige ere
de Rene af Hjertet; thi de skulle see Gud. Matth. 5, 8.
Jeg holder for, at den nærværende Tids Lidelser ere ikke at
agte mod den Herlighed, som skal aabenbares for os. Rom.
8, 18.“

23. „Hvilested for Branddirecteur i Holbeks Amt

---

²⁶⁾ Gift med Christine Jensine Knæckenborg.

Jørgen Ludvig Schou, fød 16de Juli 1770, død 29de Marts 1839."

24. „Herunder hviler Ludvig Sophus Sperling, fød i Aarhus den 21de Juni 1823, død den 5te Marts 1856."

25. Paa et Kors og en Marmorplade: „Her hviler Eligeret Borger og Havne Commissair Jens Taastrup, fød i Callundborg den 29de October 1760, død sammesteds den 19de October 1831." — „Her hviler Støvet af vor kjære uforglemmelige Moder Ane Marie Taastrup, fød Breum, fød den 29de August 1762, død den 14de Marts 1840. Bel-
fignet være hendes Minde!"

26. „C. M. Thorsen, fød i Aarhus den 29de September 1821, død den 28de April 1847."

27. „Her under hviler Støvet af F. S. Timm, Maler-
mester, fød den 5te April 1788, død den 20de October 1852, og Hustru A. M. Timm, fød Hein, fød den 15de November 1803, død den 17de October 1852. Fred være med Eders Støv."

Udførlige Regler for Begravelsesvæsenet og Afbenyttelsen af St. Olai og Frue Kirkegaarde indeholdes i Reglement af 18de Juni 1831.

Kallundborgs Havn og Skibsbro.

Ovenfor have vi flere Steder havt Leilighed til at om-
tale Byens Havn, og vi skulle derfor nu supplere vore Be-
mærkninger med nogle Efterretninger om Havnens historiske

Forhold og om de Forandringer, Skibsbroen er undergaaet.

Kallundborgs Havn frembyder fra Naturens Side alle Betingelser for en udmærket Skibsstation; desto sørgeligere var det at see, at der i meget lang Tid aldeles Intet blev gjort for at fuldstændiggjøre Naturens Værk ved Kunst. Men dette var rimeligviis en Følge deels deraf, at der aldrig (før i Krigen med England i Begyndelsen af dette Aarhundrede) kunde blive Anvendelse for Havnen som Station for Flaaden, deels deraf, at Byens Handel og Skibsfart navnlig i Slutningen af forrige Aarhundrede var i en saa stadig Aftagen, at Byens Kjøbmænd og Communen favnede Lykt til at gjøre store Beføstninger paa Havnen, uden at disse vilde føre til noget hurtigt Resultat.

Som en Nødvendighed ved Havnen havde man imidlertid altid anseet og derfor efter Evne vedligeholdt en Skibsbro, deels til Sikkerhed for Havn og By, deels og fornemmelig til Lettelse ved Skibenes Landing. Denne Bro er anlagt paa Byens sydlige Side og deler sig i to Arme, hvorimellem der dannes en Miniaturhavn „Slæben“ eller „Jensens Kro“. Den vestlige Broarm var tidligere forbeholdt Færgesmakkerne og vedligeholdtes derfor paa Færgeløbsinteressenternes Beføstning; den østlige Arm var for Coffardiblene; Stranden deromkring kaldes Reiserkrogen. I 1836 blev Færgebroen forlænget for at have Plads til Dampskibsfart, hvilken Forandring kostede ca. 5,000 Rdl.; i 1846 forlængedes Coffardibroen med en Beføstning af omtrent 12,000 Rdl., hvorved Havnevesenet paadrog sig en Gjæld, hvoraf ved Begyndelsen af Aaret 1855 endnu

resterede 3,000 Rdl. I Aarene 1853—54 er opført en Steenmøle og Estacadeværk, med omtrent 5,000 Rigsdalers Beføstning.

Havnevæsenet, som tidligere havde en egen Capital, eier nu intet Fond, men de ordinaire Indtægter have i de senere Aar andraget 2700 à 2800 Rdl. Havnereglementet er af 1ste Juli 1848 (jvfr. Kgl. Resolution af 4de Juni 1834 angaaende en modereret Havnetart).

Efter Bro- og Havnekasens Regnskab for 1838²⁷⁾ udgjorde Indtægten i dette Aar 3,324 Rdl. 32 f., hvoraf Bro- og Havneindtægter 1,618 Rdl. 3 f., Renter af Capitalerne 196 Rdl. 12 f. og Bropenge for Rejsende imellem Kallundborg og Aarhus 81 Rdl. 78 f.; Udgiften androg 2,553 Rdl. 9 f., hvoraf Lønninger 320 Rdl., Arbejdsløn 736 Rdl. 51 f., Anskaffelse af Inventarium og Materialier 490 Rdl. 12 f., Opførelsen af et nyt grundmuret Materialhuus 970 Rdl. — Rentebærende Capitaler: 2,715 Rdl. Sølv og 1,862 Rdl. 41 f. Sedler og Tegn.

Kallundborg Slots Ladegaard.

(Om Ladegaarden see „Kallundborg IV.“ i „Kall. Avis“ 1858, Nr. 94.)

I den nordlige Deel af Kallundborg ligger „Ladegaarden“, saaledes at dens to Fløie støde umiddelbart og til Byens Gader, og uagtet den isvrigt er Byen uvedkommende, maa den dog paa Grund af sin Nærhed omtales her.

²⁷⁾ Kall. nye Ugebl. 1839 Nr. 5.

Som ovenfor omtalt stiftede Franciscanerne eller Minoriterne i Aaret 1239 et Kloster her. I 300 Aar levede Munkene roligt her, indtil Klosteret 1532 blev ophævet; den sidste Guardian, Melchior, tilligemed Munkene i Klosteret, blev udoøist af Lehnsmanden efter Rigets Hofmesters Befaling, men Melchior opgav sin katholske Tro og fik Lov til at blive i Byen som første lutheriske Sognepræst. Klosteret selv blev kort efter omdannet til Ladegaard for Slottet, og fulgte saaledes Lehnsmændene paa dette.

Da Slottet var nedbrudt, blev Ladegaarden omtrent 1664 udlagt som Betaling for et Laan fra Kronen til den rige Gabriel van Marselis, Commissair og tgl. dansk Resident hos Generalstaterne (gift med Isabella van der Straaten). Hans Søn, François van Marselis (født 1643, død 1703, gift 1669 med Adriene Paauw til Hoogersmilde, født 1652, død 1713) arvede Gaarden, men folgte den igjen til Grev Carl Ahlefeldt til Langeland og Rixingen, Statholder i Hertugdømmerne, Geheime- og Landraad, Kammerherre, Overstaldmester, Overhofmester for Sors Academi, Præsident i Politi- og Kammercollegiet, K. af E. (født 25de April 1670, død 7de September 1722, gift 2den Mars 1702 med Ulrica Antoinette Grevinde Danneffjold Laurvig, født 6te Januar 1686, død 23de September 1755). Ahlefeldt havde ligeledes i 1702 kjøbt Verchenborg Gods af Justitsraad Peder Thøgersen Lassen, og efter hans Død folgtes begge Godser til en engelsk Rjebmand i Hamborg, Watkinson, som ved sin Død i Aaret 1729 overlod dem til sin Arving, John Thornton. Denne folgte igjen 1742

Godserne til Geheimeraad, General og Overkrigssecretair Christian Grev Lerche, Ridder af Elephanten og l'Union (født 15de Juni 1692, død 6te December 1757, gift 22de April 1744 med Amalia Magdalene Christiane Caroline Rigsgrevinde Leiningen=Westenburg, Dame de l'Union, født 29de Juni 1713, død 8de Juli 1800). Under 18de April 1755 oprettede Grev Lerche et Stamhuus, hvorunder han lagde Lerchenborg, Aunsøegaard, Astrup, Birkende, Daurup, Kallundborg Ladegaard og Vesterbygaard. I 50 Aar hørte Ladegaarden under Stamhuset, der i denne Tid befadedes først af Erectors Enke og derefter af hans Slægting, Geheimeraad, Kammerherre Georg Flemming Lerche, Stk. af Dbg. og l'Union (født 9de Februar 1735, død 23de October 1804, gift 11te Mai 1764 med Hedevig Cathrine v. Krogh, Dame de l'Union, født 23de November 1739, død 6te October 1818).

Grevinde Lerche, Erectors Enke, skal i de 43 Aar hun befad Stamhuset have sat en overordentlig Mængde Penge overstyr, navnlig ved sin Spillesyge, der kostede hende meget i Hamborg. Hendes Efterfølger, Geheimeraad G. F. Lerche, maatte derfor søge om Bevilling til at realisere det forarmede og forgjældede Stamhuus, og en saadan meddeleltes ham ogsaa under 20de April 1804, da det blev ham tilladt at sælge Stamhuset og i dets Sted substituere en Capital paa 913,400 Rdl. danst Cour.

De enkelte Godser bleve nu folgte og Kallundborg Ladegaard kom ved denne Leilighed til Commandeur Stub, og da han senere ikke var istand til at svare Skatterne af Gaarden,

blev den for en Spotpris solgt til Familien Barner; dens Hartkorn udgjør i Forening med Næsnaes Hestehavegaard 69 Tdr. Ager og Eng, hvoraf 56 Tdr. drives under Hovedgaardene. Den nuværende Eier er Christian von Barner.

Ladegaarden folgtes allerede (efter Kgl. Bevilling) den 11te Decbr. 1792 til Kammerraad Peder Bøch for 70,000 Rdl.; samme Dag folgtes Verchenfeldt til Adolph Chr. Winderølef for 30,000 Rdl.

Kilder til Kallundborgs Historie.

Bidrag til Kallundborgs Historie i forskjellige Retninger og Tider findes paa følgende Steder.

a. Udelukkende om Kallundborg.

- P. Paludan: Beskrivelse over Staden Kallundborg tilligemed Hans Jakob Paludans Levetidsbeskrivelse med Kobb. Kbh. 1788. 8vo.
- M. M. Lund: Optegnelser om Kallundborg Kjøbstad, nedskrevne i 1854. Kbh. 1854. 26 S. in 8vo.
- Love for det patriotiske Præmie-Selskab i Kallundborg. Sorø 1796. 18 S. in 8vo.
- Th. E. Bartholin: Tale, holden paa Kongens Fødselsdag i det Patr. Præmie-Selskab i Kallundborg. Sorø 1796. 12 S. in 8vo.
- H. G. Clausen: Tale, holden i det Kall. Patriotiske Selskabs overordentlige Møde. Kbh. 1798. 16 S. in 8vo.

b. Historiske Skrifter.

- Arild Hvitfeldts Danmarks Krønike. I—II.
 Peter Frederik Suhms Historie af Danmark. I—XIV.
 H. Behrmann: Christian den Andens Fængsels- og Befrielses-Historie. Kbh. 1812. 8vo.
 N. Slange: Christian den Fjerdes Historie.
 Danske Magazin. I—VI.
 Samlinger til den danske Historie. I—II.
 J. M. Thiele: Danmarks Folkesagn. I—II.
 Pontoppidans Marmora Danica. I—II.
 Hofmans Samling af Foundationer. VIII og X.
 Schack: Revision og Fortsættelse af Hofmans Fundatsamling.
 III. 72—97.

c. Topographiske Skrifter.

- Resenii Atlas Danicus. Msp. in fol. tabula 49.
 J. P. Trap: Kongeriget Danmark. p. 214—221.
 Finn Magnusen: Optegnelser paa en Reise til Jellinge. 1821.
 p. 23—33.
 C. Pontoppidan: Den danske Atlas. II. 407—415. VI.
 225—241.
 Burmann-Becker: De gamle Borge. I. 43—47.
 A. F. Bergsøe: Den danske Stats Statistik. I—IV.

d. Tidsskrifter, Aviser o. desl.

α. Kallundborgske.

- Holbæk Amts Commissions-Tidende eller Kallundborg Ugeblad. Udgivet af Eduard Meyer. 1 Aargang 1837.

- Nr. 1—12 (fol.); 13—35 (4to). 2 Aarg. 1838. Nr. 1—24 (4to).
- Sjællandsposten eller Callundborg Ugeblad. 2den Aargang 1838. Ny Suite. Nr. 1—79 (4to).
- Holbet Amts Commissions-Tidende eller Kallundborg nye Ugeblad. Redigeret af A. F. Brandt. 1839. Nr. 1—26 (4to).
- Callundborg Ugeblad. Redigeret af Ed. Meyer. 3die Suite. 1841. Nr. 1—10 (4to).
- Kallundborg Avis, redigeret af Chr. G. Torzen. 1ste Aarg. 1857. Nr. 1—34 (fol.). 2den Aarg. 1858. Nr. 1—154. 3die Aarg. 1859.

β. Artikler i andre Tidsskrifter.

- Callundborg Byes Historie (i Kjøbenhavns Magazin for 1773).
- Fortegnelse over Præsterne i Callundborg og en kort Notits om Kirkerne sammesteds (i Adresse=Avisen for 1773. Nr. 99).
- E. C. Werlauff: Efterretninger om det gamle Rigs=Archiv paa Kallundborg Slot (i Ny Minerva 1807. 4de Qvartal, p. 97—105).
- Warthoe: Tale i Anledning af Callundborg Borgerfoles Indvielse den 20de Juni 1816; og Choraler til Indvielsesfesten af Ingemann (Danst Minerva. III. 2. 1816. p. 168—83).
- Kørdam: Indberetninger om Bibelforeningen i Callundborg i Aarene 1821, 1822, 1823, 1824 og 1825 (i

Maanedlige Efterretninger fra Bibelselskabet for Danmark 1821—25, resp. Nr. 6, 8, 4, 6 og 6).

P. B. Jacobsen: Om de danske Rjbstæders Borgervæbning og Deeltagelse i Krigsvæsenet i det 16de Aarhundrede (i Nyt historisk Tidsskrift. I. 129—237).

e. Trykt til Brug for Byen:

Love for Kallundborg Litsenbrøders Riigskasse-Selskab. Kbh. 1836. 13 S. 8vo.

Plan og Overslag til et Gasværk i Kallundborg. Kbh. 1857. 7 S. 4to.

Betægter for Foreningen af 3die Juli 1844. Slagelse. 7 S. 8vo.

f. Resultater af disse Samlinger.

Fr. Algreen-Ulfing: Kong Christian den Anden som Fange paa Kallundborg Slot. Et Blad af Kallundborgs Historie. Kallundborg 1858. 12 S. 8vo. (Særskilt Aftryk af Kallundborg Avis 1858, Nr. 51—53.)

Fritz Hammer (o: Fr. Algreen-Ulfing): Kallundborg. Af en Tourists Dagbog, I—VI. (Artikler i „Kallundborg Avis“ 1858, Nr. 77, 89, 93—96.)

Bidrag til Kallundborgs Historie, I—XVII. (i „Kall. Avis“ 1859, Nr. 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 41 — jvfr. „Kall. Avis“ 1858 Nr. 153).

Fr. Algreen-Ulfing: Tegninger af Kallundborg (i „Kall. Avis“
1860, Nr. 2).

- Noget om Rasmus Fleischer, Sognepræst i Kallundborg
(i „Kall. Avis“ 1860, Nr. 45).

Anden Underafdeling. Byens Oeconomie.

Kallundborgs Formuesforhold.

Vi have ovenfor omtalt de Byen tilhørende faste Eiendomme, ligesom de Communen tilhørende udenbyses Jorder ere nævnte. For at fuldstændiggjøre Oversigten over Kjøbstadens oeconomiske Forhold, skulle vi her give en kort Extract af det publicerede Regnskab for 1856.

Indtagten udgjorde ialt 11,731 Rdl. 12 f., hvoraf 8,075 Rdl. 20 f. tilveiebragtes ved Ligning paa Beboerne, 736 Rdl. 65 f. ved Leie af Bygninger, Grunde og Jorder, 735 Rdl. 81 f. for folgte Tørv fra Byens Mose. Udgifterne androge 11,358 Rdl. 10 f., hvoraf Lønninger, Emolumenter, Pensioner til Dyrighed og Betjente 1,942 Rdl. 78 f., Rgl. Skatter 679 Rdl. 22 f., Renter af og Afdrag paa Byens Gjæld 840 Rdl., Kirkevæsenet 500 Rdl., Skolevæsenet 2,542 Rdl. 64 Sk., Fattigvæsenet 1,322 Rdl. 82 f.

Bidrag til Ræmmervæsenet, Fattig-, Skole- og Kirkestat, Bægter- og Sproitepenge ere i det sidste Decennium paa-lignede Indvaanerne med ialt:

1845 : 6,763 Rdl.	1851 : 5,723 Rdl.
1846 : 6,323 —	1852 : 6,447 —
1847 : 5,470 —	1853 : 7,613 —
1848 : 5,910 —	1854 : 8,052 —
1849 : 6,874 —	1855 :
1850 : 5,234 —	1856 : 8,075 — 20 f.

Egningen for Aaret 1856 var fordeelt saaledes:

Fattigvæsen	: 1,400 Rdl. „ f.
Skolevæsen	: 1,497 — 64 -
Kirkevæsen	: 500 — „ -
Kæmnevæsen	: 4,677 — 52 -
	8,075 Rdl. 20 f.

Herefter gaae vi over til at betragte de enkelte oeconomiske Interessers Formue, idet vi som historisk Indledning forudsætte en Oversigt over Gavebreve til Byen.

Gavebreve til Kirken, Skolen og de Fattige.

1584, den 3die November. Jørgen Koeveders (gift første Gang med Anna Sandersbatter, anden Gang med Birgitte . . .) Testament paalægger hans Hustru at give de Fattige hver Fredag for 3 f. Brød og efter hendes Død at udbetales og sættes paa Rente for de Fattige 50 Rdl. (Hof. X. 53—54.)

- 1586, den 29de August. Maren Førgensdatters Gavebrev til de Fattige 20 Rdl. og en Bod i Cordilgaden; til Kirken for hendes „Liggersted“ 10 Rdl.; til Sogneherren 5 Alen Engelft Ulden, „Allen saa god som 5 Mark“; til Capellanen 4 Rdl. og til Skoe og Klæder til fattige Skolepeblinge 12 Mark. (Hof. VIII. 198—99.)
1595. Uden Fundats foræret de Fattige 85 Slettebaler. Giveren ubekjendt. (Hof. VIII. 199.)
1600. Raadmand Jens Kræmer givet de Fattige uden Fundats 100 Sld. (Hof. VIII. 199.)
- 1601, den 9de April. Høvedsmand Steen Brahe til fattige Huusarme 200 D. (Hof. VIII. 199.)
- Disse Penge udlaantes en Fru Banner, hos hvem de efter Krigen ikke vare at erholde; vedkommende Inspecteurer frikjendtes for Ansvar ved Dom af 1688.
- 1601, den 18de November. Steen Brahes Gave til Skolen 100 Rdl., hver til 80 Sk. (Hof. X. 34.)
1601. Morten Erichsen, Borger, gav til de Fattige uden Foundation 200 kurrante Daler (166 Rdl. 4 Mk.). (Hof. VIII. 199.)
1602. Jens Kræmers Enke Ingeborg Justsdatter gav de Fattige 10 Sld.
1602. Borgemeister Anders Madsen til de Fattige 100 Sld.
1602. Peder Povelsen, Skrædder, til de Fattige 50 Sld.
1602. Maren Samsings til de Fattige 100 Sld.

1612. Steen Brahe til Capellanen 100 Rdl. (Hof. VIII. 200.)
1613. Steen Brahe til det latinske Skolehuses Bed-
ligeholdelse 50 Rdl. (Hof. X. 34—35.)
1614. Steen Brahe til den nederste Hørers Under-
holdning 50 Rdl. Capitalen, der var anbragt i et
Huus i Præstegaden, gif tilgrunde med dette 1659.
(Hof. VIII. 201.)
- 1619, den 24de December. Steen Brahes Gave til
fattige Skolebørns Underholdning 100 Rdl.²⁹⁾
(Hof. X. 35—36.)
- 1621, den 14de September. Steen Brahes Frue og
Børns Gave til Huusarme, Syge og Skrøbe-
lige 500 Rdl., hver til 80 ß. (Hof. VIII. 201.)
- 1625, den 27de December. Fru Anna Lyches Forklaring
om de af hendes Husbond, Hr. Ran Rangov,
legerede 1,000 Rdl., hvoraf Kirken 500 og de Fat-
tige 500 Rdl. (Hof. X. 37.)
1626. Mette Fuglefanger til de Fattige en Bolig,
som folgtes for 26 Rdl. 4 Mk. (Hof. VIII. 201.)
1626. Bertel Rohweder til de Fattige 50 cour. Daler.
- 1631, den 16de December. Rgl. Bevilling paa sex
Senge i Bartou for Kallundborg, istedetfor det
nedlagte St. Jørgens Hospital. (Hof. VIII. 214,
X. 37.)

---

²⁹⁾ Copi af Gavebrevet i Karen Brahes Bibliothek, Nr. 314,
Balken B. — See Bogelangs Fortegnelse over Haandskrifter
sammesteds. Odense 1857, S. 78.

- 1644, den 8de October. Felten Feltenføns Obligation paa 50 Rdl., som Borgemeſter Jens Lauriſen Gaarſtoft havde legeret til Capellanen, og ſom ſtode paa Rente hos Felten. (Hof. X. 39.)
1646. Hr. Hans Lindenovs Gave til Kirken 400 Speciedaler, til de Fattige 300 Spd.
Denne Capital blev aldrig udbetalt; Inspecteurerne 1750 frikjendte for Anſvaret for at diſſe Summer interſteds fandtes tagne til Indtægt. (Hof. VIII. 196. D. Mag. III. 371. Annal. Eccl. IV. 385.)
- 1647, den 13de Januar. Borgemeſter Peder Hanſens Gaver: til Capellanen 100 Sld.; Skolebørn 50 Sld., Fattige 50 Sld., til Kirken 2 Huſe. (Hof. VIII. 201. X. 40.)
1660. Mag. Elias Eiſenbergs Legat til Kirken, Skolen og de Fattige, uden Fundats 100 Sld. til hver, udlagt i ſyv Lodder i Nyvang. (Hof. VIII. 201.)
- 1662, den 11te December. Karen Albrechtsdatter til de Fattige 100 Sld. (66 Rdl. 4 Mk.). (Hof. VIII. 201.)
- 1662, den 11te December. Slotspræſt paa Antvorſkou, Erich Erichſen Pontoppidans Fundats paa Mag. Valentin Chriſtensen Kollers Legat til de Fattige: den halve Deel af 300 Rd. til trende nødtørftige, lærvillige, ſkikkelige og tugtige Perſoner i Skolemæſter=Bytte, den halve til Huusarme. (Hof. VIII. 201—203.)
1663. Raadmand Ole Jeſpersen til de Fattige 33 Rdl. 2 Mk.

1663. Rasmus Christensen til de Fattige 33 Rdl.
2 Mt.
1663. Peder Jensen Rjøge til de Fattige 100 Rdl.
- 1675, den 23de December. Amtsforvalter, snarere Ridesfoged
over Slottets Gods, Christen Hansens Enke
Maren Lauridsdatter gav til de Fattige 200 Rdl.,
til den latinske Skole, at uddele til fattige Di-
sciple, 200 Rdl. og til Kirken 300 Rdl. (Hof.
VIII. 203. X. 55.)
- 1687, den 2den September. Zidsel Hansdatter (født i
Kallundborg den 24de Juni 1621, Datter af Raad-
mand Hans Joesten og Karen Jensdatter, trolovet
den 6te Januar, gift den 28de November 1641 med
Jens Castesen, død efter 19 Aars Ægteskab; gift
2den Gang 18de Februar 1663 med Hr. Jens
Due, Sognepræst til Bachendrup og Gjerløv, der døde
efter 14 $\frac{1}{2}$ Aars Ægteskab) gav et Huus til Kirken.
(Hof. X. 55.)
- 1695, den 4de Januar. Borgemester og Forvalter over Frans
v. Marfilii Gods Niels Nielsen Sixstedts Fun-
dats paa det danske Skolehuus paa nordre Side
af Cordilgade. (Hof. X. 42—43.)
- 1695, den 4de Januar. Borgemester Thomas Jensens
Gavebrev paa 100 Sld. til den danske Skole,
hvorfor er kjøbt Jord i Nyvang, hvoraf Skole-
holderen faaer den aarlige Afgift mod at undervise
3 fattige Børn. (Hof. VIII. 197—198.)
- 1695, den 4de Januar. Thomas Jensens Gave af

- 100 Rdl. eller $2\frac{1}{2}$ Lod Jord i Nyvang til Kirken. (Hof. VIII. 191. X. 57—59.)
- 1695, den 22de April. Søren Berthelsens (gift med Lisbeth Marie Jensdatter) Skjøde paa $3\frac{1}{2}$ Lod Jord i Nyvang til den danske Skole og de Fattige, kjøbt for 166 Rdl. 4 Mk. (Hof. X. 32.)
- 1696, den 14de Februar. Søren Berthelsens Gave af et Huus og Byggeplads i Cordilgaden til Kirken, og to Enge paa Ubberup Mark, østen og vesten for Byen, for at faae et bestemt Gravsted paa Frue Kirkegaards søndre Side. (Hof. X. 44.)
- 1702, den 11te Juni. Lauritz Hesselberg (gift med Anna Børgisdatter) gav til Kirken 100 Sld. til Lys i den af Moderen skjænkede Lysekroner. (Hof. X. 45.)
1709. Margrethe Schrøders, Sognepræsten Hr. Søren Bagers Enkes Gave til de Fattige 100 Rdl., hvorfor blev gjort Udlæg i hendes Huus.
- 1715, den 2den November. Raadmand Christian Bornbrans Gave til Kirken, til Lys i den af ham givne Krone, en Obligation paa 100 Sld. (udstedt den 15de December 1714). (Hof. X. 46—47.)
- 1718, den 20de April. Michel Madsen Gynges Gavebrev paa 80 Sld. til de Fattige. (Hof. VIII. 204.)
1720. Else Christensdatter til de Fattige 20 Rdl.
- 1720, den 20de Februar. Rgl. Donation til den danske Skole paa 74 Rdl. 29 ß., som var en Arv af Byen, uden Arvinger. (Hof. VIII. 197.)

- 1721, den 11te December. Færgeløbets Interessenters Fundats paa 328 Eld., som af de Reisende vare indsamlede „efter holden Bøn og Lovsang paa Smakkerne“, til Fattige, navnlig Søfolk ved Smakkerne.
- Efter Rescr. af 21de Februar 1749 skal Renten og den aarlige Indtægt deles lige mellem Byens og Færgeløbets Fattige. I Aaret — — udgjorde Capitalen 744 Rdl.
- 1724, den 28de Juli. Borgemeister Lorenz Brasens Enke Sophies Fundats paa en Lod Jord i Nyvang til Kirken, for frit Begravelsessted i Vor Frue Kirkegaard; hendes Mand havde allerede legeret den under 23de August 1718. (Hof. VIII. 191—193.)
- 1725, den 29de Januar. Sophie Brasens Gave til Kirken 100 Eld. (Hof. VIII. 193—194.)
- 1725, den 29de Januar. Sophie Brasens Gave til den latinske Skole og de Fattige, hver 100 Eld. (Hof. VIII. 205—206.)
- 1726, den 29de November. Borgemeister Bagge Laugesen Koeds Gavebrev til den latinske Skole, paa en Lod Jord i Nyvang, hvis Rente hver Aar skal uddeles til flittige og skikkelige Disciple.
- 1730, den 25de Februar. Sognepræst Barfoeds Fundats paa en af en Ubenævnt den 14de November 1729 givne Sum af 100 Eld. til en fengeliggende Fattig. (Hof. VIII. 206.)
- 1740, den 11te Januar. Justitsraad og Cancelli-Assessor Diderich Christian Bras til Rokkedahl, hans

- Fundats paa 200 Rdl. til Kirken, med meget omstændelige Regler for Familie-Gravstedernes Vedligeholdelse. (Hof. VIII. 194.)
- 1740, den 11te Januar. Biskop Eiler Hagerup i Trondhjem gav 200 Rdl. til lige Deling imellem Kirken og de Fattige. (Hof. VIII. 194. X. 48.)
1741. Procurator Niels Lind gav de Fattige 50 Rdl. uden Fundats.
1742. Sfr. Mikelsens Gave til de Fattige 20 Rdl.
- 1743, den 8de Marts. Jørgen Thestrups²⁹⁾ Fundats paa den i Sønnen, Kjøbmand i Kallundborg Ole Thestrups (død ugift 1742) sidste Villie legerede Sum 100 Rdl., som Sognepræsten alene aarlig skal uddele Renten af til een Fattig. (Hof. VIII. 209)
1747. Consumtionsforvalter Niels Hansen Bechs Gave til Fattige 66 Rdl. 4 Mk., til den danske Skole 33 Rdl. 2 Mk. Uden Fundats.
1749. Hans Withs Gave til Kirken for hans Begravelses Vedligeholdelse 100 Rdl. og til de Fattige 100 Rdl.
- 1749, den 9de December. Matthias Feldbereder gav til de Fattige et Hus, som ligger ved Kirken ved de andre fattige Huse. (Hof. X. 50.)
- 1751, den 1ste December. Anna Cathrine Tisted, Tolder Simon Gluds Enke, skænkede ved et Brev, men uden Fundats, 50 Rdl. til de Fattige.

---

²⁹⁾ J. Mathisen Thestrup, Kjøbmand i Kjerteminde, født 1677, gift med Pernille Ottosdatter Langemach.

1754. Tolder Gluds Enke skænkede de Fattige 90 Rdl., hvoraf en Paarørende for Livstid skulde nyde Rente. Uden Fundats.
- 1756, den 21de Juli. Borgemeester Otto Jens Langemach, Kjøbmand Christian Hansen Langemach, Cand. med. Jens Mads Langemach og Stud. jur. Hans Christian Langemach, Arvinger efter Borgemeester Hans Ottesen Langemach, gave Fundats paa Faderens Legater: til Kirken 200 Rdl. for Gravstedets Vedligeholdelse; til den danske Skole 200 Rdl., hvorfor 4 fattige Børn skulle nyde fri Skolegang; til de Fattige 100 Rdl. og til en fattig Kjøbmands Enke eller i Mangel heraf en anden stikkelig Enke 100 Rdl. (Hof. X. 49.)
1760. Kgl. Gave til de Fattige af en arveløs Capital, med Renterne 20 Rdl.
1761. Borgemeester Otto Jens Langemachs og Hustrues Gave til den danske Skole 50 Rdl.
- 1761, den 7de September. Christen Nielsen Tømmers Enke, Dortehea Pedersdatter, gav til de Fattige to Stykker Jord i Nyvang. (Hof. X. 51.)
- 1762, den 13de September. Amtsforvalter Rasmus Saltenes Enke, Albertina Maria, udbetalte Kirken ifølge hendes Mandes Testamente 250 Rdl. for hans Begravelse og efter samme Testamente tilfaldt ved hendes Død 1776 de Fattige 500 Rdl. (Hof. X. 52—53.)

1764. Forpagter Jens Poulsen paa Kallundborg Ladegaard gav de Fattige 50 Rdl. og Kirken 100 Rdl.
1772. Procurator Niels Lind (født 1702, død ugift 1772) gav Byens Fattige 50 Rdl. og Kirken 100 Rdl.
- 1774, den 26de September. Margaretha Windekilde, Enke efter Sognepræst Chr. Gamst til Fuglede, gav 50 Rdl. til aarligt Indkjøb af Tørv til een fattig Enke, hvortil hun selv først udnævnte Chordegne Chr. Narestrups Enke. (Schack. III. 88—89.)
1783. Kjøbmand Jacob Faaborg og Hustrue Dorteaa Pedersdatter gav de Fattige 100 Rdl.
- 1803, den 26de September gav Birthe Schmith, Enke efter Kjøbmand Anders Faaborg, ved Testamente (conf. den 2den December 1803): til fire fattige Enker eller fire fader- og moderløse Børn 2,000 Rdl. Enkerne nyde Legatet til deres Død, Børn til det 14de Aar eller Confirmationen, sinds- svage Børn til deres Død. Fundatricens Søster Else, salig Charstens, og dennes Datter Ane nyde først Legatet for Livstid. (Schack. III. 90—92.)
- 1807, den 8de December. Gavebrev paa Kallundborg Færgeløbs Gave (conf. den 31te December s. A.), hvorved samtlige Interessenter i det ophævede Færgeløb (B. salig And. Faaborg, Korbye, Herschend, Ibsen, Winderøleff, Nebsholm, Chr. Wormdran) stjænte den efterhaanden indsamlede Capital 878 Rdl. 31 ø. som evig Eiendom til Byens Fattigvæsen, dog at Renten tilfalder afdøde Færgeløbs- Interessent og

- Easferer Falks Døttre Christiane og Nicoline, saalænge nogen af dem er i Live. (Schaf. III. 94—96.)
- 1809, den 1ste April. Justitsraad, Notarius publ. Christian Schmidts Legat (conf. den 17de August 1810): 1,000 Rdl., hvis Rente skulde tilfalde Testators Tjenestepige, Cathrine Marie Grønvold, men efter hendes Død afgives Capitalen til Byens Overformynderi og Renten uddeles: en Trediedeel til Skoleholderen i Kjelleklinte, og to Trediedelev til Fattige i Udby Sogn. Desuden 4,000 Rdl., hvis Rente aarlig uddeles til Kallundborgs Fattige. (Schaf. III. 92—93.)
- 1819, den 28de Januar. Gavebrev (conf. den 7de April s. A.), hvorved Medlemmerne af det forrige saakaldte patriotiske Præmieselskab i Kallundborg ffjænke Selskabets Kassebeholdning, 760 Rdl. Sølv i Obligationer, til Opbyggelsen af et Orgel i Byens Kirke.
- 1832, den 19de Juni. „Finstads Minde“. Confirmation paa en af Forligelsescommisfair Christian Henrik Finstad (død den 2den Mai 1836, gift med Maren Fagholm, født 12te April 1772, død 10de December 1829) og hans sindsfuge Søn Jørgen Henrik Finstad (død 13de August 1836) under 16de Mai 1832 oprettet testamentariff Disposition: naar begge ved Døden vare afgaaede, skulde strax hele Boets Masse tilfalde Byens Fattigkasse og Renten aarlig uddeles til 3 forarmede, ædruelige og skikkelige

Rjøbmænd eller deres Enter, eller til 6 trængende, svagelige, ædruelige og sparsommelige Huusarme. Legatet, der ifølge Dispositionens Artikel 5 skal gives Navn af „Finstads Minde“, udgjør nu en Capital af 4,620 Rdl. („Call. Ugebl.“ 1837, Nr. 8.)

Samler man alle disse Gaver til de forskjellige Institutioner, faaer man følgende Hovedsummer:

De Fattiges Capitaler.	15,236 Rdl. 63 f.
Kirkens	3,283 — 32 -
Kapellanens	250 — „ -
Den latinske Skoles	788 — 32 -
Den danske Skoles	457 — 32 -

Salt . . . 20,005 Rdl. 63 f.

Disse Summer vise sig overordentlig store, naar man tager Hensyn til, at i 1788 de Fattiges Capitaler udgjorde ifkun 3,688 Rdl. 32 f. og altsaa nu ere forøgede med næsten det Fiirdobbelte

Vi skulle nu gaae over til Anvendelsen af disse Gaver.

Kallundborgs Fattigvæsen.

Den ældste bekjendte Fattigstiftelse var det ofte omtalte St. Jørgens Hospital, som ansees for at være stiftet af Dronning Margrethe og hvortil der laae en stor Deel Gods. Dette blev den 16de October 1631 af Christian den Fjerde henlagt under Bartou, hvorimod der i dette Hospital altid

skal underholdes sex af Kallundborg Byes og Lehns Fattige; naar der bliver en Plads ledig, skulle Dyrighederne i Kallundborg forordne andre i deres Sted; dette skeer endnu, saaledes at Sognepræsten og Magistraten foreslaae to værdige Trængende, hvoraf Stiftsovrigheden da vælger den ene.

Af faste Eiendomme har Fattigvæsenet nu et Fattighuus, en Arbeidsanstalt og 7 Huse (Nyboder); tidligere har det ialt eiet 15, som vare skjænkede af: Jørgen Røveder (3), Maren Jørgensdatter (1), Jørgen Skræder (5), Mathias Andersen Feldbereder (2), Tolder Gluds Enke (2), Anders Maltgjører (1) og Rodriver og Hyrde Peter Hop (1). Disse ere imidlertid efterhaanden afhændede og tildeels andre erhvervede i deres Sted. Ved Cancelli-Skrivelse af 23de September 1819 fik Fattigcommissionen Tilladelse til at anvende 3,300 Rdl. til at købe en Gaard med tilliggende Have og Jord, for deraf at indrette en Bolig for Fattige, saafremt dertil havde tilstrækkelige Fond.

Jorderne i Nyvang give en aarlig Indtægt af omtrent 300 Tdr. Byg.

Som Følge af de voxende Capitaler har Fattigunderstøttelsen været i stadigt Tiltagende, og medens' den saaledes i 1649 kun udgjorde 72 Sld. og 416 Alen Badmel (ialt 111 Rdl. 2 Mk.), vare Udgifterne i

1724.....	213 Rdl.
1730.....	286 —
1735.....	451 —
1740.....	377 —
1745.....	347 —

1750.....	509 Rdl.
1755.....	502 —
1760.....	635 —

hvoraf den maanedlige Distribution dog kun var 400 Rdl.
 1836 var Distributionen i Penge 665 Rdl. 82 β .
 1837..... 669 — 58 -

Denne Understøttelse var i Slutningen af 1836 fordeelt paa 98 Personer, hvoraf 29 Børn udsatte i Pleie for Fattigvæsenets Regning. Understøttelsen varierede fra 1—4 Mk.

I Aaret 1730 indførtes „frivillig Gave til de Fattige“, som i de første Aar udgjorde over 200 Rdl. aarlig; senere dalede den igjen, men Byen blev derved oversfyldt med Tiggere og Lediggjængere, hvorfor Borgerne indsaae, at de havde Fordeel af Gaven; og denne udgjorde i 1759 100 Rdl. 92 β ., men Aaret efter, 1760, 219 Rdl. 60 β .

Efter Fattiginspecteurernes Indstilling udgif 1760 et Rescript om en aarlig Afgift af Tjenestefolks Løn, som skulde tilfalde Fattigvæsenet.

I Aaret 1762 var Fattigvæsenets Capital 4,343 Rdl.; i 1788: 4,482 Rdl. 73 $\frac{1}{2}$ β .; i 1854: 9,339 Rdl. Den samlede Indtægt udgjorde i 1836: 3,201 Rdl. 45 $\frac{1}{4}$ β ., hvortil kom 133 Spisedage ugentlig til fattige Børn. Udgiften androg 2,779 Rdl. 34 β .⁸⁰⁾ I det følgende Aar, 1837, var Indtægten noget større, nemlig 3,462 Rdl. 66 β ., Udgiften 3,006 Rdl. 18 $\frac{1}{2}$ β . I 1854 var Indtægten 5,006 Rdl., Udgiften 4,500 Rdl.; desuden 300 Tdr. Byg

⁸⁰⁾ „Call. Ugebl.“ 1837, Nr. 7; 1838, ny Suite, Nr. 2.

af Forderne, men til Modvægt henimod 2,000 Rigsdalers Gjæld.

For at afvende Lediggang og spjseføtte Fattigfolk anlagdes i forrige Aarhundrede to Fabrikker, en for uldne Varer og en for Linned og Strikning. Den første lukkedes, men den sidste, hvortil der ved frivillige Bidrag indkom 350 Rdl., gif snart i Staa.

Der er en Klasse af Fattige, som ere mere at beklage end de egentlige Fattiglemmer; det er de Familier, der leve i Armod og dog kæmpe til det Yderste, for ikke at kaste sig ind under det Offentliges Understøttelse; ogsaa for disse bliver der sørget. Navnlig har „Foreningen af 3die Juli 1844“ store Fortjenester i denne Retning³¹⁾. Denne Forening, der bestaaer ved Kvartalsbidrag af 12 Skilling, har tvende Formaal: det ene, hvortil $\frac{3}{4}$ Deel af Bidragene henlægges, er ved et Laanefond at give rentefrie Laan fra 20 til 50 Rdl.; det andet, Gratificationsfondet — $\frac{1}{4}$ Deel, er at uddele Gaver in natura eller sørge for Salg til nedsatte Priser. I Aarene 1847—57 er som Gaver uddeelt: 2,887 Kurve Tørv, 3,900 Pd. Brød og 17 Tdr. Rug forbagt til Brød, 233 Skpr. Kul, 72 Pd. Smør, 56 Skpr. Kartofler, 3 Favne og 65 Kurve Brænde, 56 Rdl. Solgt til nedsat Priis 9,699 Pd. Brød og 8 Tdr. forbagt Rug, 1387 Portioner varm Mad, 291 Skpr. Kul, 12 Favne Brænde. Af rentefrie Laan er udstedt til et Beløb af 4,270 Rdl.³²⁾. I

³¹⁾ Om Foreningens Formaal see de trykte „Bedaægter“. Kall. Ugeblad 1838, Ny Suite, Nr. 9.

³²⁾ „Kall. Avis“ 1858, Nr. 4. 1859, Nr. 25.

1858 udlaautes rentefrit 780 Rdl. til 18 af Byens Indvaanere, ligesom 64 Familier fik Kul til moderate Priser. Foreningen eiede ved Udgangen af 1858: 1,118 Rdl. 15 f.

Kallundborgs Skolevæsen.

(Om den lærde Skole see „Bidrag til Kallundborgs Historie XVI.“ i „Kall. Avis“ 1859, Nr. 38.)

Kallundborg har tidligere havt en lærd Skole, men den, som mange andre Skoler, blev nedlagt ifølge Rescript af 9de October 1739 og dens Fornue henlagt under Slagelse lærde Skole, der først hundrede Aar senere fristede samme Skjæbne. Skolen eiede: af Fordegods til Rectors Underholdning 48 Tdr. 2 Skpr. Hartkorn, som blev solgt til Grev Verche for 1,500 Rdl.; en aarlig Afgift af Ladegaarden, stor 138 Rdl. 64 f., som Grev Verche capitaliserede og paa een Gang betalte med 3,000 Rdl.; i mindre Capitaler: 695 Rdl. — udgjør ialt 5,195 Rdl., som nu gik over til Slagelse Skole, tilligemed de mindre aarlige Indtægter: af Degnepensioner fra Arz Herred 41 Rdl., af 5¹/₂ Rod Jord, dengang 15 Rdl. 59¹/₄ f. Endelig i Byg af en Gaard i Svallerup og Degnererefusion for Skippinge Herred 23 Tdr. 6²/₃ Skpr. Desuden eiede den lærde Skole en lille Capital paa 93 Rdl. 32 f., hvis Rente først tilfaldt en af Høerne, senere Chordegnen.

Rectorer ved denne Skole have været:

1616. Povel Hansen Kyse, først Hører i Roeskilde. Povel Hansen Kyse har skrevet en „Ode epigrammatica, qvam a republica litteraria Roeskildensi, cujus qvintæ classi præfuerat, ad Rectoratum scholæ Calundanæ abiturus modulatus est.“ Hafnia 1616. 4to.
1619. Marcus Knudsen i 3 Aar.
1622. Mag. Anders Hansen, senere Sognepræst til Hæsling i Sjælland, og Provst. Magister den 13de Mai 1621.
1627. Mag. Thomsen (Nicolaus).
1630. Mag. Hans Pedersen Kallundborg³³⁾, død den 10de April 1671.
1633. Anders Pedersen Vardberg.
1638. Mag.³⁴⁾ Marcus Hein, Slangendorficus.
1641. Mag. Oluf Oluffen³⁵⁾, død 1660. „En meget lærd Mand“.
1660. Knud Larsen Morslet, siden Sognepræst i Seest.
1662. Anders Jacobsen Herlufmagle.
1663. Mag. Clemmen Chr. Clementin.³⁶⁾ Giesling II. 1mo. 187.

³³⁾ See I. S. 29.

³⁴⁾ 16de Mai 1637.

³⁵⁾ Giesling II. 2do. 225.

³⁶⁾ Clemmen Chr. Clementin, Sognepræst i Sæby, død den 6te October 1680, gift med Johanna Barscher, som senere blev gift med Mag. Chr. Schade, Sognepræst i Sæby, Søn af Mag. Hans Pedersen Kallundborg. Ryerups Lit. Lex. S. 465. Hertels Marhuus Domkirke II. 411—413. Giesling II. 2do. S. 217 ff.

1667. Mag. Niels Sperling, 1670 Sognepræst i Hjembeek og Provst (Mag. 1663).
1670. Mag. Peder Laur. Skive. Magister 28de Juni 1667.
1673. Mag. Ludvig Pontoppidan, født den 7de Mai 1648 i Beile, hvor Faderen, Mag. Henrik Pontoppidan, da var Præst; deponerede 1667, blev den 12te Mai 1675 Magister, 28de Mai 1676 Sognepræst i Herlufmagle, 21de April 1691 Præst til Marhuus Domkirke og Provst i Hasle Herred. Død som Consistorialassessor den 27de September 1703, gift 1ste Gang 1677 med Barbara Bakker, født 1646, død 1689, Enke efter Formanden, Mag. Jens Spend i Herlufmagle, gift 2den Gang den 22de April 1691 med Helle Sophie Spend, dennes Broderdatter.
1676. Mag. Israel Pontoppidan, den Forriges ældre Broder, født den 17de Marts 1646, gift med en Datter af Sognepræst i Torkildstrup, senere Capellan i Helsingør, Niels Hansen Munk. Han blev senere Sognepræst til Butterup og Tude, og Provst.
- Sjaac Joachim Schumacher til 1695.
1695. Mag. Jesper Schade, født den 19de Juni 1674, en Søn af Mag. Peder Schade, Lector theologiæ og Rector i Roeskilde — Søn af Kallundborgs Rector, Mag. Hans Pedersen Kallundborg — blev Student fra Roeskilde Skole, 1691 Collega ved samme, 4de Marts 1695 Vicerector og

9de Mai s. A. Rector i Kallundborg. Utraadte dette Embede . 8de Mai 1699 og reiste udenlands; blev 1704 Faderen adjungeret med Succession, 1711 Conrector og efter Faderens Død den 18de Februar 1712 Rector, samt Lector theologiæ og Notarius i Kjøbenhavns Consistorium. Gift 1ste Gang med Charlotte Amalie Braëm, død 1714 (2 Børn), 2den Gang med Anne Catharine Wandall, Datter af Prof. theol. Hans Wandall. Han døde 1726. (See Giesing Sub. II. 1mo. 168 og 184.)

1699. Frants Trøiel fra 16de Mai 1699, død 1718.

1719, den 3die Februar. Mag. (1716) Nicolai Wegner, død 1722.

1722, den 16de Juli. Mag. Jacob Peter Terpin.

1724, den 22de Martz. Jens Pederfen Rahr.

1726, den 26de August. Christian Ulrich Abildgaard, født 1698, Magister 21de Juni 1735, blev ved Nytaar 1740, da Skolen nedlagdes, Conrector i Helsingør, 1747 Rector, død 1773. Gift 1ste Gang med Birgitte Amundin, der døde 11te Martz 1735; gift 2den Gang med Jarver Feilbergs Datter af Kallundborg (Giesing II. 2do. S. 272).

Real- og Almuejulevæsenet har undergaaet mange Forandringer.

Før 1814 havde Byen to Borgerfokler og en Fattigsfole;

i 1816⁸⁷⁾ blev Skolevæsenet, overensstemmende med Anordning af 29de Juli 1814, indrettet saaledes, at alle Sognets skolepligtige Børn, omtrent 250, undervistes i Borger skolens 3 Værelser og bleve deelte i 2 Hovedklasser, hver med en halv Dags Skolegang. Senere oprettedes en Realklasse, hvor et lille Antal Drengene nød Extraundervisning de 4 Eftermiddage.

I Mai Maaned 1837⁸⁸⁾ indtraadte en gavnlig Forandring, idet Borger- og Fattigskolen bleve adskilte, efter Stænderforsamlingens Andragende, og en Bygning kjøbt til Almueskole. Til denne, hvor Organisten ansattes som Lærer, henvistes omtrent 100 Børn, der deelttes i to Classer; i Borger skolen forblev omtrent 140 Børn, og Skolen deelttes i fire Classer: to Borger skoleclasser (Religion, Læsning, Skrivning, Regning, Rettskrivning, Geographie og Sang) og to Realclasser for Børn, resp. mellem 7 og 11, og 11 og 14 Aar og derover. I disse Classer, der nærmest ere beregnede paa Drengene, læres foruden de nævnte Discipliner Historie, Lydsf, Mathematik, Physik og Tegning. Lærere ved Borger skolen og dens Realclasser ere: Catecheten første Lærer, Chordeggen anden Lærer og tredie Lærer.

Borger skolen havde i 1854: 2 Realclasser og 4 andre Classer; 4 Lærere; c. 140 Børn.

Friskolen: 2 Dreng- og 2 Pigeclasser; 2 Lærere; c. 180 Børn.

⁸⁷⁾ Warthoes Tale i Anledning af Borger skolens Indvielse etc. Danst Minerva III. 1816. 2do. 168—183.

⁸⁸⁾ „Call. Ugebl.“ 1837. Nr. 6.

Skolevæsenets Indtægter ere: af det nedlagte Capellani aarlig 53 Rdl. Efter Capitelstart betales 139 Tdr. Byg. Af Bygninger Eier Skolevæsenet Borgerstolen, Friskolen og et gammelt Skolehuus, der er bortleiet til Fattigvæsenet.

Desuden har Byen adskillige private Underviisningsanstalter. Specielt skal her fremhæves, at Hr. Rosling, forhenværende Lærer ved de Madsmandske Søndagsskoler i Kjøbenhavn, i 1839 aabnede en Søndagsskole for den confirmerede Ungdom navnlig til Repetition af Skolelærdommen.⁸⁹⁾

Selfabet til Naturlærens Udbredelse lod i Vinteren 1837—38 sin Rector, Cand. polyt. Borgen Chr. Schythe, holde offentlige Forelæsninger over Naturvidenskaberne, som bleve talrigt besøgte.

Kirkens Formue og Præsternes Indtægter.

Vor Frue Kirkes oprindelige Formue bestod i Vordegods, som efter Sagnet skulde være stjenket den allerede af Esbern Snare, til et Beløb af 110 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdkr. 2 Alb. Hartkorn. En af Kirkeværgerne i det 17de Aarhundrede, Christoffer Brass, som døde 1665, efterlod sig endeel Gjæld til Kirken, hvorfor Kongen befalede, at der skulde gøres forlods Udlæg. (Doc. i Geh. Arch.) Ved et Rescript

⁸⁹⁾ „Tall. Ugebl.“ 1839. Nr. 9.

af 10de April 1744 blev det tilladt at sælge dette Gods til Grev Lerche for 8,300 Rdl., og denne Sum tillige med omtrent 1,550 Rdl. i rede Penge udgjorde da Kirkens rentebærende Capital. I Aaret 1761 eiede Kirken, foruden $5\frac{1}{2}$ Lod Jord i Nyvang, 8,681 Rdl. 12 f. , som vare anbragte i faste Eiendomme; herfra maa dog drages en ikke ubetydelig Gjæld, som da hvilede paa Kirken. Kort efter (1776 og 1784) blev der foretaget tvende betydelige Reparationer ved Bygningen, som tilsammen medtog omtrent 6,000 Rdl. Saaledes var Formuen i Aaret 1788 nedbragt til 3,100 Rdl., foruden de nævnte Jordlodder, Jordstykke af nogle Grunde i Byen, Indtægter ved Begravelser og omtrent 108 Rdl. aarlig i Leie af Stolestader.

I 1854 var Kirkens Capital funden ind til 1,622 Rdl., hvorimod der af dens Jordlodder svares aarlig c. 85 Ldr. Byg. I dette Aar udgjorde dens Indtægter 1,798 Rdl., Udgiften 1,360 Rdl. Desuden hvilede der paa Kirken en Gjæld af 1,125 Rdl. til Slagelse Hospital og 250 Rdl. til Kallundborgs Fattigvæsen.

Hvad Præsternes Indtægter⁴⁰⁾ angaaer, da har Sognepræsten:

1. Offer til de 3 Høitider, og
2. Accidenter, ansat i 1858 til 1,100 Rdl.
3. Præstepenge, omtrent 75 Rdl.
4. Huusleiehjælp, istedetfor den gamle Præstebolig, 40 Rdl.

---

⁴⁰⁾ Jvfr. hermed Beretning om Embedets Tilstand i Dep. Tid. f. 1853, S. 552.

5. Af Kirken under Navn af „Løn“ 10 Rdl. og 8 Tdr.
2 Skpr. Bng.

6. Af Finstads Legat 20 Rdl.

7. Arvefæstefgift af Kaldets Lod paa Byens Mark:
30 Tdr. Bng.

8. Landgilbe: af de 8 Gaarde under Mensfalgodset (see
nedenfor): 27 Tdr. Rug, 35 Tdr. Bng, 8 Lam, 8 Gjæs,
32 Høns og 6 Rdl. 5 Mk.; af Husene i Myrup: 1 Td.
Rug, 2 Tdr. Bng og 58 Rdl. 4 Mk.

9. Af en Mensfalgaard i Kørby under Verchenborg og
Bærsløvgaard: 36 Tdr. Bng.

10. Den tidligere Afgift fra Ladegaarden svares nu af
Verchenfeldt med 15 Tdr. Rug og 18 Tdr. Bng.

11. Endelig Renter af en Kaldet tilhørende Capital, stor
2,366 Rdl. 48 $\frac{1}{2}$., er c. 95 Rdl.

Kaldets Byrder udgjøre:

Communeafgifter . . . . . 50 Rdl.

Landmodsexpenser c. . . . . 20 —

Enkepension . . . . . 110 — og 25 Tdr. Bng.

Med Hensyn til Enkepensionens Bestemmelse fastsatte
fgl. Resol. af 19de September 1832, at Rescript af
26de September 1788 maatte hæves og de almindelige Regler
for Kjøbstad=Præstenters Pension indtræde, dog først efter
Udløbet af det Provost Holsts Sterbo tilkommende Raadensaar.

Den ordinerede Catechet⁴¹⁾ og Førstelærer ved Borger=
skolen har:

---

⁴¹⁾ Capellanen fik ved fgl. Brev af 12te April 1576 og
15de Juli 1579 Halvparten af Afgiften af Svallerup Sogns Ronge=
tiende. (Dpc. i Geh. Arch.)

Løn af Statskassen 300 Rdl., for en Køes Græsning 10 Rdl., Høitidsoffer af Menigheden, fri Bolig og 3 Favne Brænde.

Det under Sognepræstens Indtægter Nr. 8 og 9 nævnte Mensalgods har en ganske mærkværdig Historie, hvorfor vi nærmere skulle omtale det.

1. I Aaret 1376 udstedte „Koning Oleffs retterthing i Calundborg“ et Brev om „at Frue Elena Per Brocks dotter skote oc uplod drotning Magrete all siit (gotz) oc sin rettiighet som er tredie parten udi Seby oc Sebigang udi Løveherret met all sin Tilliggelse, for huilket drotning Margrete bebreffuit henne igjen pa gotz som er i Nyrop oc Kullstrop till emindelige eye.“⁴²⁾ Aar 1400 skjedede samme Len Brocksdatter alt sit Gods i Danmark „uden Nyrop i Arsherit“ til Dronning Margrethe⁴³⁾, hvorimod hun samme Aar, paa Apostelen Jacobs Dag, udstedte et Brev⁴⁴⁾, hvorved hun giver „sit Gods i Nyrop i Arts Herred i Kallundborg Sogn med al dets Tilleggelse vaadt og tørt, intet aldeles undtagen“, til Vor Frue Alter i Vor Frue Kirke i Kallundborg. Herfor skulde hver Dag læses en Messie for Giverindens Benners og Forældres Sjæle, ligesom hendes og hendes Forældres Anniversarium skal holdes i Kirken eengang hvert Aar. Brevet, der ender med en frygtelig Forbandelse over

⁴²⁾ Bæders Archivreg. I. 48.

⁴³⁾ Bæder. I. 49. 51.

⁴⁴⁾ Aftrykt i Pontoppidans Annales eccl. II. 261. Atlas II. 413, Hofmans Fundatser VIII. 210—211, Paludan 204—206; Rappels Eritogenia 1828. I. 36—39.

den, som herimod gjør eller lader, er medunderskrevet og forseglet af Biskop Peder i Roskilde, Hr. Peder Nyffe Erkebegn ibidem, Abbed Niels af Sorø, Hr. Aage Hæse, Hr. Peder Walchendorf, Herman Flemming, Ludvig Barsbeek og Peder Brandt, Borgemestre i Kallundborg.

Godset udgjorde hele Nyrup By, der nu ligger under Raklev Sogn, og udgjør 8 Bøndergaarde og 8 Huse.

Trods Gavebrevets kraftige Forbandelser vovede imidlertid Lehnsmanden Jochum Bech allerede 1550 at drage Mensal-godset ind under Lehnnet, men da Kongen erfarede, at det tilkom Præsten, paalagde han Bech⁴⁵⁾ at svare aarlig 4 Pund Rug og 6 Pund Bng, hvorhos det efter hans Død igjen skulde tilfalde Sognepræsten.

2. Hans Nielsen, „vor kere Nadige Heres Skriffuer poue Calundeborre oc Vicarius till Sancte Gertrudes i Vor Frue Kirke“, udstedte 1499, ipso die Viti et Modesti, et Brev, hvori han erklærede, at Hr. Jep Andersen, Sognepræst til Korbj Kirke, havde skjænket Vor Frue Kirke en Bøndegaard paa 16 Tdr. Hartorn i Korbj, hvorfor der hver Onsdag Kl. 7 skulde synges en Messe i Vor Frue Kirke.

Begge disse Gaver ere bekræftede af Kongen — see Christian den Tredies Bekræftelsesbrev af Fredag næst efter Pindsedag 1551. (Hof. VIII. 211.)

Om Tiden for Gudstjenesten i Kallundborg see Rescript af 29de Juli 1803, der fastfatter dens Begyndelse hver Søndag og Helligdag til Kl. 10; Rescript af 10de Mai 1815, som

⁴⁵⁾ Ved Breve af Hafnia Fredag næst efter Pindsedag 1551 i R. o. a. L. i Geh. Arch. — Aftrykt i Tritogenia 1818. I. 45—46.

efter Menighedens Ønske forandrede dette derhen, at Guds-
tjenesten afholdes vekselviis, en Søndag Kl. 10, en anden
Kl. 2; og Forordning af 17de December 1830.

Kallundborgs Indvaanere.

Hvad Folkemængden i Kallundborg angaaer, da har den
været i en næsten bestandig Tiltagen. Medens den saaledes i
Aaret 1645 udgjorde 1139, var den hundrede Aar derefter,
1752: 1,242, 1769: 1,264, 1ste Juli 1787: 1,375
(662 Mbd., 713 Qv., 303 Familier); i Aaret 1801 var den
aftaget til 1,322, men fra denne Tid voxer den hurtigt, saa
at den allerede 1830 udgjorde 2,211, 1834: 2,082, 1840:
2,211 (det samme Antal som ti Aar før), 1845: 2,355, den
1ste Februar 1850: 2,490 (1,228 Mbd., 1,262 Qv.) og
efter den sidste Folketælling den 1ste Februar 1855: 2,420
paa 490 Familier (1,174 Mbd., 1,246 Qv.), hvortil kommer
204 Indvaanere i Byens Landdistrikt. Dette havde 1840:
168, 1845: 207 og 1850: 214 Indbyggere (120 Mbd.,
94 Qv.⁴⁶).

⁴⁶) Af Statistisk Tabelværk, ny Række, 17de Bd. 1858.

Aar.	Biede.	Fødte.	Salt Døde.	Deraf Dødfødte.	Flere Fødte end Døde.
1850	17	72	35	5	37
1851	25	81	44	4	37
1852	31	81	37	1	44
1853	19	74	50	3	24
1854	15	82	76	4	6
1850-54	107	390	242	17	148

(11*)

Hvad Antallet af Fødte og Døde angaaer, da var det aarlige Gjennemsnitstal for Decenniet 1757—1766: Fødte 45,4, Døde 63,6; for Decenniet 1778—1787: Fødte 50,2, Døde 57,9. I 1837 fødtes 79 (36 Drenge 43 Piger), døde 47 (24 Md., 23 Kv.), og viedes 16 Par.

Hvad Indvaanernes Næringsveie angaaer, da ligner Kallundborg heri ganske de andre danske Kjøbstæder; de Handelende drive næsten uden Undtagelse Handel med alle mulige Ting, og kun enkelte Kjøbmænd offere sig udelukkende til Groshandelen. Som det er at forudsee har Loven om Høkerhandel paa Landet af 8de Marts 1856 gjort de Handelende noget Afbræk, og endnu mere vil Næringsloven af 29de December 1857 gjøre, naar den først træder i fuld Virksomhed; men begge Dele ere Resultater af Nutidens Stræben efter saavidt muligt at udjevne Forskjellen mellem Stad og Land. De fleste Haandværkere og andre større Industrigrene ere repræsenterede i Kallundborg, hvor der ogsaa er Længstvæng paa nogle Næringsgrene; med Hensyn til Smederlauget her maa specielt mærkes Cancelli = Skrivelse af 27de Mai 1826, hvorved det fandtes berettiget til at forfærdige Stølemagerarbejde.

Uf den større Næringsdrift skulle vi kortelig omtale følgende Grene:

Under 10de December 1834 fik Skipper C. H. Luja for 10 Aar udelukkende Eneret paa at indrette russiske Dampbade i Kallundborg; Etablisementet kom ogsaa i Stand og udvideedes til alle Arter af medicinske Bade, som meget rosende anbefaledes af Anstaltens Læge, Districtslæge Weihe⁴⁷).

⁴⁷) „Kall. Ugebl.“ 1839, Nr. 7. II.

I 1855 havde Byen: een Tobaksfabrik (med en aarlig Production af 16,000 Pd.), eet Ølbryggeri (producerende aarlig 15 à 1600 Edr.), eet Pottemageri (prod. aarlig 9,000 Etr.), eet Kalkbrænderi (prod. aarlig 800 Edr.), tre Garverier, eet Skibs- og Baadebyggeri, fire Vindmøller og een Hestemølle.

Hvad Brændeviinsbrænderierne⁴⁸⁾ angaaer, som udgjøre en vigtig Næringsgreen for Byen, da aftog disse ikke ubetydeligt i Begyndelsen af dette Aarhundrede; de mistede det tidligere gode Marked i Norge, hvor Maltgjørier og Brænderier selvfølgelig udviklede sig under Beskyttelse af Toldpaalæget for indført Malt og af et absolut Forbud mod Indførelse af Brændeviin; ogsaa Rabokjøbstæderne gjorde Byen meget Afbræk, idet man i Slagelse og Holbæk lagde Vind paa denne Næringsvei, og i Slagelse etableredes endog et efter Omstændighederne storartet Dampbrænderi. For Kallundborg have Brænderierne ikke blot været til Nytte ved deres egentlige Production, men ogsaa ved den ved Affaldet tilveiebragte Mælkning, som især har været af stor Betydning for de Fatige i Vintertiden, naar Mælk ellers er vanskelig at erholde. For Tiden har Kallundborg 7 Brænderier, hvis Production beløber sig til over 400,000 Potter aarlig:

1838.....	445,000 Potter,
1839.....	481,000
1854.....	383,300 —
1855.....	431,300 —

Brændeviinsafgiften udgjorde:

⁴⁸⁾ See Lunds Optegnelser, p. 11—15.

1855..... 17,809 Rdl.

1857..... 16,840 —

Kallundborg Fjord har altid været fisserig og har derfor frembudt Velighed til stadigt Erhverv; navnlig er det Silb, Torst, Villinger, Aal og Flynder, som opfyldte Vandet⁴⁹). Fisseriet er imidlertid aldrig blevet drevet ordentligt, før den fynske Fisser Hans Høj for endeel Aar tilbage nedsatte sig her og indførte det egentlige Beltfisseri, som ved Smalkefartens Aftagen og Standsningen af denne Erhvervskilde vandt megen Fremgang. De i Fjorden og ude i Beltet anbragte Bundgarn gave et saa rigeligt Udbytte af Silb og Torst, at der ikke var Anvendelse for dem i ferst Tilstand, og man tænkte derfor paa at anlægge Silbefalterier. Ved nogle af de første Borgeres Interesse og betydelige Dpoffrelse lykkedes det ogsaa at bringe et saadant igang paa Byens Havneplads, og dette hører til Rjømændene Peter Lasfens og Consul H. C. Hellefens, samt Grev C. C. Verches og Proprietair Barners største Fortjenester af Byen. Da Salteribygningen blev befundet at ligge altfor langt inde i Havnen, byggede Grev Verche de nødvendige Bygninger ved Havnemark paa Åsnæs og anlagde derved en Bro, som dannede en fortræffelig Baadehavn. I 10 Aar dreves Etablisementet (fra 1839—1849), i hvilken Tid der indfaldedes omtrent 13,500 Tdr. Silb, hvorfor i Betaling og Arbejdspenge udbetaltes omtrent 60,000 Rdl. Hvor utroligt det end klinger, kan man dog sige, at det var

⁴⁹) Jevnfør hermed Runds Optegnelser, p. 21—25, og „Kall. nye Ugebl.“ 1839, Nr. 1 og 19.

Negerflavernes Emancipation som styrkede dette Foretagende, thi Størstedelen af de indfaldte Varer gik til Vestindien, hvor Plantageeterne købte dem til Slavernes Underhold; men da disse bleve frie Arbeidere, fandt de ikke længere Behag i denne Kost, og den mistede saaledes sit bedste Marked. Efterat Etablisementet i de nævnte 10 Aar var drevet med Tab, blev det da nedlagt.

En Institution, der i sin Tid har virket meget for at fremme Byens Næringsbrug, er det den 26de Marts 1792 af 25 Borgere oprettede „patriotiske Præmieselskab“⁵⁰⁾, hvis Formaal var at „bidrage til at forbedre de Næringsveie, som Callundborgs Borgere lovligen kunne bruge“. Af Medlemmernes Contingent, der ansattes til 2 Rdl. Portionen, udsattes derfor aarlig Præmier for Huusflids- og Haandværksarbeide, for Fiskeri og Havne-Dymuddring. I Aaret 1796 — altsaa 4 Aar efter Stiftelsen — talte Selskabet 91 Medlemmer, med et aarligt Bidrag af 250 Rdl. I Begyndelsen af dette Aarhundrede opløstes Selskabet og i 1819 skænkede det, som ovenfor omtalt, sin Capital 760 Rdl. til Anskaffelsen af et Orgel i Byens Kirke. Paa Christian den Syendes Fødselsdag den 29de Januar holdt Selskabet et overordentligt og høitideligt Møde, ved hvilken Leilighed dets Forstander holdt Taler; to af disse Taler ere udgivne i Trykken (af Th. E. Bartholin og H. G. Clausen).

Af de andre sociale Foreninger, der have eksisteret i

---

⁵⁰⁾ Love for det patriotiske Præmieselskab i Kallundborg. Bartholins Tale 1796. H. G. Clausens Tale 1798.

Kallundborg (Concordia, Den borgerlige Forening, Borgerlig Fugleskydningselskab, Musikforening, Handelsforening, Haandværkerforening o. s. fr.), skulle vi kun nærmere omtale een, nemlig Bibelforeningen⁵¹⁾, der blev stiftet i 1815, men først i 1820 almindelig bekendt og tiltraadt, idet Sognepræst Rørdam 2den Juledag efter den sædvanlige Gudstjeneste holdt en Tale i denne Retning (som læses i Bibelselskabets Efterretninger for 1821 Nr. 6), og nogle Dage efter indsamledes omtrent 300 Rdl. i Bidrag. Foreningen var en Green af Moderforeningen i Hovedstaden og dens Formaal at skaffe Guds Ord Udbredelse iblandt Menigmand, navnlig ved Uddeling af Bibler og Nye Testamenter. Foreningen virkede med Kraft og Held i flere Aar, idet den aarlige Indtægt udgjorde c. 150 Rdl. Fra 1821 til 1825 uddelees ialt 707 Bibler og Nye Testamenter; i 1825 talte Foreningen 148 Medlemmer, hvoraf ifkun 3 udenfor Byen; det aarlige Contingent varierede fra 16 f. til 2 Rdl.

I Kallundborg fandtes 1ste Februar 1850 ialt 28 mosaiske Troeskjendere (15 Md., 13 Kv.).

Ved Folkethingsvalgene 1849 var der i Kallundborg Mandfolk over 30 Aar: 458, deraf:

Valgberettigede: 314 (eller 68,6 Procent),

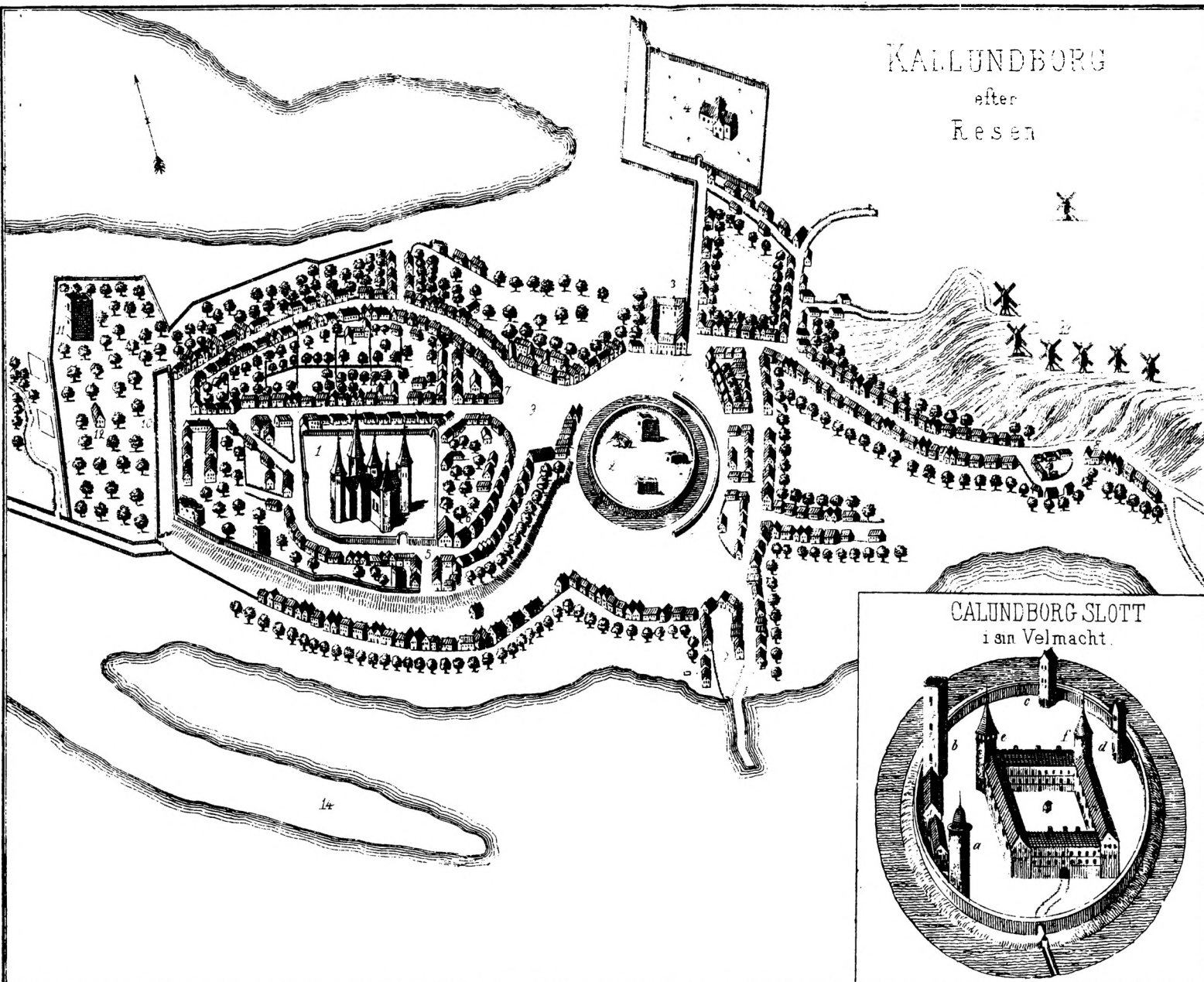
Udelukkede ved Grundlovens § 35: 144 (eller 31,4 Procent).

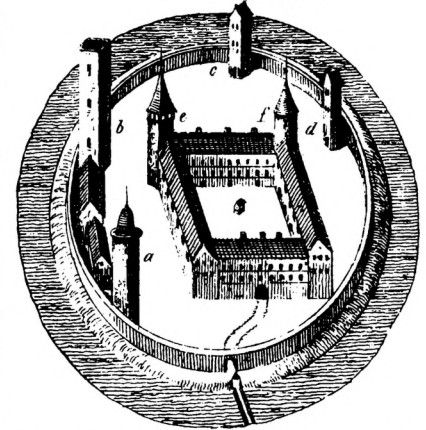
⁵¹⁾ Maanedlige Efterretninger fra Bibelselskabet for Danmark, 4to, 1821 Nr. 6, 1822 Nr. 8, 1823 Nr. 4, 1824 Nr. 6 og 1825 Nr. 6.

KALLUNDBORG

efter
Resen

CALLUNDBORG-SLOTT i sin Velmægt.

1. Vor Frue Kirke 2. Gamle ruiner af Slottet 3. Lødegården som til forn var et Munkes Klostet 4. St. Olai Kirke
5. Sogne Præstens Residentz 6. Skolen 7. Raadhuuset 8. Her har i firdumstid været St. Jørgens Kirke 9. Torvet
10. Vester Port 11. Svetaarnet 12. Lindgaardet 13. Røbjergst 14. Giffeløe hvor paa har været Skantzere oc Blokk
huse udi forrige Krigstid. —

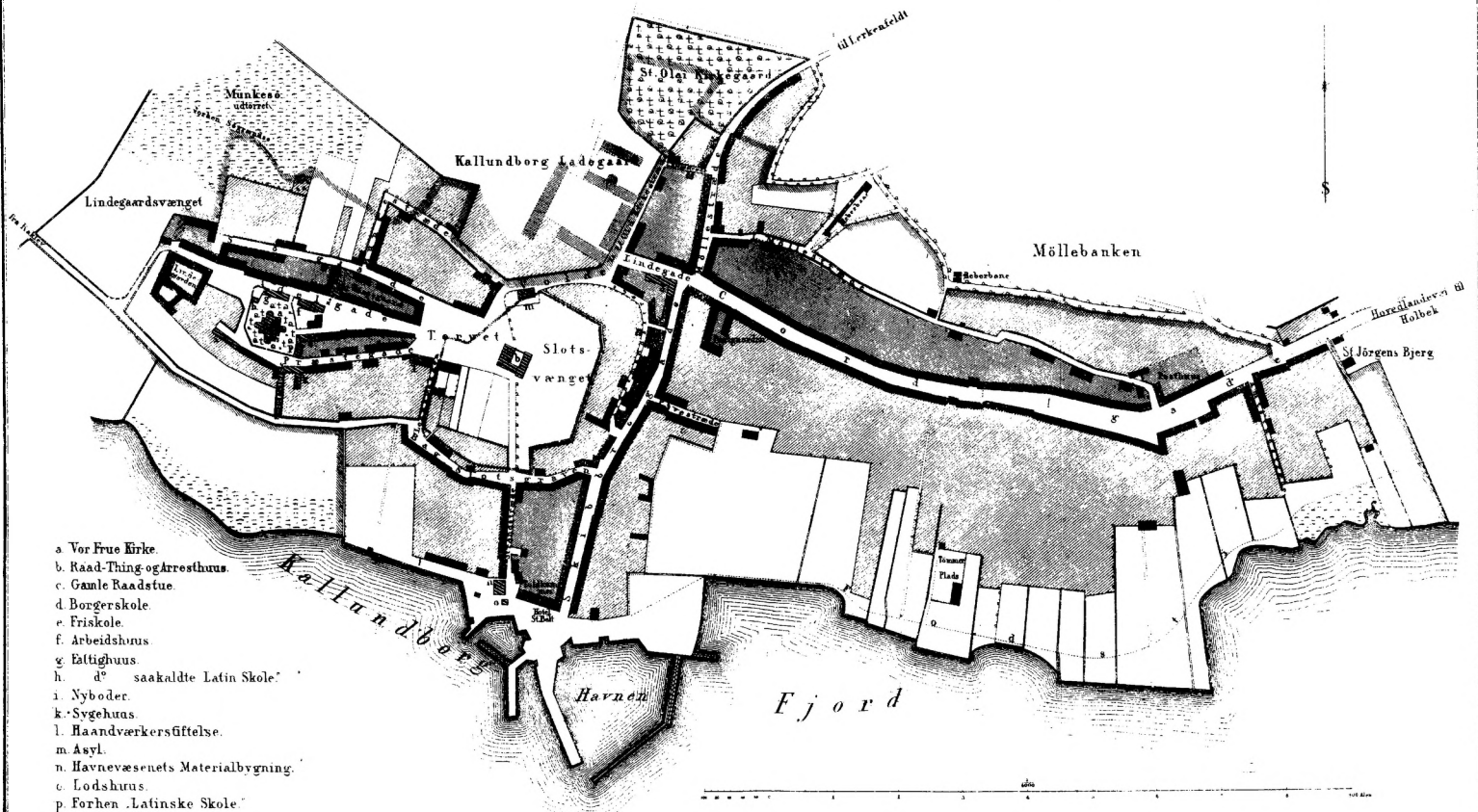
a Farshat brugtes til fængsel b Klædes føden
fordi at Dronning Margrete lofvit Kong Albrecht
at ride den hayeste føde i Danmark oc i meens hand
i den at hafve sidet fænger c. Maltzærnet fordi
der giordis Malt d. Hvorudi har været Bager oven
e Kirken. f. et sangetaarn hvor udi Kong Christian 2
sidd fænger.

Fotolitografi af Budtz Müller & Co. og Ferslew & Co.

KALLUNDBORG.

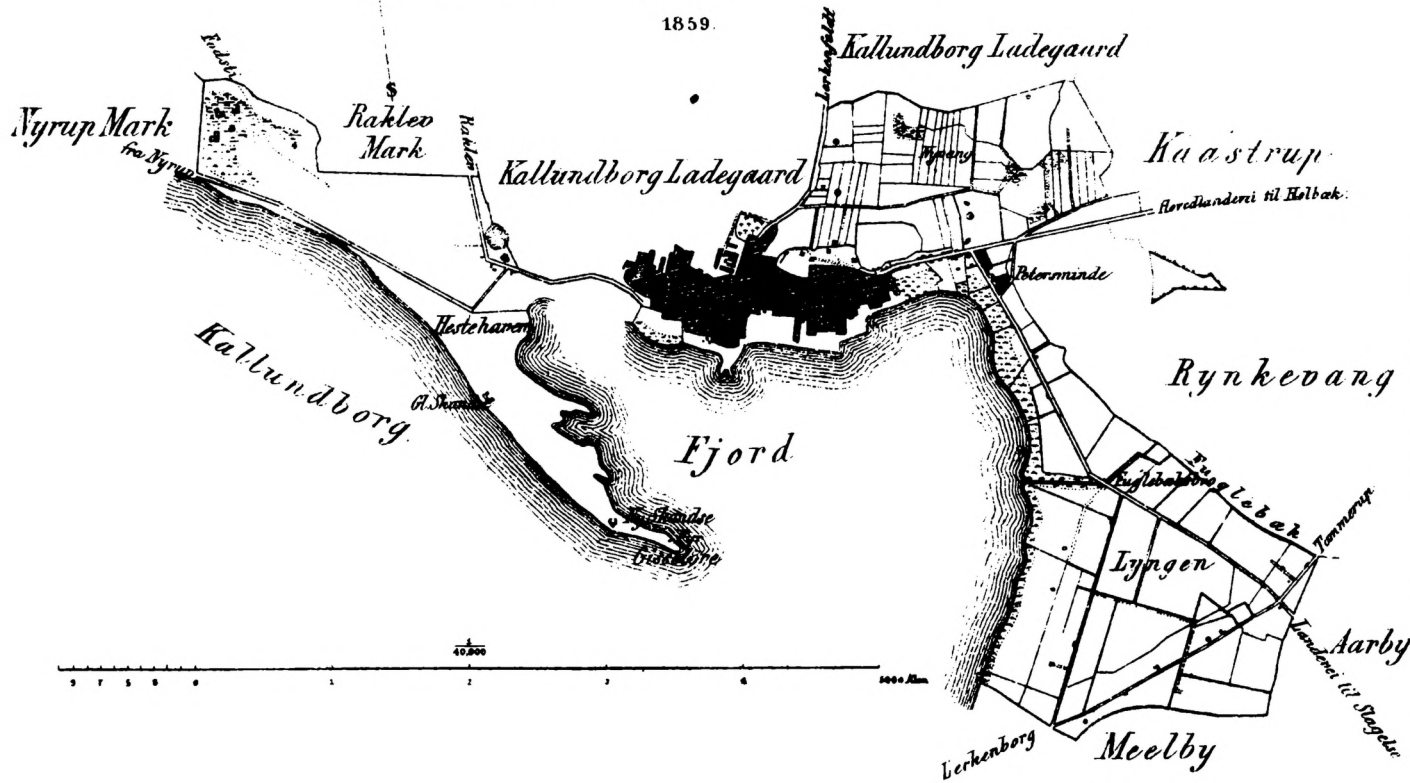
1859.

- a. Vor Frue Kirke.
- b. Raad-Thing og Arresthus.
- c. Gamle Raadstue.
- d. Borgerskole.
- e. Friskole.
- f. Arbeidshus.
- g. Ealtighus.
- h. d^e saakaldte Latin Skole.
- i. Nyboder.
- k. Sygehus.
- l. Haandværkersøftelse.
- m. Asyl.
- n. Havnevæsenets Materialbygning.
- o. Lodshus.
- p. Forhen .Latinske Skole.

Kort
over
Kallundborg Kjøbstats Jorder.

1859.

Fotolitografi af Budtz Müller & Co. og Ferslew & Co.